

142/936 B.
CARTEA SATULUI

SCOASĂ DE FUNDAȚIA CULTURALĂ
REGALĂ „PRINCIPELE CAROL”

BIBLIOTECA
SATULUI
DE EMANOIL BUCUȚA

FUNDAȚIA RE

BIBLIOTECA
FVNDATIVNEI
VNIVERSITARE
CAROL I.

n° Curent 65542 Format

n° Inventar A 46999 Anul

Secția Defapt IV Raftul

CARTEA SATULUI

Inu.A.46.999

15

BIBLIOTECA
SATULUI

DE

EMANOIL BUCUȚA

CU O VEDERE ÎN CULORI DUPĂ G. PETRAȘCU

ȘI CU ALTE CHIPURI

FUNDAȚIA CULTURALĂ REGALĂ «PRINCIPELE CAROL»

STRADA LATINĂ, 8 — BUCUREȘTI

63147

1564

CONTROL 1953

BIBLIOTECA UNIVERSITARA
COTA 65642

1956

RC143/03

B.C.U. Bucuresti

C63147

CE INȚELES ARE

Biblioteca, ținerea de minte a omenirii. — Biblioteca vorbită și biblioteca scrisă. — Marile biblioteci din alte țări. — Marile biblioteci din România. — Cum se strâng astăzi cărțile. — Cărți pentru sat. — Biblioteca populară o întregire a școlii.

Una din marile puteri, pe care omul le-a folosit ca să răzbească în viață, încă dela ivirea lui pe pământ, a fost ținerea de minte. Ea l-a ajutat pe atunci mai bine decât cremenea, din care și-a tăiat cuțite și ciocane, și mai mult decât focul, la care s'a încălzit.

O cunoștință nu s'a născut și n'a trecut prin mintea lui fără întoarcere, ci s'a legat de altele și s'a păstrat. Bătrânii erau sfetnicii ascultați tocmai pentru că anii îi încărcaseră de lucruri știute și de înțelepciune.

Fiecare om, cât trăește, tot adună, pricepere de viață și avuții. Dacă le-ar duce cu el, fiii lui ar trebui s'o ia dela început și nu s'ar alege nimic nici de om, cum nu s'alege de ființele necuvântătoare, atâtea mai puternice și mai îndurătoare decât el. Omul știe să păstreze și să dea mai departe; prin aceasta le întrece și le-a supus.

Pe măsură însă ce cunoștințele s'au înmulțit și viața s'a îngreuiat, singură ținerea de minte n'a mai fost de ajuns. Omul, născocitor din fire, cum este, și-a bătut capul și nu

s'a astâmpărat până când n'a găsit ceva care s'o ajute și, la trebuință, să-i ție locul. Acest ceva a fost scrisul.

De când a cunoscut scrisul, întâiu cioplit în piatră sau scobit în lut și, mai târziu, zugrăvit pe frunze, pe piei sau pe foi de hârtie, omenirea s'a schimbat. Ea s'a scuturat de sălbăticie ca de un somn greu, pe care-l dormise timp de mii de ani prin peșteri și prin colibe ridicate pe pari în mlaștini. Tot ce gândiseră și făcuseră înaintașii se putea lăsa cu ușurință acum, ca să le fie de învățătură, urmașilor. Era ca o moștenire scumpă pe care și-o dădeau din mână în mână, mai trainică decât armele, decât casele și decât vitele, și din care luau toți, fără să se isprăvească vreodată. Se aflase mijlocul să se păstreze și să se împartă nu numai lucrurile, dar și sufletul. Scrisul este un fel de nemurire, făcută de om și pentru el, așa cum a făcut Dumnezeu nemurirea cealaltă, pentru altă lume.

Iată ce înseamnă scrisul pus în cărți și cărțile strânse mai multe împreună în bibliotecă. In ele se găsește ținerea de minte a omenirii. Oricine poate s'o întrebe și să afle ce ascunde din moși strămoși, întâmplări minunate cu războaie și cutremure de pământ sau întunecimi de lună și de soare, mutări de popoare și drepturi de proprietate, puneri la cale și născociri. Nu-i trebuie pentru aceasta decât foarte puțin, un singur lucru, care se întâlnește astăzi, într'o vreme de școli și de cărturărie, într'adevăr pe toate cărările: să știe să citească.

Încă din lumea basmelor se ridică înaintea lui, ca o înștiințare și ca un îndemn, Voinicul cel cu cartea în mână născut, povestit de Petre Ispirescu: „Până una alta copilul creștea, asculta pe părinți, și cartea cu care se născuse, din mâini n'o lăsa. Citea, citea mereu pe dânsa și învăța, de se mira toată lumea de știința și învățătura lui“. Chiar la

sat, cartea, așa cum a intrat în basm, unde în loc de orice răvaș, de obicei se scrie cu trei picături de sânge pe o năframă, a intrat și în viață. Ea și-a făcut drum pretutindeni.

Satele noastre, ca și satele din alte țări, au cunoscut încă din vechime două feluri de biblioteci: una vorbită și alta scrisă.

Cea dintâi este alcătuită din cântece de lume sau bătrânești, din povești, snoave, proverbe, ghicitori și din nesfârșite datini. Săteni mai înzestrați le-au ticluit din veac în veac și alți săteni, cu ținere de minte și cu dragoste de vorbă, le spun mai departe, la șezători, la nunți sau la alte petreceri. În trecut, când viața de țară era mai închisă în sine și mai de sine stătătoare, fântâna aceasta curgea mai limpede și mai bogată. Ea l-a ajutat să se nască și i-a dat avânt, acum o sută de ani, chiar și scrisului nostru orașenesc de cântece și de povestiri. Mai târziu a venit înrăurirea slăbitoare a școlii și a orașului, dar satul n'a uitat nici astăzi să cânte și să cugete, fără ajutor din afară. Unii lăutari mai știu și în zilele noastre, învățate după ureche și nu din carte, atâtea cântece câte pot să le înșire trei zile și trei nopți, fără să se poticnească. Am cunoscut mai de mult un bătrân din Telega Prahovei, care spunea pe din afară, fără să se încurce, toată Povestea Vorbei de Anton Pann, cele dela lume adunate și iară la lume date. El nu călcase niciodată pragul vreunei școli și nici nu deprinsese pe altă cale cititul, ci le învățase ascultându-ne pe noi, copiii, citind. Ca acești oameni, deși nespun mai mare decât ei, prin meșteșugul spunerii adică asemenea lor, trebuie să fi fost și vestitul cântăreț al Grecilor vechi, Omer, de care se povestește că trecea din cetate în cetate, aproape cu o mie de ani înainte de Cristos, și cânta din gând neînchipuitele isprăvi, cu zei și cu pământeni, ale lui Ahile

și ale lui Odiseu. Despre el nu mai știm dacă se pricepea sau nu să citească, dar știm mai mult decât atâta, că nici nu i-ar fi slujit la mare lucru, pentrucă era, sârmanul de el, orb.

Din cântecele adunate de un singur culegător de poezii populare, dela un lăutar brăilean, s'au făcut la noi cărți de sute de foi. Iar despre ce înseamnă Iliada și Odiseea, puse la un loc din miile și miile de versuri izvorâte din gura bătrânului Omer, de mult s'a dus vestea. Se știe, între altele, că Alexandru cel Mare Macedoneanul ducea preturindeni cu sine cartea cu faptele viteazului și sprintenului de picior Ahile și dorința lui cea mai aprinsă era să-i semene. De nicăeri nu înțelegem mai bine ce-au fost Elinii de odinioară, pentrucă marii lor oameni sunt de două mii de ani pulbere, iar clădirile de marmură albă dela mările cele calde, ruine, decât din aceste cărți, care s'au păstrat întregi. Cu ele gândul elinesc nici nu s'a stricat nici nu s'a ruginit.

Iată, putem zice, biblioteca vie a satului, pe care o întâlnim din vremuri uitate în vatra lui sau pe drumurile țării, și nu s'a prăpădit nici acum. Lucrul nu este, de altminteri, într'atât de mirare, că tocmai între oamenii fără carte se pot găsi asemenea daruri. Se pare că oamenii cari nu știu să scrie și să citească au o ținere de minte mult mai proaspătă și mai păstrătoare decât a celorlalți. Trebuia să plătim cu ceva știința de carte și am plătit-o cu această mică lene a minții, care se bizue acum pe însemnări și pe tipar și nu-și mai dă aceeași osteneală de altădată, când ele lipseau, ca să nu uite. Dar treptat, și mai ales în pas cu întinderea școlii, locul bibliotecii vorbite caută să-l ia biblioteca scrisă, cu dulapurile ei de cărți.

Tot ce s'a scris de când se pomenește și n'a fost măcinat

de foc, de războaie sau de nepăsarea omenească se află în zilele noastre în marile muzee, arhive și biblioteci. Acolo își fac vacul cercetătorii dornici de descoperiri și dornici să învețe iar lumea cea multă despre ce ne-au lăsat strămoșii și din ce se trage mărirea noastră de acum. Pe lângă ei își fac loc, din ce în ce mai mulți, cititorii obișnuiți, chemați de tot ce le făgăduiește și le dă cartea. Cine vrea să cunoască o țară sau un mare oraș nu se mai mulțumește astăzi să le vadă străzile și casele, fabricile și grădinile, să intre în școli și în teatre sau să stea de vorbă cu oamenii lor de seamă, ci caută neapărat și bibliotecile. După clădirea unde sunt adăpostite, după cărțile dinăuntru și mai ales după numărul, felul și râvna cititorilor el își poate face mai lesne părerea după care pornise.

Cele mai puternice și mai prețioase biblioteci din lume sunt în țările cele mai luminate, dovadă de legătura, pe deoparte, dintre carte și răspândirea ei și, pe de alta, dintre bunăstarea și propășirea popoarelor.

Un așezământ ca Biblioteca Națională din Paris, veche de peste 500 de ani, are mai mult de 4.500.000 de volume dintre cele mai rare, mai bine de 500.000 de hărți și planuri, 125.000 de manuscrise, 3.000.000 de stampe, 250.000 de medalii. Prețul ei pentru cultura Franței și a omenirii nu l-ar putea socoti nimeni. Atâția dintre Români, plecați de o sută de ani încoace în străinătate, ca să se adape de la izvoarele ei de știință, au citit în Biblioteca Națională. Unul dintre ei, scriitorul și profesorul George Vălsan, atât de pe neașteptate și înainte de vreme rupt dintre noi, a avut acum câțiva ani norocul să descopere între manuscrisele acelei biblioteci, harta cea mai veche, pe care o avem făcută de un Român, a pământului Moldovei. Este vorba de o lucrare a învățatului Domn, Dimitrie Cante-

mir, pribegit apoi prin Rusia după 1711 și ajuns pentru învățatura lui fără pereche membru de Academii din Apus. Atâtea lucruri necunoscute, care ne privesc și sunt în stare să ne aducă știri negândite despre trecutul nostru și oamenii lui, pot să se mai afle acolo printre bucoavne și hârtii și n'așteaptă decât pe iscoditorul fericit, de la noi, ca să iasă la iveală și să vorbească.

Biblioteca publică din Leningrad, fosta Bibliotecă publică împărătească din Sfântul Petersburg, poate cea mai mare de pe pământ, numără și ea peste 4.500.000 de cărți și 250.000 de manuscrise, dintre care cel mai însemnat era Codicele Sinaiot al Sfintei Scripturi, în grecește, mai mult dosit decât împrumutat în numele Țarului, de învățatul Tischendorf la 1859, din mănăstirea Sfânta Caterina de la Muntele Sinai, și pus în vânzare mai anii trecuți de Statul Sovietic la Londra. El a intrat, în schimbul multor zeci de milioane de lei, în stăpânirea altei biblioteci mari, de la British Museum, din Capitala Angliei. Acum câțva timp, când scriitorul român Marcu Beza se găsea acolo, după o călătorie la Locurile Sfinte și prin pustiul pietros al Peninsulei Sinai, unde, după ce și-a lăsat în nisip automobilul, a mers mai departe pe o cămilă, a fost rugat de directorul acelei biblioteci să vorbească Londonezilor despre felul cum această sfântă scriptură ajunsese din Răsărit într'o țară europeană. Întâia oară când a vorbit a venit atâtea lume încât mulți au rămas pe dinafară și nu s'au liniștit până nu li s'a făgăduit că are să mai se vorbească odată, anume pentru ei. Lucru de mirare și de laudă este că Biblioteca publică din Leningrad n'avea în anul 1910 decât 1.800.000 de volume tipărite și 34.000 de manuscrise și că, deși silită să întoarcă Poloniei, după încheierea păcii, biblioteca Zaluski de 238.000 de cărți, ridicată de la Varșovia în

1795 de generalul Suvarov ca pradă de războiu, ea a fost în stare să arate numai în câțiva ani o asemenea nemăsurată creștere.

Biblioteca de la Washington, din Statele Unite ale Americii, zisă a Congresului și a treia din lume, cuprinde peste 3.500.000 de cărți și broșuri. Americanii, ca niște locuitori de Lume Nouă ce sunt, și-au trimis oamenii cunosători în toate țările, ca să cumpere cu bani buni tot ce se punea în vânzare, manuscrise sau cărți vechi, atâtea dinainte să fie descoperit de Columb corăbierul, continentul lor de peste Ocean. În felul acesta au ajuns să aibă una dintre cele mai frumoase biblioteci, pe care atâția li-o pizmuesc, mai mult decât zgârie-norii de 350 metri înălțime și decât Niagara, uriașa cădere de apă, sau decât Parcul Național, unde copacii și fiarele trăesc în voe, nesupărați de nimeni, ca în Raiul din Cartea Facerii.

Biblioteca din Muzeul Britanic de la Londra, despre care am mai amintit, are vreo 3.200.000 de volume și 56.000 de manuscrise de mare preț. Ele sunt așezate pe rafturi, care, puse unul lângă altul, s'ar întinde pe o lungime de mai bine de 100 de kilometri. Sala cea mare de citire, la ale cărei mese, așezate ca spițele unei roți, au stat nenumărați Români de seamă, este rotundă și căptușită ea singură, din podele până în tavan, cu un milion de volume. Nu se mai găsește în întreaga lume o altă încăpere, prin care să foiască așijderea cititorii și unde să privească la ei din pereți atâta noian de cărți. Undeva, alături, în sala manuscriselor rare, se poate vedea în vreun dulap de sticlă, cine știe ce carte care ne privește, legată în legătura mânăstirească de piele și de fier de acum câteva veacuri și împodobită toată, ca în odăjdii, de zugrăvelile caligrafilor.

În urma acestor mândre și avute țări se înșiră toate celelalte, mai mari sau mai mici, fălindu-se și luându-se la întrecere cu bibliotecile lor naționale. Dintre ele nu lipsește nici România.

Fără să aibă încă o Bibliotecă Națională sau de Stat și fără să poată vorbi de datini de sute de ani, ea este în stare să arate numai în trei sau patru din bibliotecile ei mari peste un milion de volume.

La loc de frunte stă Biblioteca Academiei Române, din București, cu mai mult de 300.000 de cărți. Însemnătatea lor n'o hotărăște însă atât numărul, care nu este prea mare, cât cuprinsul. Tot cecece s'a tipărit în limba română sau pe pământul țărilor românești și tot cecece s'a tipărit oriunde în lume despre noi și ale noastre a fost adunat, într'o străduință neobosită de mai bine de cincizeci de ani, și se păstrează aci. Rămășițele bibliotecilor domnești de odinioară, risipite de vânturile istoriei, sau comorile de cărți ale mânăstirilor și mitropoliilor, care, maicuseamă după secularizarea averilor, ajunseseră să fie vândute cu kilogramul negustorilor în piață, au găsit în Biblioteca Academiei Române ca un port de mântuire. Deși nu este proprietatea Statului, ci a unei societăți de oameni învățați, ea este adevărata Bibliotecă Națională a României. Tot aci se pot vedea manuscrisele celor mai de seamă scriitori români, cum sunt Bălcescu și Eminescu, Maiorescu și Creangă, vreo 50.000 de documente și peste 15.000 de monete, după ce multe, de teama războiului, luaseră drumul Moscovei, de unde au început, cel puțin unele, să se întoarcă.

După Biblioteca Academiei Române se cuvine să așezăm Biblioteca Fundației Universitare Carol I, tot din București, întemeiată acum vreo patruzeci de ani, de întâiul nostru Rege, ca să vie în ajutorul studenților. Gospodărită

cu băgare de seamă ea a tot crescut de-atunci, în număr de cărți, peste 100.000, în număr de cititori și în vază de tot felul. Așa cum stă în inima orașului, cu stâlpii și cu ferestrele ei mari, aproape legată de Palatul Regal, de care n'o desparte decât o piață, Biblioteca li se înfățișează tuturor, nu numai ca o podoabă de piatră și de fier, dar ca un fel de cetate a gândului, pusă acolo ca să ne apere și să ne călăuzească, la umbra aceleleași coroane.

Urmează, în al treilea rând, Biblioteca Universității din Cluj, cu mai bine de 500.000 de cărți, dintre care o însemnată parte în limbi străine, moștenită de la fosta stăpânire ungurească. În palatul măreț și clădit după cele mai noi cerințe ale caselor menite să adăpostească biblioteci publice, în care se primesc la citit maicuseamă studenți, se află din 1921 și o bibliotecă pentru cei mulți, copii și muncitori. Dintre aceștia destui locuesc în Mănăștur, un sat numai de Români lipit de Cluj, așa că, într'o oarecare măsură, biblioteca populară a Bibliotecii Universității din Capitala Transilvaniei ar putea fi privită, prin unii din cititorii ei, ca bibliotecă țărănească. Sus, în sălile de la caturile cu ferestre largi, sunt stemele colorate ale vechilor nemeși, cu tot felul de zgriptori înaripați și cu limba scoasă sau cu câte un braț de fier ieșit deodată, fără om, cu sabia în pumn de după crestele unei cetăți, iar aici, aproape sub pământ și îndărătul porții zăbrebite, cărțile cu povești și cântece ale poporului.

Altă bibliotecă mare românească este Biblioteca Universității bucovinene, cu vreo 350.000 de volume. Pe ea am moștenit-o de la Austrieci, dar de aproape douăzeci de ani de când o avem, n'am făcut altceva decât, alături de cărțile în alte limbi, să așezăm cărțile noastre românești. Fiind țând încă de la 1848, ca Bibliotecă a țării, cerută și sprijit

nită și de mulți Români bucovineni, ea a fost dată Universității înjghebată în Cernăuți la 1875, la împlinirea a o sută de ani de când Bucovina ne fusese furată, ca o moșie a nimănui, de Austria. Atât Universitatea cât și biblioteca ei, acum sporită foarte mult, trebuiau să se ridice acolo, în marginea Moldovei, ca o cetate a gândului german împotriva noastră. Numai că, la mai puțin de o jumătate de secol după aceea, una și alta au intrat în mâinile Românilor. Războiul, ca și întrecerea pașnică dintre popoare, se fac nu numai între bunurile obișnuite, dar și între cărți.

Bibliotecile cele mari nu se mulțumesc numai cu vechile tipărituri sau cu acelea de o faimă încercată, ci primesc tot ce iese în timpul unui an în țara lor. Ca să poată ajunge mai sigur la acest lucru, Statul le vine el însuși în ajutor, cu legi foarte poruncitoare, tocmai pentru că își dă seamă de cât folos este, în întâiul rând pentru el, ca tot ce s'a scris să nu se rătăcească. La noi, de pildă, toate tipografiile sunt datoare să dea fără plată celor patru biblioteci amintite și altor câtorva, unora câte două și altora câte un singur exemplar, din tot ce tipăresc. În felul acesta se pot păstra, pentru noi și pentru viitorime, miile și miile de cărți, de reviste și de ziare, care ies an de an în România. Cei cari le cumpără pentru ei atunci când se dau în librării, le pierd, le aruncă sau le ascund într'un raft de toți ochii; pe altele nu le ia nimeni, pe când aici ele stau la îndemâna tuturor și pot fi găsite oricând, la un an, la zece, sau la patrusute de ani de când meșterii le-au meșterit și le-au pornit în lume, ca pe niște lumini călătoare. În aceeași casă și sub paza bibliotecarilor se vede cartea tipărită adineauri, precum se întâlnește și foaia cu întâiul scris românesc, din scrisoarea lui Neacșu Câmpulungeanul, care se trezise scriind unui Sas din Brașov, pe la 1521, în anul morții lui

Neagoe Basarab, ctitorul mănăstirii de la Curtea de Argeș, despre anumite mișcări la Dunăre ale Turcilor și primejdii ale negustorilor papistași din Țara Bârsei. Scria în taină, ce prinsese cu urechia pe ici, colo, pentru cine știe ce îndatoriri și foloase avea dela acei oameni. În aceeași casă și sub aceeași pază se află, apărută de cari și de umezeală, întâia carte tipărită și păstrată în limba noastră, pentru că alta mai veche s'a pierdut, catehismul „Intrebare creștinească” de la 1559, de Diaconul Coresi.

Această întâe carte tipărită în tipografia lui Honterus de la Brașov, cel ce a dat noua îndreptare de credință Sașilor, a fost găsită fără toate foile, abia la 1921 și, prin urmare, după ce de aproape patru veacuri i se rătăcise urma, în satul Ieud, din Maramureș, prin locurile de unde au pornit descălecătorii de țară și vânătorii de zimbri. O mică întâmplare și cartea s'ar fi putut nimici, ca atâtea altele, de care știm numai din zvon, și de multe ori nici atât. Așa s'au nimicit, în timpul războiului din urmă, buchile de plumb cu care se lucraseră în orașul ardelenesc de sub munte cărțile lui Coresi și mai târziu toate celelalte venite după ele în aceeași tipografie. Deși atelierul își schimbase de mai multe ori stăpânul, lucrurile acestea vechi fuseseră date din mână în mână cu evlavie. Puțin a lipsit numai, ca să le avem. Ele ar fi alcătuit cea mai frumoasă ramură a unui muzeu al tiparului românesc.

Neorocirea s'a întâmplat așa. La izbucnirea războiului din 1914, cei doi frați proprietari au plecat pe front, prin Galiția sau în altă parte. Tipografia a rămas în seama mamei lor, o bătrânică de încredere, dar fără vreo pricepere la treburile meseriei. Când, la câtva timp, armata a început să strângă tot felul de metaluri, de care avea nevoie pentru fabricarea de arme, a bătut într'o bună zi și la ușa

tipografiei noastre. Femeia, ca să scape materialul nou și scump, cu care tipografia lucra de obicei, s'a gândit că face o ispravă chiar de îndoită gospodărie, dacă dă cătanelor oprite cu furgonul în uliță, literele de plumb, podoaabele de alamă și teascurile ticluite pentru cărțile românești de la 1560. Mai făcea și loc, după toate celelalte, în casă, lăsându-se păgubașe de atâtea vechituri fără nicio întrebuintare. Și așa am pierdut pentru totdeauna, chiar sub ochii noștri, uneltele din care au ieșit cărțile, de unde pentru întâia oară Dumnezeu i-a vorbit neamului românesc în limba lui.

Toate aceste comori ale scrisului se îngrămădesc de obicei în marile orașe, cu cheltuiala Domnilor, a țării sau a oamenilor învățați. Ele sunt folosite cu adevărată patimă de cărturarii de tot felul. Din mijlocul lor iese „șoarecele de bibliotecă“, adică omul care nu mai poate trăi și nu-și mai găsește rostul decât între cărți. Dar atâtea din cărțile cele vechi, scrise cu slovă chirilică, au fost dibăcite în dulapul vreunui popă de țară sau sub o grindă de acoperiș, cu întâile foi roase de șoareci sau putrezite de igrasie! Orașul, care le-a gândit și de cele mai multe ori le-a și ticluit, dar n'a știut să le păstreze, le-adună de-acolo cu iubire. Și astăzi încă, destui sunt căutătorii cari răscolesc satele după vreo carte pierită poate de sute de ani. Cine știe ce mărturie de-atunci vorbește despre ea și biblioteca cea mare, dornică s'o aibă, își pornește în lume copiii.

Noi, Românii, suntem mai însetați decât alte neamuri după asemenea dovezi scrise, pentru că am avut și avem de suferit mai mult decât ele de lipsa lor. O mie de ani am păstorit, am curățit pădurile, am plugărit pe locurile unde trăim și astăzi, de la Traian până la așezarea Sașilor și până la năvălirea Tătarilor, și nici noi nici alții n'au crestat un-

deva măcar un cuvânt despre poporul nostru în întreg și lung acest răstimp. Cât a ostenit un Șincal, ca să strângă în Cronica lui tot ce putea să însele povestea neamului românesc, și a ajuns după o viață de colindări prin biblioteci și arhive tocmai bine la o dăsață de însemnări, pe care o purta pretutindeni cu sine, ca să moară la urmă pe drumuri și cu capul bătrân pe ea! A scris despre noi că am fi fost pe aici, și în deosebi prin părțile Transilvaniei, încă din veacul al IX-lea, dar sub nume schimbate și tăgăduite, până și acel cronicar fără nume ungar, care, tocmai de aceea, pentru că a rămas fără nume, are o statuie de bronz în grădinile Budapestei cu fața aproape în întregime acoperită de o glugă de călugăr. Stă pe un scaun, de bronz și el, în iarbă, și cu mâna pe cartea lui notărească. Chiar și de sub acea glugă vorba lui a ieșit și pentru noi ca o lumină, care luminează cel mai îndepărtat trecut al Românilor.

Câtă bucurie, de aceea, când ne găsim pomeniți în acea crisoare tipărită la Colonia, pe malul Rinului german, la 1472, și trimeasă de viitorul și faimosul papă Aeneas Silvius unui principe italian, în legătură cu marea bătălie pierdută de creștini la Varna, în 1444! Nimeni în Apus nu vorbește de noi în acele secole și nu ne spune pe nume, parcă n'am fi. Stăm acoperiți și nevăzuți în pământurile noastre sub ceața istoriei. Numai vântul, care ar ieși din foile unei cărți sau ale unui document, ar fi în stare s'o împrăștie, dar acea carte sau acel document, dacă au fost scrise vreodată, se pare că s'au pierdut deapururi. Noi suntem parcă mereu în căutarea lor. Vrem să dăm cu ceva glas strămoșilor de la 1300 și să-i ascultăm, punând și pe toți neprietenii cari ar pofti să ne scoată venetici în

propria noastră moșie, să-i asculte vorbind. Iată puterea dovezii scrise, care se păstrează.

Ouvântul de demult: „ai carte, ai parte“, venit până la noi cu alt înțeles decât l-a avut la început, spune tocmai acest lucru. „Cartea“ însemna atunci, în veacurile cele vechi, documentul, hrisovul de proprietate a pământului. Atâtea, caligrafiate frumos, cu cerneluri negre și roșii, și întărite cu peceteile grele domnești, atârinate de sfori, se găsesc prin arhivele Statului, dar atâtea se mai găsesc prin lăzi de mazili moldoveni, încă de la Ștefan cel Mare și Sfânt, de unde ieșeau altădată ca să bată drumul judecăților fără sfârșit, iar astăzi, ca o amintire de mândrie pentru urmași. Nu puteai să arăți „cartea“, n'aveai de unde: ți se lua pământul!

Fără acele dovezi scrise, noi rămânem prin începuturile noastre, pentru toți vecinii noștri și pentru toți cercetătorii, oamenii din ceață. Cât n'am da să avem o scriere mai de demult decât avem, în care să se amintească de Români și de ale lor!

Țăranii s'au mulțumit foarte multă vreme, întâiu, cu cărți sfinte, de-atunci de când ele au început să se tipărească în limba oamenilor, și mai mult pentru ei decât pentru biserică, unde se întrebunța și mai departe Sfânta Scriptură slavonă. Mai târziu au putut pătrunde la sate cărți lumești, dintre care unele mai trăesc și astăzi, după ce și-au schimbat veșmântul chirilic în veșmântul de litere latine.

Dintre cele dintâi, iată ca o pildă începutul la „Cartea ce se chiamă Evanghelie cu învățătură, den tuspaturu evangheliștii aleasă și den multe dūmnezești scripturi, și dată besearicei lui Dumnezeu, în toate Duminici a se ceti, așijdere și la dumnezeștile praznice și la ale altor sfinți, spre

învățătură creștinilor oameni către dreptatea sufletului și trupului. Și cu ajutoriul lui Dumnezeu tipărită această sfântă carte, Evanghelie cu învățături, în anii și în zilele Măriei lu Batăr Criștov, cu mila lui Dumnezeu Voevodă în toată țara ungurească și în Ardeal și în toți Săcuii; și în zilele marelui de Dumnezeu luminat arhiepiscopului Ghenadie, ce-au fost spre tot despusul Măriei lui, cu mila lui Dumnezeu, cârmitoriu legeri creștinească. Atunci era despuitoriu în toată Țara rumânească bunul creștin și dulce Mihnea Vodă.“

Cartea este din anul 1581 sau de la facerea lumii 7089, și a fost tipărită, cum am mai scris, la Brașov. Ea ne mișcă și astăzi, pentru că, dacă o citim cu glas tare, așa, cu întorsăturile ei ciudate și vorbe vechi pe care de-atunci le-am mai părăsit și abia le mai înțelegem, ni se pare că ne auzim strămoșii. Cu asemenea pagini ei își întăreau cugetul și se învățau să prețuiască limba lor umilă de toate zilele, în care putea să încapă astfel, deodată, toată lumina dumnezească și cuvintele mântuitoare de viață. Limba se sfințește pe măsură ce Isus se deprindea să vorbească în ea.

Dintre cărțile lumesti, iată începutul la „Istoria marelui împărat Alexandru Macedon în vremea când era cursul lumii 5250 de ani“, și cum a fost ea înnoită puțin ca limbă de scriitorul Mihail Sadoveanu, pentru folosul zilelor noastre. „Impărăteja la Răsărit în India marele Por împărat și la amiazăzi domnea peste Persia marele Darie împărat, iară Merlichie împărat stăpânea Râmul și tot apusul cu toți Craii; și la Macedonia era Filip Craiul. Iară peste Egipt împărăteja Netinav împărat, carele era filozof mare și fermecător și cititor în stele, și era atât de măestru cât lua bunătațile și dulceața de la patru țări, adică: grâul, vinul, untul și mierea. Și era țara lui toată sănătoasă și plină de

63147

toată dulceața lumii; iară în țările altora era tot foamete și boale grele; și cine mergea asupra lui Netinav, nu-l putea bate, că făcea farmece, și bătea oștile, de fugeau și se risipeau și nu știau ce să facă; și pe el nimenea nu-l putea birui.“

Cărți ca acestea, de petrecere și de învățătură, care se citeau mai cu seamă iarna, la vatră, s'au tipărit treptat, cu zecile și sutele. Ele au început să intre și în alte mâini decât ale boerilor, negustorilor și călugărilor. De librării, firește, nu se putea vorbi încă, dar nu lipseau mijloacele de răspândire ale timpului. Mai încoace, pe la începutul secolului trecut, ni s'a păstrat mărturie scrisă negru pe alb de neguțătorăși dăsăgari călare, de lână și de boștină, cari luau și câteva cărți cu ei și le vindeau pe bani sau pe marfă. Înaintea lor va fi fost cam tot așa.

Cu acest fel de oameni și cu alți vânzători drumeți, cartea pătrunde la sate. Poate cea mai răsfoită dintre toate rămâne calendarul, care arată, pe lângă urmarea zilelor și a sărbătorilor, posturile, felul vremii, mai târziu târgurile și multe alte lucruri de folos pentru toți. Atât numai că, dela asemenea cărți și cărticele, strecurate la câte unul din puținii cărturari ai satelor, până la biblioteca anume înființată pentru țărani era încă foarte departe. Era nevoie de mari schimbări până să se ajungă acolo, și mai cu seamă de întinderea școlii și de înmulțirea, pe urma ei, a știutorilor de carte. Acest lucru n'a început să se întâmple decât numai din veacul trecut. Pe vremea Zaveriei dela 1821, abia aveam pe Gheorghe Lazăr, care a pus temelia școlii românești; sub domniile pământene, până la 1848, s'au deschis întâile școli la sate; oamenii revoluției s'au gândit să facă școli și cărți pentru toți; dar Cuza a fost cel dintâi Dominitor sub care s'a hotărât, prin lege, la 1864, ca fiecare

copil, vrea nu vrea, să fie dat la învățătură. Dela el și până astăzi, timp de mai bine de șaptezeci de ani, țara n'a făcut altceva decât să-și tot înmulțească numărul învățătorilor și al clădirilor de școală, pentruca nimeni să nu mai scape neînvățat și neșcolit, adică fără să știe să citească și să scrie. Până la această fericită stare însă mai avem! Și astăzi aproape jumătate din locuitorii României, dintre cari cei mai mulți săteni, și dintre aceștia, cele mai multe femei, nu știu carte. Intre țările, care ne înconjoară, unele mai mari și mai bogate, altele mai mici și mai sărace, niciuna nu stă așa de rău. Nu numai atât, dar chiar înăuntrul hotarelor, unde astăzi, alături și de-avalma cu Românii de neam, trăesc și alte neamuri, Nemți, Unguri, Evrei, cei cu mai puțină cunoștință de carte suntem noi, stăpâni!

A fost o vreme când într'adevăr știința de carte pentru cei mulți nu părea trebuincioasă. Întâiu că însăși cartea era foarte rară și foarte scumpă. Ea se scria de mână, de caligrafi împărătești sau de călugări în mânăstiri. Se pomenește de asemenea cărți ferecate cu un lanț de un belciug în perețe, ca o cană la fântână, să nu se fure. Chiar mai târziu, după întâii ani când s'a descoperit tiparul, prin a doua jumătate a veacului al cincisprezecelea, cărțile costau încă destul de mult. Descoperim și astăzi cărți din secolele trecute, fie dăruite bisericilor, fie lăsate moștenire cuiva din neam, cu grele blesteme pe foile lor, pentru cel care s'ar fi lăcomit și ar fi pus fără drept mâna pe ele. Însă cu cărți legate cu lanț sau legate cu blesteme nu se ajută răspândirea cititului, și încă între cei mulți, mărunți și neluminați!

Iată o pildă de asemenea blestem, luat de pe foile unui Liturghier grecesc și arăbesc, tipărit prin grija vestitului Mitropolit al lui Constantin Brâncoveanu, Antim, în tiparnița dela mânăstirea Snagov la 1701. Astăzi luăm în mână

cartea din Biblioteca Academiei Române și o deschidem cu frică, pentru că toate sunt străine, îndepărtate și fioroase în ea, literele grecești, deoparte, cele arăbești, alături, iar dedesupt, însoțindu-le pe foarte multe foi, pe care trebuie să le întorci după obiceiul aceluia scris, nu, ca la noi, înainte, dela stânga la dreapta, ci îndărăt, dela dreapta la stânga: buchile slavonești ale blestemului:

„Această sfântă și dumnezeiască liturghie, care este, precum se vede, arăpească și elinească, este a mea, care se chiamă numele meu... (nu se poate citi pentru că a fost scris dinadins într-o scriere ascunsă, a cărei chee nu ni s'a lăsat), și am cumpărat-o dela preacuviosul întru ieromonahi, popa chir Darie, și am dat bani aspri 400, iar oricine ar înstrăina-o (începe blestemul!) dela mine fără de știrea mea, adică afară de vânzare sau de dăruială, verice obraz ar fi, au mare au mic, au din parte bisericască, au din parte mirenească, și ar pune întru inima lui cel primitor de răutate gândul al diavolului, aflându-i pricină de lucru ca acela, tatăl răutății Satana, și ar înstrăina-o dela mine, unul ca acela să fie procllet și afurisit dela Tatăl și Fiul și dela Duhul Sfânt, carele este o Sfântă Troiță de o ființă și nedespărțită; așijdere să fie blestemat și caterisit de 318 părinți dela Nikea, să intre blestemul al tuturor sfintelor soboare ca untul de lemn prin oasele lui, să nu se aleagă de el și de casa lui ca praful înaintea vântului și osteneala și agoniseala lui el să n'aibă parte de ele, ci de alții străini jefuite să fie, îngerul Domnului cu sabie de foc să-l gonească în toate zilele vieții lui, să umble tremurând ca caii pre fața pământului și să aibă bubele lui Gheezi; vie mânia și urgia a marelui Dumnezeu să se pogoare pre capul lui, să-l bată Domnul cu rana eghiptenească și cu râe sălbatică din creștet până'n talpă, ca să nu se poată lesne vindeca,

să fie pildă tuturor; fie zilele lui pline de amar și de tot necazul, înghită-l pământul de viu și-l soarbă ca pre Dathan și pre Aviram, proorocii cei urâți și mincinoși; și, după moartea lui, fierul să ruginească, piatra să mucezească și să putrezească, iar trupul aceuia în veci neiertat să fie, parte de odihna lui și lăcaș să aibă la un loc cu Iuda Iscariotis, carele au vândut pre Domnul și Mântuitorul sufletelor noastre, Isus Hristos, și împreună cu Arie, despărțitorul Sfintei Troițe, și cu Jidovii cei urâți, și la înfricoșata și nemernica judecată a cerescului Împărat, acolo să aibă... (aici urmează un cuvânt care nu se înțelege bine) asupra lui pre Cain (la fel, fără înțeles) și, când se va judeca el, să iasă osândit și Diavolul să șadă deadreapta lui și să audă atunci acel înfricoșat glas dela dreptul judecător zicându-i lui: luați pre necuratul și să se arunce întru întunerecul cel mai din afară, cu lanțuri de foc să se lege, să se muncească în veci la un loc cu Veezebul în fundul Tartarului... (urmează alt cuvânt, care nu se înțelege bine) și Satana văzându-l se îngrozește; acolo să se odihnească întru vecii nesfârșiți. Amin. Amin. Amin. Și acest blestem să se ție de el până la al treilea neam al lui; aceasta-i hotărîm lui și tot neamului său. Și am scris eu... (numele, din aceeași pricină, nu se poate citi), în zilele prea luminatului și înălțatului Domn Io Nicolae Alexandru Voevod (Mavrocordat), Decembrie 20 zile, 7228 (1719)“.

Dar, în al doilea rând, adică în afară de greutatea dobandirii cărților, acest citit însuș nu se arăta de folos prea mare satelor. Felul de muncă și legăturile dintre oameni erau altele atunci decât sunt astăzi. Biserica singură părea ca un chivot și ca o arcă, în care creștinătatea păstra Sfânta Scriptură, cu adevărurile ei date de Dumnezeu oamenilor. Când preotul o deschidea, depărtând copertile grele de

alamă și de fier, lumânări aprinse pâlpâiau în toate ferestrele și clopotele dădeau de veste prin văzduh din înălțimea turnurilor. Povestea sfântă, zugrăvită de iconari meșteri pe pereți, căpăta viață, Isus în staul, zâmbind celor trei Magi, intrarea pe asin în Ierusalim, printre ramuri de finic, măgura Căpățânei cu cele trei cruci și cu femeile care plâng la picioarele Răstignitului. Nimeni nu mai știa dacă toate acestea nu erau decât niște chipuri pentru foile unei cărți, sau dacă nu cumva cartea ea însăși nu era decât o părere, prin care trecea adevăratul printr'o șuviță de soare, și vorbea cu vorbe mai presus de fire toată acea lume înstelată, coborâtă încă odată pe pământ din cerurile deschise la rugăciunea preotului. De citit se lega ceva tainic. Omul care citea era omul bisericii sau care se pregătea de biserică. Întâile școli nici nu s'ar fi putut înjgheba, în veacurile de demult, decât în pridvoarele bisericilor. Întâia carte de școală nici nu putea să fie decât catehismul, cartea în care învățau copiii și, în acelaș timp, cartea în care învăța, în limba lui, un popor întreg. Nu degeaba cea dintâi carte românească tipărită a fost Catehismul dela Sibiu, din 1544. Ea s'a pierdut și nicio bibliotecă n'o mai are, așa cum se strică și se pierd întâile cărți pe care buchisesc omuleții cei mărunți. Iar, dacă, prin cine știe ce noroc, ea ar fi să se mai găsească odată, este aproape sigur că s'ar găsi, nu la oraș, ci în vreo lăcrișă de popă sau de dascăl de țară.

Trecând însă anii, zecile și sutele de ani, lumea s'a tot schimbat. Satele n'au mai rămas la o parte de viața obștei, cu plugari robiți brazdei, prin tot felul de iobăgii. Părintele școlii la sate poate să fie privit acel Elvețian, Pestalozzi, care, chiar pe pragul veacului, la 1800, trăia împresurat de copii de țară și, luminându-i pe ei, le arăta tuturor căi și mijloace. Pe urmele lui au pornit ca un roi, pretutindeni,

învățătorii. Așa cum se pune un sfânt de hram la orice biserică, la fel, ctitor al oricărei școli primare și cu atât mai mult al școlii primare de sat, ar trebui să fie pus Pestalozzi.

Peste vreo jumătate de veac, cel mai mare scriitor al Rusiei, contele Tolstoi, când s'a gândit să facă și el o faptă creștinească pentru satul lui, a crezut că nimic nu este mai bine cuvântat decât o școală. Acum, pentru un boer cu moșii și cu țărani muncitori, ca el, n'ar fi fost chiar cine știe ce sarcină să ridice o casă pentru copii și să pue un învățător, ca să-i cioplească. Dar Tolstoi s'a făcut și el însuș învățătorul odraslelor de țărani, a călătorit anume în străinătate ca să vadă cum dau lecții alții mai meșteri decât Rușii, a scris abecedare și unele din cele mai frumoase povestiri pentru copii și s'a mândrit cu această școală, unde a încercat mijloace noi și minunate de învățătură, mai mult decât cu faptele de ofițer pe la Silistra, la noi în țară, sau pe la Sevastopol, și decât cu cărțile lui, vestite pe tot pământul. Iar astăzi, nu știm ce să zicem de el mai bine, că a fost cel mai mare țaran pe care l-au dat boerii, sau cel mai mare boer pe care l-au dat țărani? Era în anii când se împroprietăreau țărani în Rusia, prin 1861, de unde a suflat și la noi, peste trei ani, un vânt la fel. Atât în Apus cât și în Răsărit școala pentru toți, și prin urmare și școala pentru țărani, își făcuse drum.

Viața avea acum trebuință de cunoștințe, chiar la sate, de care mai de mult nici nu visase. Lumea se îndesise, numai în cei din urmă o sută de ani, de cinci ori cât fusese înainte, fabrici nenumărate se ridicaseră, drumuri de fier pătrunseseră până la cele mai depărtate cătune, târguri puternice sorbeau din toate părțile mărfuri și oameni. Scrisul a ajuns cel mai bun mijloc de legătură în toată această forfotă de ființe, care aleargă oriunde crede că poate să dea

de un câștig și de un traiu mai bun. Statul stă de vorbă cu cetățenii săi prin Monitorul Oficial, unde își tipărește legile și poruncile, și pedepsește pe oricine nu le cunoaște, adică nu le-a citit și calcă pe-alături. Turcia cea nouă a mers mai departe și a oprit pe orice flăcău și fată să se căsătorească, dacă nu știu să citească și să scrie. Acelaș lucru se făcuse mai de mult în țările scandinave, după ce venise Luther, luptătorul cu Roma, și Sfânta Scriptură se tâlmăcise în limbile pământene. Orașul își trimite în fiecare zi foile cu știri de tot felul, despre întâmplări din toată lumea, despre prețurile pieței, despre mersul politicii. Nu este sat din țară, oricât de la o parte și oricât de sărac, unde să nu se strecoare aceste ziare. Foaia de impozit trebuie citită, biletul de vânzare a unei vite, citația dela tribunal, cartea de alegător, biletul de tren, tabla cu numele satelor la o încrucișare de șosele, afișul din târg. Pe drum sau acasă, singur sau cu alții, de drag sau de nevoie, omul trebuie astăzi să știe să citească. Iar, dacă nu știe, nu numai că e stângaciul între ceilalți, dar la fiecare pas are o pagubă, adică se pregătește de suferință.

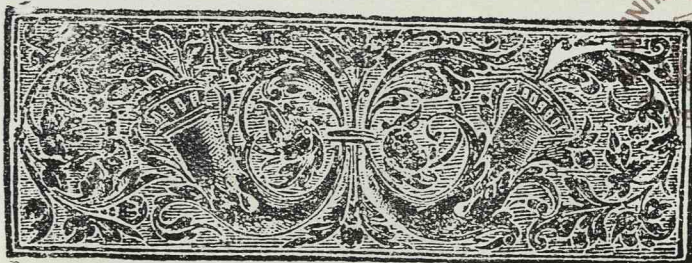
De aceea, în ziua de azi, țările cele mai bogate și mai înaintate au și cele mai multe școli și cei mai mulți știutori de carte. Școala și știutorul de carte au început să însemne ei înșiși o bogăție. Cine știe mai mult, poate mai mult, și pe nicio cale nu se capătă știința mai repede și mai temeinic decât prin școală și prin carte. Omul care n'a învățat și nu știe carte începe să fie, nu numai o rușine, dar și o pierdere pentru o țară. Neștiutorul de carte stă alături de știutorul de carte ca un pom pădureț alături de un pom altoit. Când se spune despre o țară că are atâția locuitori și altă țară are atâția, trebuie să băgăm de seamă și ce fel sunt

SCRISOAREA LUI NEACȘU CÂMPULUNGEANUL DELA 1521¹⁾

Înțeleptului și de bun neam, și cinstitului și de Dumnezeu dăruitului jupan Hanș Begner din Brasov, multă sănătate dela Neacșu din Câmpulung.

Iară dau știre domnițiale de lucrul Turcilor, cum am auzit eu că Impăratul au ieșit den Sofia și aimintă nu e, și s'au dus în sus pre Dunăre. Iară să știe domnița că au venit un om dela Nicopol, de mie me-au spus că au văzut cu ochii lui că au trecut cele corăbii ce știi și domnița pre Dunăre în sus. Iară să știi că bagă d'n toate orașele câte 50 de oamini, să fie ajutor în corăbii. Iară să știi cum s'au prins nește meșteri din Tarigrad, cum vor trece acele corăbii la locul cela strimțul ce știi și domnița. Iară spui domnițiale de lucrul lu Mahamet beg, cum am auzit de boiari ce sunt megiași și de genere-meu Negre, cum r-au dat Impăratul slobozia lui Mahamet beg, pre i-oi va fi voia, pren fără românească iară el să treacă. Iară să știi domnița că are frică mare și Băsărab de acel lotru de Mahamet beg, mai vârtos de domniile voastre. Iară spui domnițiale, ca mai marile meu, de ce am înțeles și eu. Eu spui domnițiale, iară domnița ești înțelept și aceste cuvinte să îți domnița la tine, să nu știe oamini mulți, și domniile voastre să vă păziți cum știți mai bine. Și Dumnezeu să te bucure. Amin.

1) Ceiace se vede cu litere aplecate, se găsește în scrisoare în slavonește, și a fost tălmăcit în limba noastră.

ПОУЧЕНІЕ НЗБРАНА ЦѢТОУ

ліе • ѿмногихъ бжтвнхъ писаніи • гл҃ма ѿ архіе
рѣм нзбоусть взвѣскѣю недѣлю • напоученіе хр҃то ѿ
мѣнитимъ людемъ • ѿн прочитаемо, такоже ѿнаѣскіа
праздннхъ • ѿмнтарн, ѿфарнсн • ѣѣліе, ѿлоуки •
нааѣтоур҃гн • главо: ѿ: пѣ. ѡ.

Знсе добнѣль пѣла да ачѣста добн ѿ менн доусеря
се лбесѣрѣкѣ съсе роаѣе • оуѣнѣль фарнсн ѿрѣ а
лътѣ мнтарь • ѣфарнсеюль ста аша, ѿнтрѣ ѣ
лоушнсе роуѣа • доа мнсе алоуѣа ѣе дахъ кзноу съ
вѣтъ ка алаѣа ѿ менн • рзпнтѣрн • недерепчн •
кѣрварн • сѣхъ ка чѣсть мнтарн • постѣекѣмѣ де доа
ѿрн ѿсѣптѣмѣнѣ • шн а зѣчѣ дахъ дѣлѣтѣ кѣтъ кѣ
шнѣ • ѿрѣ мнтарюль ста депѣрте шн нѣврѣ нѣче ѿкн
сзрѣднче а чѣрн чѣ оуѣндѣ піепѣлъ ахн грѣнн доа
мнсе мѣтнѣвѣ фнн мнсе пѣкѣтосѣлъ • грлѣскѣ воа кѣде
шннсе ачѣста дерѣптѣтъ ѿнаѣса лоуѣн • маѣн врзѣтоѣ де а
лѣлѣтъ • кѣтѣоуѣн чннсе ѿнаѣаѣлѣ пѣкѣкѣсе • ѣчннсе сва пѣ
ка дѣ сннѣ ѿнз аѣсѣва • **кѣнеѣ недѣлѣ** •

дѣвуѣтѣрѣ дѣлѣчѣстѣ сѣнтѣ ѣѣліе • коуѣнѣтъ а,
ѣе де мнтарн шн де фарнсею пѣла шн аѣкрѣхъ •
ка ѿлѣвѣаѣтѣрѣ шн невоѣнѣаѣ фоу тѣкѣмѣ де
сѣнѣиѣн ѿтѣчн • шн фѣкѣтѣ съсе кѣнѣте шн

INTĂIA PAGINĂ DIN EVANGHELIE CU INVĂȚĂTURĂ
TIPĂRITĂ DE DIACONUL CORESI LA 1581

Invățături alese din Sfânta evanghelie și din multe scrieri dumnezeiești, care se spun din gură sau se citesc de arhieru, spre învățătură oamenilor purtători ai numelui lui Hristos, în fiecare Duminică și la sărbătorile domnești. Vameșul și fariseul. Evanghelia dela Luca, la liturghie, cap. 18, 89 (slavonește).

ZISE Domnul pilda aceasta: Doi oameni duseră-se în besearcă, să se roage : unul, farisei, iară altul, mitar. E fariseiul sta așa, întru el, și se ruga: Doamne, laudă ție dau, că nu sânt ca alalți oameni, răpitori, nederepți, curvari, sau ca cest mitar. Postescu-mă de doao ori în săptămână și a zecea dau den tot cât câștig. Iară mitariul sta departe și nu vrea nece ochii să rădice la ceri, ce ucidea pieptul lui, grăia: Doamne, milostiv fii mie, păcătusul. Grăesc voao, că deștinese acesta dereptat în casa lui, mai vârtos de alalt, că toți cine se înalță, pleacă-se, e cine se va pleca, de sine înalța-se-va. *Sfârșitul Duminicii.* (Slavonește numai roșul).

Invățătură din această sfântă evanghelie. Cuvânt 1.

CE a de mitari și de farisei pilda și lucrul, ca o învățătură și nevoință fu tocmită de sfinții oteți, și făcută să se cânte și

acei locuitori; un pământ, chiar cu oameni mai puțini, dar mai înzestrați și înarmați în școli cu tot ce le trebuie în viață, are să întrecă un pământ cu suflete mai multe, dar rămase în paragina nedestelenită, în care au venit pe lume. Altminteri nu s'ar cheltui pretutindeni atâția bani cu școlile și cu învățatorii, mai mult decât pentru toate celelalte trebuințe ale Statului. Orice gospodar cuminte poate să-și spună că trebuie să fie o socoteală și aci. Numai de unde dai, ai, și toți acești bani au să aducă însutit, adică oameni pregătiți și economi ai viitorului, în gospodăria lor sau în gospodăria țării, după rostul pe care și-l vor croi în viață. Și așa spune chiar mai mult. Orice gospodar chibzuit poate să vadă că toți acești bani, tot banii lui și ai altora ca el sunt, și că e păcat de Dumnezeu să lase să se folosească numai alții, sau chiar să nu se folosească nimeni de o cheltuială, pe care Statul și așa o face, pentru că este dator s'o facă.

În Danemarca, de pildă, țară cu cea mai luminată, mai înstărită și mai puternică țărănie, s'a ajuns atât de departe încât, pe lângă școlile înființate și întreținute de Stat pentru toți locuitorii, s'au ivit școli numai pentru țărani, înființate și întreținute de țărani înșiși. Ceva asemănător am încercat, de câțiva ani, să facem și noi, ispititi de cecece au putut să scoată din ele Danezii. Întâile încercări s'au făcut în Transilvania și Bucovina, adică între cei mai apușeni țărani ai noștri, dar la gândul pornit dela București. Atât numai că de Danemarca se povestește această întâmplare minunată. Atunci când s'a aflat într'o zi că se mai găsește un om în țară, un cioban la câmp, care nu știe să scrie și să citească, a fost o nemaipomenită mirare și vâlvă în toate părțile. Și au plecat ziaristi să-l caute, ca să-l întrebe cum de s'a putut un asemenea lucru și să-l pue în

toate gazetele. Iar pe urma gazetelor au început să-i ție calea lume de lume. Se apucase bietul om de gânduri. Și la sfârșit, ca să scape de toți iscoditorii cari nu-i mai dădeau pace, s'a hotărît să învețe. Așa a pierit și singurul om, care nu știa carte, din Danemarca.

Școala pentru toți ține patru sau șapte ani. La paisprezece sau la cincisprezece ani copilul de obicei o lasă. Tot ce a învățat în acest răstimp fericit, ca un joc, ar fi în primejdie să se piardă, tocmai la intrarea în viață, când are mai multă nevoie de cunoștințe, dacă nu s'ar fi găsit ceva care să-i vie în ajutor. Acest ceva minunat este biblioteca.

Biblioteca deschisă tuturor este privită astăzi ca o întregire și o prelungire a școlii, de care nu ne mai putem lipsi fără să nu primejduim tot ce am adunat în vârsta învățaturii. Ceeace a fost numai început cu învățătorul, într'o vreme când școlarul nu-și dădea seama la ce-i putea folosi, este dus aici mai departe și întrebuințat deadreptul în viață. Rostul bibliotecii este socotit de unii atât de hotărîtor încât nu se sfiesc să spună că școala ar face destul și ar putea să-și privească împlinită menirea, dacă ar pune în fiecare din școlarii ei numai dragostea de carte, adică dacă ar crește încă un cititor pentru bibliotecă. Aceasta ar însemna aproape o înălțare a bibliotecii peste școală. Lucrul se înțelege dacă ne gândim la vorba veche și înțeleaptă că nu învățăm pentru școală, ci pentru viață, iar, când intrăm în viață, în anii bărbăției, școala a rămas cu mult îndărăt și în fața noastră se găsește, ca să-i ție locul și să ne dea o îndrumare, biblioteca. Nu este vorba de pregătit niște oameni, și cu atât mai puțin țărani, cari să nu se mai ridice nici ziua, nici noaptea dintre cărți. Am cădea atunci dintr'o greșală, nepăsarea de astăzi a celor mulți față de citit, într'o

rătăcire, schimbarea lui într'o patimă. De altminteri, nici n'am izbuti. Dar cartea trebuie să fie pentru cei mulți un ajutor sau o desfătare și căile către ea trebuie ținute mereu deschise. Aceasta este datoria Statului și a tuturor celor cari au răspunderea dezvoltării sufletești a unui popor, cărturari de tot felul, scriitori mai ales, oameni politici.

De aceea, atâtea țări în zilele noastre, alături de o lege a școlilor, care îndatorează pe Stat și pe comune să facă școli pentru toți, iar pe cetățeni să-și trimită copiii la ele, încep să aibă și legi ale bibliotecilor. Pentru învățatura din școală se pune o îndatorire și se dau pedepse celor cari o calcă, deoarece este vorba de anii fragezi, neștiutori ei prin ei de ce le trebuie, și de părinți, de cele mai multe ori aplecați asupra grijilor de astăzi și neîn stare să prevadă și să pregătească viitorul. Ceeace n'ar face ei, cari întrupează ziua de astăzi, este dator s'o facă, uneori la înfățișare chiar împotriva lor, Statul, care întrupează nu numai timpul trecător de față, dar și ziua de ieri și, maicuseamă ziua de mâine. În schimb, cercetarea bibliotecii, la orașe și la sate, oricât de mulți bani ar costa ea obștea, rămâne la buna plăcere a cititorilor. Aceasta, nu pentru că ar fi mai puțin însemnată decât școala, dar pentru că este gândită să fie de folos vieții și oamenilor vârstnici, iar viața și oamenii vârstnici au să-i găsească singuri calea, la întâia nevoie. Căci nevoia este o lege nescrisă mai poruncitoare decât orice lege scrisă.

În școală se deprinde mai mult mânuirea acelei unelte, care este cartea. Păcat însă de timpul întrebuintat, dacă, după aceea, unalta nu se mai folosește și obiceiul ei se pierde. Biblioteca o pune mereu la îndemână și nu lasă pe om să uite.

Unul din cei mai de seamă cărturari români ai trecutului,

istoricul nostru gânditor, Miron Costin, care a fost logofăt mare în Moldova și și-a pierdut capul tot pentru istețimea lui, a lăsat aceste cuvinte despre rosturile scrisului și ale citirii de cărți. Este ca o moștenire dela învățații de odinioară ai Românilor, pe care va trebui s'o cioplim odată în fruntea unei mari biblioteci a țării, pentruca toți s'o cunoască și s'o poarte în suflet. Inchee vestita „Predoslovie adecă mai înainte Cuvântare“ la cartea despre Descălecatul Țării Moldovii, pe care Miron Costin a scris-o pe la 1690. Iat-o luată așa cum a fost tipărită în Letopisețele Țării Moldovei de Mihail Kogălniceanu pe la 1845:

ИСТЪРНИКЪСА ДЪСМНЕЗЕС, ЧИНСТИТЕ ШИ ЮБИТЕ ЧЕТИТЪРЮЛЕ,
 СЪЦИ ДЪРЪСАЕКЪ, ДЪПЪ АЧЪКТЕ КЪСМПИТЕ ВРЕМИ А АНИЛЪР НЪШ-
 ТРИ, КЪНДВА ШИ МАН САВЕВДЕ ВАКСРИ, АНТЪРЪ КАРЕ ПРЕ ЛЪНГЪ
 АЛТЕ ТРЕБЪ, СЪ АНБИ ВРЪМЕ ШИ КЪ ЧЕТИТЪСА КЪРЦИЛЪР А ФАЧЕ
 НЕКЪСЕНТЪ ЗАКАКЪ; КЪ НЪ ПАСТЕ АЛТЪ ШИ МАН ФЪСМЪАСЪ, ШИ
 МАН ДЕ ФЪЛЪСЪ АН ТЪАТЪ ВЪЕАЦА УМЪСАШИ ЗЪБАВЪ, ДЕ КЪТ
 ЧЕТИТЪСА КЪРЦИЛЪР; КЪЧЕ КЪ ЧЕТИТЪСА КЪРЦИЛЪР ШИ А СКРИП-
 ТЪРИИ КЪНЪАШТЕМ ПРЕ ЗИДИТЪРЮЛ НЪСТЪРЪ ДЪСМНЕЗЕС, КЪ ЧЕ-
 ТИТЪСА ЛЪСЪДЪ АН ФАЧЕМ ПЕНТЪРЪ ТЪАТЕ А ЛЪИ КЪТЪРЪ НЪИ БЪНЪ-
 ТЪЦИ, КЪ ЧЕТИТЪСА ПЕНТЪРЪ ГРЕШАЛЕЛЕ НЪАСТРЕ МИЛЪСТНЪ АЛ
 ФАЧЕМ, ДЕН СКРИПТЪРИ АНЦЪЛЪЦЕМ МИНЪНАТЕ ШИ ВЪКЪНИЧЕ
 ФАПТЕЛЕ ЛЪИ, А ФАЧЕ ФЕРИЧНТЪ ВЪЕАЦА, ШИ НЕМЪРИТЪВАРЕ АГЪ-
 НИСЪКЪШТЕ НЪМЕ. ГЪНГЪРЪ МЪНТЪНТЪРЪСА НЪСТЪРЪ ДЪУМЪСА ШИ
 ДЪСМНЕЗЕС ИЕСЕ ХРЪСТОС НЕ АНВАЦЪ ЗИКЪНД: ИСПИТИЦИ СКРИП-
 ТЪРИЛЕ. ЕКРИПТЪРА ДЕНЪРЪТАТЕ АУКЪСРИ ДЕ УКЪИ НЪЩРИ НЕ АН-
 ВАЦЪ, КЪ АЧЪКЛЕ ТРЕКЪТЕ ВРЕМИ СЪ ПРИЧЪКЪЕМ ЧЪКЛЕ ВЪИТЪВАРЕ.
 ЧЕТЕЩЕ КЪ БЪНЪ СЪНЪТАТЕ, ШИ ПРИМЪЩЕ А НЪАСТЪРЪ КЪ
 ДРАГЪЩЕ УЕТЕНЕАЛЪ.

Sau, în scrisul de astăzi:

„Puternicul Dumnezeu, cinstite și iubite cetitorule, să-ți

dăruescă, după aceste cumplite vremi a anilor noștri, cândva și mai slobode vacuri, întru care pre lângă alte trebi, să aibi vreme și cu cetitul cărților a face iscusită zăbavă; că nu este altă și mai frumoasă, și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decât cetitul cărților; căci cu cetitul cărților și a scripturii cunoaștem pre Ziditorul nostru Dumnezeu, cu cetitul laudă îi facem pentru toate a lui către noi bunătăți, cu cetitul pentru greșalele noastre milostiv îl facem, din scripturi înțelegem minunate și veșnice faptele lui, a face fericită viața, și nemuritoare agonisește nume. Singur Mântuitorul nostru Domnul și Dumnezeu Isus Cristos ne învață zicând: Ispitiți scripturile. Scriptura depărtate locuri de ochii noștri ne învață, cu acele trecute vremi să pricepem cele viitoare.

Cetește cu bună sănătate și primește a noastră cu dragoste osteneală“.

CUM S'A DESVOLTAT.

Intâile încercări. — Bibliotecile de Stat dela 1898. — Bibliotecile sătești ale Casei Școalelor. — Legi ale bibliotecilor populare în România și în alte țări. — Incepături de închegare. — Biblioteci la sate făcute de societăți culturale: Astra, Fundația Culturală Principele Carol. — Biblioteca satului și Căminul cultural.

Biblioteci pentru țărani au început să se arate în satele noastre abia dupăce școala a ajuns să scoată mai mulți cititori. Cele dintâi au fost făcute nu de Stat, care avea atunci pe umeri greaua sarcină a școlilor, ci de oameni binevoitori și de societățile culturale.

Două porniri se născuseră în neamul nostru, mai ales în a doua jumătate a veacului trecut și se dovedeau gata de orice jertfă: una în țara liberă, de iubire față de țăran, ca temelie a oricărei înfloriri viitoare, și alta în pământurile românești aflate sub stăpânire străină, și maicuseamă în Transilvania, de deșteptare prin toate mijloacele a poporului nostru de la sate, înaintea primejdiei desnaționalizării. Și la noi și dincolo de munți nimic nu s'a găsit mai potrivit pentru ajungerea celor două scopuri decât bibliotecile. Cât au putut să facă ele, case de sfat și de citire, biblioteci de sat sau cabinete de lectură, cum li s'a zis, cât au putut să facă pentru luminarea sătenilor, ca să ducă o viață mai bună sau ca să nu lase să li se fure de străini

graiul și sufletul, o știu toți câți le-au urmărit de aproape alcătuirea și mersul. Dar atât că viața lor până la războiu, care a trecut și prin ele, arzând și prăpădind, și chiar până astăzi, când ne gândim să le dăm o nouă înfățișare și altă putere, a fost prea scurtă ca să-și dăruiască toate roadele.

Cea mai frumoasă pildă de țăran iubitor de carte, dinainte de războiu, rămâne Badea Cârțan. L-am cunoscut și eu în tinerețile mele școlărești pe la 1905 și 1906. Atâția au scris despre el. Unele dintre cele mai iscusite și mai iubitoare pagini se găsesc în niște amintiri de la Roma ale marelui scriitor Duiliu Zamfirescu, care era pe-atunci secretar la legația noastră din Capitala Italiei și s'a trezit într'o bună zi cu el acolo, îmbrăcat în cioareci ardelenеști, cu bunda pe umeri și cu bățul lui de drumuri lungi în mână, urmărit de alaiul copiilor de pe toate ulițele pe unde trecuse. Venise să vadă Columna lui Traian. Alte știri despre el, hazlii și firoscoase, se pot citi într'o cărticică a lui Bănuț, tipărită de Astra transilvană anume pentru țărani și pentru atâția cari l-au cunoscut. O carte nouă, mai mare și scrisă pe îndelete, de Stroe Stroescu, îl întoarce între noi, clocoțind de o viață neașteptată.

Badea Cârțan era din Cârța Făgărașului, de unde i se trăgea și numele, dacă nu cumva chiar din Cârțișoara, pentrucă cea dintâi este săsească. El una știa, că suntem neam ales și fii ai Maicei Roma, și, de câte ori putea sau nu putea, trecea granița la noi, ca să-și mai ușureze sufletul. În anii lui mai tineri ciobănise prin Bărăgan. Când venea dincoace lua la rând pe toți oamenii noștri mari, mai ales istorici, ca să le vorbească despre ceace-l durea pe el. De la fiecare ieșea, cel puțin cu două, trei cărți în dăsași, pentru acasă.

Parcă-l văd în curtea liceului nostru, Sfântu Sava, din

București. Il înconjuraseră băeții și-l iscodeau. El intrase, vorba vine, ca să-și arunce ochii prin școala unde învățase pentru întâia oară în limba noastră, chiar cele mai grele științe, alt ardelean, Gheorghe Lazăr, pe la începutul veacului trecut. Se uita cu drag la noi, cu ochii albaștri luminoși și tineri. Când râdea părul bălaiu i se clătina pe frunte. Era isteț din fire, umblat prin lume și limbă dulce:

„Ei, ce știți, dumneavoastră, domnișorilor, aici în țară de necazurile noastre! De-ați avea batâr niște cărți, să-mi dați. Le duc și le las la noi pe sate. E o bucurie ca atunci când se întorc primăvara berzele. Ajunge vestea înaintea mea, că Badea Cârțan a venit din țară, și m'așteaptă toți. Nu vă îngrijiți, că nu mă cată finanții la graniță! Că doar nu-s eu așa de prost, să merg deadreptul și să le cad în palmă. Mai trec și prin vama cucului, că aia e vamă românească: nu te întreabă nimeni de unde vii și unde te duci, decât frunza verde. Așa, dați și nu purtați grijă! Spune-mi nu-mai ulița, că oiu veni și la dumneata acasă, domnișorule, dacă zici că ai ceva pentru mine. Eu cerșesc lumină pentru cei cari sunt ținuți în întuneric. Nu vă temeți, că nu mă rușinez. Uitați-vă la mine: nu sunt mai curând fălos? Cum am găsit Columna drăguțului de Traian la Roma, te-oiu găsi și pe dumneata în București. Aud că a sunat clopoțelul, de vă chiamă la clasă. De-acum să ne vedem sănătoși!”

Acesta era Badea Cârțan, țăranul din Țara Făgărașului, care se pătrunsese de gândul cărturarilor, că numai în carte stă mântuirea poporului român de sub stăpânirea ungurească, și căuta să-l aducă la îndeplinire în felul cum am arătat. Dumnezeu n'a vrut să-l ție, ca să vadă cu ochii, aavea, visul pe care îl visa. Poate că era prea mult omul vremurilor vechi, de robie, și a trebuit să moară odată cu ele. S'a stins prin 1911 la Poiana Țapului, la curtea

lui Alexandru Lahovari, pe care-l știa și care-l primea de când fusese Ministru al României la Roma, în zilele vestite ale călătoriei în pământurile strămoșilor. Trupul i se odihnește în cimitirul din Sinaia, unde a fost înmormântat, prin grija Regelui, pentru că pământul unde murise era moșia Lui, și nici că s'ar fi putut să aibă îngropăciune mai strălucită, dar amintirea lui Badea Cârțan trăește mereu vie, tocmai prin marea iubire de carte și prin credința în puterile ei. Eu îl văd, întors odată printre noi, poate tocmai în fața bibliotecii viitoare țărănești din Poiana Țapului, de piatră cum era și lumea romană pe care o iubise atâta, cu căciula în cap, cu privirile deștepte la noi și cu o mână pe dāsaga aruncată pe umăr și plină de cărți.

Intâia oară când s'a gândit la noi Statul să facă biblioteci la țară, pentru țărani, a fost în anul 1898. Era pe atunci Ministru al Școlilor Spiru Haret. El a însărcinat pe cunoscutul profesor de pe acea vreme, Anghel Demetriescu, să se gândească în ce fel s'ar putea întocmi biblioteci pentru sate și să-i facă propuneri. Raportul pe care l-a înaintat învățatul profesor ministrului său este de o mare frumusețe și ar fi vrednic să fie trecut aci, pentru că este un adevărat act de naștere al bibliotecilor țărănești, dacă el n'ar fi fost scris în limba urcată puțin pe picioaroange a omului de carte și a înaltului funcționar. Câteva pliviri însă tot se cuvine să facem.

Intâia parte vorbește despre înțelesul și însemnătatea bibliotecilor de sat, iar a doua despre cărțile și obiectele care trebuiau s'o alcătuiască.

„Cugetarea de care v'ați condus dv., Domnule Ministru, când ați hotărât a înființa aceste așezăminte de progres, a fost fără îndoială de a pune la dispoziția țăranilor cunoscători de carte, mijloacele pentru întinderea cunoștințelor

lor uzuale, pentru întărirea și înălțarea simțământului lor de oameni și de români, de a limpezi într'înșii ideea de drept și datorie, de a-i pune în stare să deslege ca ființe morale și cugetătoare, iar nu ca simpli rutinari, problemele de cari se izbesc în calea vieții lor, în fine de a le deschide sufletul pentru frumos, bine și adevăr. Aceasta va să zică a forma **țărani culti**, nu în înțelesul cel mai înalt al cuvântului, ci într'un înțeles potrivit cu cercul de acțiune al clasei pe care ați avut-o în vedere, când ați conceput ideea de bibliotecă rurală.

„Neapărat, acest scop nu se poate realiza, cu suma de care dv. dispuneți în acest moment. Este de ajuns că inițiativa s'a luat și primul pas s'a făcut. Rămâne ca sau dv., în bugetele viitoare, sau urmașii dv. să continue această norocită și nobilă idee, menită a da cele mai frumoase roade. Subsemnatul, ținând seama de modicitatea mijloacelor inițiale, am crezut că deocamdată trebuie să se cumpere mai ales acele cărți, pe cari țăranii noștri nu și le pot procura decât cu mari sacrificii de bani și cari, pe lângă avantajul ce au de a le forma inima și mintea, sunt scrise într'o limbă românească curată și frumoasă, deși pe ici pe colea se resimte chiar în ele influența curenților de modă ai timpului. Am crezut de asemenea că toate aceste cărți trebuiesc legate, pe deoparte pentru că legătura le apără contra descompletării și a unei distrugerii repezi, iar pe de alta pentru că ea va contribui a desvolta în cititor gustul de bibliofili“.

Aceste biblioteci urmau să se înființeze și s'au înființat pe lângă școala din sat. Cu toate că astăzi calea pe care trebuie s'o luăm este alta și același Minister al Școlilor el însuși a arătat-o de curând, începutul nu putea să fie decât acesta. Ucenicia bibliotecilor țărănești trebuia să se facă pe

lângă școli. Școala, în acest înțeles, nu este decât o tindă a bibliotecii. Cartea din clasă pregătea pentru cartea vecină din bibliotecă, adică școala, cu alte cuvinte, pregătea pentru viață. Când s'a făcut peste 35 de ani, în 1932, o adevărată lege a bibliotecilor populare românești, legiuitorul nu s'a mai gândit să le așeze pe lângă școli și nici chiar să fie înființate, ca pe vremuri, de Ministerul Școlilor. Ele au fost puse, cum este și firesc și s'a făcut de toate țările cu asemenea legi, în seama comunelor. În tot acest răstimp țara, și mai ales neamul românesc umblase, cu pașii obișnuiți de zile de pace dornică de învățătură, și cu pașii de zece ori mai mari și roșii ai războiului.

Dar să ascultăm puțin, ce cărți și obiecte propune la 1898 Anghel Demetrescu pentru bibliotecile lui Haret:

	<u>LEI</u>
1. <i>Aleksandri</i>Teatru, 4 vol. legate	25
2. „Poesii, 2 vol.	12
3. „Prosă, 1 vol. legat	10
4. „Fântâna Blanduziei, 1 vol. legat	6
5. „Ovidiu, broșat	3
6. <i>Gr. Alexandescu</i> Poesii, 1 vol.	4
7. <i>Bălcescu</i>Istoria lui Mihai Viteazul	4
8. <i>Bolintineanu</i>Poesii, 2 vol. legate	15
9. <i>Bruto Amante</i>Ovidiu în exil, tr. de d-na Bruzzesi	2
10. <i>Charta României</i> , mare pe pânză, ed. Socec	20
11. <i>Eliade Rădulescu</i> Excerpte (a se face o asemenea ediție)	
12. <i>Dr. Felix</i>Elemente de igienă	1
13. <i>Filimon</i>Ciocoi vechi și noi	2
14. <i>I. St. Furtună</i>Noțiuni de economia vitelor	2
15. <i>Ion Ghica</i>Convorbiri economice, 3 vol.	11.50
16. <i>Ion Ghica</i>Scrisori către Aleksandri	7
17. <i>N. Gane</i>Nuvele, 3 vol.	9

18. <i>Girard</i> Filoxera viei și mijloacele de a o nimici	1	leu
19. <i>Hașdeu</i>	... Ion Vodă cel cumplit	—	
20. <i>Hașdeu</i>	... Răsvan și Vidra	2.50	lei
21. <i>Huxley</i>	... Noțiuni asupra științelor tr. rom.	0.60	lei
22. <i>Moga</i> Agricultura	2	„
23. „ Curs de cultura pomilor roditori ..	1	leu
24. „ Viticultura	1	leu
25. <i>C. Negruzzi</i>	Opere	15	lei
26. <i>Slavici</i> Nuvele, 2 vol.	8	„
27. <i>V. A. Urechie</i>	Legende române	5	„
28. <i>Xenopolu</i>	... Istoria Românilor, ed. populară	6	„
			<hr/> Total 175.60 lei

Era vorba, prin urmare, de vreo 40 de volume, între care își găseau loc cei mai cunoscuți din marii noștri scriitori și câțiva oameni de știință din țară și străinătate. Astăzi suntem mai fericiți, pentrucă putem să facem alegerea din mult mai multe cărți. În schimb, la atâția din autorii și la destule din titlurile de aci, parte învechite, dar parte nepotrivite cu țărani și cu ce-i poate frământa pe ei, nu ne-am mai gândi. Mergând pe acelaș drum, Administrația Domeniilor Coroanei, prin Administratorul lor, Ion Kalinderu, care a încercat nenumărate mijloace pentru ridicarea satelor de pe acele domenii, biblioteci, teatre, băi, ateliere, cooperative, a înființat niște biblioteci și mai bogate, dar și mai departe de înțelegerea și de trebuințele țaranilor. Când mai putem descoperi câte una, care n'a fost risipită de vremuri sau de oameni, aflăm în ea cărți de mare preț, ca Proverbele în multe volume ale lui Zanne sau teoriile istorice ale lui Xenopol, cu foile netăiate. Atâtea biblioteci mari de orașe ar da multul cu multul ca să le aibă, și nu pot, pentrucă de ani de

zile librăriile nu le mai au. Oricum ar fi însă, putem sta mișcați înaintea acestor 40 de volume, pentru că ele înfățișază întâia bibliotecă pentru țărani întocmită de Statul român. Inseamnă întâia pagină pe care o avem, din istoria și organizarea bibliotecilor de acest fel în România.

„Pe lângă operele de mai sus, îmi permit, Domnule Ministru, scria mai departe Anghel Demetrescu, a vă atrage luarea aminte asupra unui frumos volum privitor la biserica de la Curtea-de-Argeș, o lucrare litografică de o valoare remarcabilă. Crez că această excelentă lucrare trebuie să formeze temelia unei colecțiuni de opere reprezentând cele mai frumoase din monumentele noastre arhitectonice sau cele mai încântătoare din priveliștile țării noastre. S'ar putea de asemenea contracta cu un stabiliment de litografie pentru reproducerea portretelor celor mai marcați dintre Domnii și Domnițele României, precum și a marilor noștri bărbați cari s'au ilustrat pe arena politicii, fie în domeniul literilor, atât din Regatul României cât și din celelalte provincii locuite de Români, precum Șincai, P. Maior, N. Bălcescu, Heliade Rădulescu, Gr. Alexandrescu, C. Negruzzi, Bolinteanu, Alecsandri, C. Negri, B. Katargiu, Kogălniceanu, Ion și Dumitru Brătianu, etc.

În fine, Domnule Ministru, crez că este de neapărată trebuință ca, din inițiativa și cu cheltuiala sau numai cu încurajarea Onor. Ministeriu al Instrucției, să se întreprinză un șir de traduceri din autorii clasici ai celorlalte națiuni, Iliada și Odysea, Gerusalemme liberata, Os Lusiadas, Don Quijote, câteva din dramele lui Shakespeare, Calderon și Corneille, din comediile lui Molière și ale lui Goldoni, din romanele străine cele mai frumoase și mai morale, — toate acestea ilustrate, — cărți pentru vulgarizarea științelor ca geografia fizică a lui Huxley, istoria pământului de Bro-

thier, opere privitoare la agricultură, grădinărie și altele, ar răspunde într'un mod minunat scopului ce urmărești. Și, ca o încoronare a tuturor acestora, ar trebui să se elaboreze o geografie a României și a țărilor locuite de Români, însă nu o geografie searbădă și uscată, ca acelea ce se propun în școale, ci o geografie pitorească, bazată pe autoptic, inspirată de dragostea țării, o operă în care țara noastră să fie înfățișată ca ceva organic, însuflețit, unde fiecare pagină să facă (să) vibreze inima cititorului. O asemenea carte nu numai ar face Românilor patria lor mai bine cunoscută, ci i-ar face s'o iubească nu ca pe o abstracțiune științifică, ci ca pe o mamă".

În această parte a propunerilor, omul de carte își dă într'adevăr drumul! Lucruri frumoase îi vin în condeiu, virsuri de la masa de citit, acea culegere de traduceri din toate literaturile lumii, și uită aproape că trebuie să se gândească numai la bibliotecile satului, și încă pentru a căror înzestrare Ministrul nu putea să pună la îndemână deocamdată decât 100 de lei de fiecare! Noi nu ne mai putem închipui astăzi o bibliotecă populară fără Poveștile lui Ion Creangă, din clasicii români înșiși lipseau librăriilor vremii cele mai de seamă lucrări și ar fi urmat, în loc să tipărim o colecție din acești clasici, rămasă până în zilele noastre o datorie pe care nu ne-am împlinit-o decât în parte, ar fi urmat să punem în românește versurile cavalierești ale lui Torquato Tasso sau încurcăturile dramatice ale lui Calderon și Goldoni! În tot cazul, și cel puțin atunci, pe acestea țăranișii puteau să le mai aștepte!

Ceeace rămâne însă adevărat este că aceste propuneri au trecut ca un fulger lung prin neștiința sau nepăsarea vremii față de grija pentru bibliotecile populare. Ele au alcătuit programul de aproape douăzeci de ani după aceea

al Ministerului și al Casei Școalelor. Se găsisese în sfârșit cineva, fie și din însărcinare, să gândească la un lucru de toți uitat, și a fost ca o cădere de solzi de pe ochi și ca o încântare fără margini. Tot ce nu s'a putut aduce la îndeplinire numaidecât a fost luat și reluat, cu îndărătnicie, mai târziu. Gândul, de pildă, atât de cald rostit, al unei geografii pitorești a României, a dat naștere în cele din urmă României pitorești a lui Vlahuță, care n'a fost să vadă lumina decât în legătură cu expoziția cea mare românească de la 1906 și la trei ani dupăce propunerătorul, el însuși profesor de geografie, plecase dintre cei vii. Rădăcinile ei sunt însă aci, în acest raport de la 1898, și în planul dintâi la noi al unor biblioteci ale satului.

Incheerea este un adevărat cântec de biruință:

„Sunt convins, Domnule Ministru, că bibliotecile școlare întocmite după planul schițat mai sus, sau după altul cam așa, vor opera o însemnată îmbunătățire morală, intelectuală și materială în soarta clasei, pe care ați avut-o în vedere, când m'ați onorat cu această însărcinare; că multe ore, care acum se pierd în trândăvie și vițiu, vor fi întrebuințate de aci înainte în ocupații nu numai nevinovate, dar încă pline de cele mai înalte și mai deosebite plăceri. Nu mă pot opri de a prezice că ele vor ameliora pe țăranul român sub întreitul punct de vedere al inteligenței, al simțirii și al acțiunii. Și ameliorarea omului va ameliora tot ce el produce. În deșert avem o țară binecuvântată între atâtea țări ale lumii, dacă poporul nu știe să se folosească de dânsa. Și niciodată poporul nu se va putea folosi de dânsa, pe cât timp inteligența sa nu va avea orizonturi mai largi și energia sa nu va tinde către o țintă mai înaltă. Omul este marele instrument care produce toate, care preface pustia în câmpii roditoare și câm-

piile în adevărate paradise pământești. În timpul iernei sau chiar vara în zile de sărbătoare și de odihnă, când munca trupească este suspendată și plugurile zac în coșare, trebuie să se producă alt proces tot așa de important pentru viața omului ca și acela ce se produce în zilele de muncă trupească: trebuie ca omul să-și îndestuleze trebuințele sufletești, să-și înobileze mintea și inima, să înmagazineze noi energii morale și intelectuale, spre a-și îmbunătăți felul de viață prin îmbunătățirea felului său de gândire și de muncă. Tot ce contribuie a face un popor mai înțelept, mai moral și mai drept cugetător, sporește fără îndoială bogăția și fericirea lui. Sunt sigur, Domnule Ministru, că fiecare ban ce veți pune la întocmirea și prosperarea bibliotecilor populare, înobilând distracțiile populației rurale, va fi mai târziu câștigat cu o mare dobândă în creșterea producției țării și a bunului traiu al locuitorilor ei, va fi o economie realizată asupra urmărilor polițienești și a temnițelor. Adevăratele noastre arsenale pentru asigurarea liniștei și a ordinii publice trebuie să fie școlile și bibliotecile. Când mintea săteanului nostru va fi destul de luminată prin educație, în care bibliotecile rurale vor desăvârși ceea ce școala rurală numai a început, el va găsi plăcere în exercițiul intelectului său, va învăța mai bine să respecte persoana și averea sa ca și pe a altora, precum și autoritatea legitimă, va râde însuș de superstițiile grosolane care astăzi îl țin pe loc sau îl înjosesc, se va deprinde să caute un leac rațional și eficace la suferințele inerente condițiunii omenești și nu va fi gata să urmeze cu ușurință pe amăgitorii cari îi pun înainte speranțe deșarte, va fugi de acele petreceri cari îi întunecă mintea și îi minează corpul, pentruca să guste plăcerile superioare ale „țaranului cult“.

Acolo unde vorbește mai sus Anghel Demetrescu de „biblioteci școlare“, trebuie să fie o scăpare de condeiu. Cel mult biblioteci așezate la școală, dar nu școlare, adică pentru școlari. Daruri de cărți ca premii copiilor de săteni sau mici biblioteci pentru ei se făcuseră și mai înainte. Lucrul îndrășneț și nou de rândul acesta, ceea ce ne face să ne șoprim și noi atât de mult, ca și cum ne-am uita la o stea necunoscută, ivită între celelalte, obișnuite, pe cer, era tocmai biblioteca satului pentru oameni mari. Ea putea, încăodată o spunem, în lipsă de altă clădire potrivită, să fie adăpostită la școală, dar nu era, Doamne ferește, pentru școlari.

Plină de învățături este însă hotărîrea pe care Ministrul Haret a scris-o cu mâna lui, cu scrierea subțire și repede, de om pus pe treabă, peste toată hârtia rămasă albă a raportului. Ea arată, atât tragerea de inimă adevărată pentru lucrul pe care îl pornise, cât și marea pricepere și marile simț gospodăresc al omului. Cei cari cunosc munca, nu în câmpul școlar, ci în cel cultural, a Ministerului și în deosebi a Casei Școalelor, vor găsi aci, cu mirare și bucurie, programul lor de lucru în putere și astăzi, după aproape patruzeci de ani și după atâtea schimbări prin care țara și neamul românesc au trecut.

„16.I.98. Se va mulțumi D-lui A. Demetrescu pentru lucrarea sa, și pentru ideile ce ne sugerează. Raportul de față se va publica în **Monitor** și în **Buletin**. Lista propusă de d. Demetrescu se aprobă, cu următoarele modificări: se suprimă **Charta României**, de oarece fiecare școală va avea o colecție complectă de cărți, făcând parte din dotația lor didactică; se va adăugi traducția lucrării de agricultură a lui Cormenin, făcută acum câțiva ani pentru Minister de D. R. Rosetti, precum și unele din scrierile d-lui

Aurelian relative la agricultură și economia rurală, și cartea sa **Țara noastră**. Se va adăugi monografia Curții de Argeș, publicată de Minister în 1887 și lucrată de d. Gr. Tocilescu; în lipsa ei, se va cerceta asupra condițiilor în cari se va putea procura lucrarea litografică despre care vorbește acest raport. Se va cere stabilimentelor litografice Socec, C. Göbl și celorlalte mai însemnate, să facă oferte, pentru procurarea litografiilor portretelor oamenilor însemnați ai țării. Să mi se procure câte un exemplar din **Geografia fizică** de Huxley și din **Istoria pământului** de Brothier. Pentru executarea traducțiilor din clasicii străini, se va aviza mai târziu; deocamdată se va face întrebare Academiei Române dacă poate dispune, în favoarea bibliotecilor rurale, de vre-un număr de traducții premiate din autorii antici, precum și din alte lucrări premiate, cari ar putea conveni; dacă nu, să se cerceteze cu ce preț s'ar putea procura. Se va ruga d. Vlahuță să se însărcineze cu alcătuirea unei **Geografii pitorești** a României. Se va modifica redacția art. din bugetul Casei Școlilor, în sensul ca fondul acolo prevăzut să poată servi și pentru premiarea de scrieri și traduceri destinate acestor biblioteci. Se va însărcina d. Revizor școlar de Vâlcea a alcătui un proiect de regulament, cât de concis, asupra funcționării bibliotecilor rurale; va căuta să stabilească garanții serioase pentru conservarea lor, să prevadă reguli clare și lesne de păzit asupra împrumutării cărților. Se va lua înțelegere cu librării pentru procurarea, cu rabat cât de mare, a cărților și cu direcția penitenciarelor pentru legarea lor în condiții bune de preț și soliditate. D-nii Revizori vor fi invitați a indica, cari sunt școlile din circumscriptiile lor unde se pot stabili biblioteci rurale. Condițiile ce se cer pentru aceasta sunt: școala să aibă local propriu, în bune condi-

ții; să existe o mobilă oarecare (dulap sau altceva), unde să se poată închide sub chee cărțile; învățătorul să fie om de încredere, bine pătruns de datoriile lui și de însemnătatea rolului lui în sat. După rapoartele d-lor Revizori se va fixa lista școlilor rurale unde se vor crea biblioteci“.

Ceeace rămâne minunat nu este numai această migală, care nu uită nimic, dar că tot ce se trece aici se și îndeplinește din cuvânt în cuvânt, foarte repede. Parcă sunt poruncile unui comandant de oști, pe care aghiotanții și curierii le primesc și le poartă la toate colțurile frontului de bătae. Librării se pun în mișcare și trimit liste de cărți; revizorii înaintează propuneri de școli potrivite; cel însărcinat cu alcătuirea regulamentului îl ticluiește în cel mai scurt timp. În cuvintele, cu care îl însoțește, acesta desvăluie și câteva lucruri destul de însemnate.

Întâiu, că la acea vreme nu se găsea în satele noastre niciun fel de bibliotecă populară. Vorbea revizorul de Vâlcea, de unde, din tiparnița de la Govora, așezată frumos la o răscruce de drumuri de deal, plecase în alte secole atâtea cărți pentru popor. Apoi, că, în împlinirea gândului de îmbunătățire a soartei țăranilor, dintre cele trei mijloace: o revistă pentru toți, Haret o dăduse în „Albină“, înființată cu un an înainte; bibliotecile populare, le punea acum la cale; și, în sfârșit, al treilea mijloc, întrebuințat de Grünswik (omul a vrut să scrie Grundtvig) în Danemarca, universitățile populare, le avea cel puțin în vedere, atunci când poftea să ție o conferință despre ele, la București, pe cunoscutul profesor danez Age Benedictsen. Aceste universități populare nu sunt altceva decât școlile țărănești, care au fost înființate la noi numai de trei ani încoace și sunt îmbrățișate cu atâta însuflețire de țărani. Haret, cu mintea lui cuprinzătoare, nu le uitase

nici pe ele. Dupăce, până și amintirea li se pierduse, îngroșate într'un dosar cu hârtii îngălbenite ale Ministerului, iată că la plinirea vremurilor și reînviată de alt ministru, din propriu îndemn și fără să știe de visul înaintașului, ele ies din nou la iveală. Cei cari se mai miră de rostul lor, au să se mire poate mai puțin atunci când vor afla acest mic amănunt.

Pentru legătura dintre ce a fost sau putea să fie, și luptele noastre de astăzi, când luăm din nou și adâncim gânduri vechi, întâmplarea cu profesorul Age Benedictsen, cunoștința cu această pasăre călătoare de la Miazănoapte, nu este rău să ne ție o clipă. Scria ziarul „Voința Națională“ de la 13 Februarie 1898:

„D. Age Benedictsen, profesor de geografie la universitatea rurală din Danemarca (erau mai multe zeci de asemenea „universități“, dar cel care face însemnarea se vede că nu știe!), care a plecat de 7 luni spre a călători mai cu seamă prin Asia Mică, se află de 4 zile în Capitală, unde a venit direct de la Constantinopole, cu precedenta cursă a vaporului „Meteor“ (a fost cea din urmă cursă făcută cu bine de acest vapor românesc, pentrucă în cea numaidcât următoare s'a înecat pe o vreme de furtună, la capul Șabla, pe atunci bulgăresc).

D. Age Benedictsen era hotărît a petrece numai 24 de ore în București și luase încă de la Constanța biletul său de drum de fier până la Berlin, de unde trebuia să se întoarcă în Danemarca.

Însă, mulțumită unei întâmplări, d. Meissner, inspector general al învățământului primar, a făcut cunoștința cu acest străin și uimit de cunoștințele sale atât geografice cât și de istorie și a stării sociale a României, l-a prezentat d-lui Ministru Spiru Haret, unde a prânzit Marți seara,

provocând prin vasta sa cultură și o memorie extraordinară, o adevărată admirație. Sub un aspect de altminteri foarte simplu se ascunde în d. Age Benedictsens un om de o valoare reală.

Azi, d. Age Benedictsens a prânzit la d. St. Sihleanu, secretar general al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, care speră a-l mai reține câteva zile pentru a face aici o conferință asupra universității rurale.

Ca profesor de geografie d. Age Benedictsens a făcut un studiu asupra României, fără însă a fi venit vreodată în țară. Istoria României o cunoaște desăvârșit, precum și starea socială a țaranului român.

În aceeași seară, de 13 Februarie 1898, oaspetele de departe a ținut o conferință în limba franceză la Universitatea din București, despre universitățile țărănești daneze, încheind cu următorul îndemn; cuprinsul conferinței a fost povestit pe larg în două numere din revista „Albina”, 25 și 26, de la 22 și 29 Martie 1898:

„Mi s'a spus împotriva, de către oameni pricepuți în treburile școlii, că numărul neștiutorilor de carte ar fi prea mare în această țară și că ați avea încă mult de lucru să aduceți la îndeplinire învățământul pentru toți, înainte să vă puteți gândi la școli mai înalte țărănești. Imi dau seama de aceste greutateți, dar cred că ar fi o greșală să așteptați mai întâiu acel timp încă îndepărtat când toată lumea va ști să citească și să scrie. Cunoscute fiind însușirile deosebite ale minții poporului român, ar fi un mare păcat să nu-l duceți cât mai curând la lumină”.

Adânci și profetice cuvinte, care mai răsună și astăzi printre noi, ca întâiul cuvânt și drum, ridicate pentru înființarea școlilor țărănești, și atât de la locul lor și pentru bibliotecile satului, ridicate de către un om venit aici parcă

anume de aceea, din țara celei mai luminate și mai înstărite țărâni.

Hotărârea de înființare a bibliotecilor populare are data de 16 Octomvrie 1898, este înregistrată la Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor la 25 Noemvrie și a fost tipărită în Monitorul Oficial la 2 Decemvrie acelaș an. Inceputul ei sună astfel: „Se înființează acum deodată un număr de 320 de biblioteci populare pe lângă școalele rurale“. Este vorba, prin urmare, de biblioteci țărănești, nu de biblioteci populare în înțeles apusean, adică mai mult pentru orașe, unde se întâlnesc și cei mai mulți cititori și bibliotecile pentru toți trebuie să-și zică populare, ca să se deosebească de bibliotecile cele mari, pentru cercetători, în a căror umbră se desvoltă. „Deodată“ înseamnă aici „deocamdată“, destăinuind gândul unei întregiri. (în 1903 sau înființat alte 320), iar numărul de 320, nici mai mult nici mai puțin, înseamnă câte 10 biblioteci de fiecare din cele 32 de județe ale țării românești de atunci. Ca pildă de sate alese, iată la Ilfov: Chirnogi, Chiseletele, Cocioc, Dridu, Fierbinți, Bolintinu din Vale, Maia, Radovan, Stoe-nești-Palanga, Verești-Obedeni. Niciunul nu-și mai aduce aminte de cinstea care l-a ajuns; iar de cărțile începutului nu se mai păstrează nici urmă.

Cărțile, la care s'a oprit Ministerul, au fost în cea mai mare parte cele propuse de Anghel Demetriescu. S'au mai adaus „Revista enciclopedică“ Gazeta săteanului și revista „Albina“. Teatrul lui Alecsandri singur a rămas pe din-afară, dar nu lipseau Fântâna Blanduziei și Ovidiu. Nu se vede nici că ar fi fost trimis volumul lui Tocilescu des-pre Curtea de Argeș, tipărit la noua târnosire a bisericii, după ce fusese înoită, dar volum prea greu, bogat și nepor-trivit cu o bibliotecă de sat. De asemenea, din hârțile

din dosarul Ministerului Școalelor se dovedește că Haret a cumpărat cartea franțuzească a lui Brothier, ca să vadă despre ce este vorba și dacă ar fi într'adevăr nimerit să fie tradusă, dar atât. Cărțile au fost trimise de librăria Socec, însoțite de o listă tipărită, care era întoarsă Ministerului, văzută și semnată, ca adeverință de primire. Din acea listă, care este de la începutul lui 1899, vedem că la cărțile vechi s'au adăus, făcând împreună 50 de volume: 1848 de C. Colescu-Vartic; Călăuza desenului de Hegel; Povestea lui Traian de Alexandrescu; Mormântul lui Ștefan cel Mare de Olănescu; Atlas de Kieppert; Popul micului Ionel; Dorul copilului; Copiii pădurii; Traducerile mele de Cațafany și Notițe istorice asupra Bârladului. Zestrea cărților pentru toți se îmbogățea, dar ea fiind hotărâtă și pusă la îndemână de Minister, fără niciun amestec local, nu știa să răspundă și acestor trebuințe locale. Biblioteca pierdea, de aceea, din vioiciune. Un sat, de pildă, din munții Vâlcii, avea de citit o carte de viticultură, deși nu-l privea de loc, pentru că strugurii nu cresc pe piatră, și n'avea o carte despre lemnărit, sau putea să se cufunde în Notițele istorice ale Bârladului, când nu găsea nimic despre leagănul oltenesc al Basarabilor și despre mănăstirile care crestează cu aurite cruci zarea lui.

Bibliotecile satului aveau, încă din ziua când s'au înființat, și un regulament. Schițat de un revizor școlar, el este prelucrat în întregime chiar de mâna lui Haret și apoi încheșat, așa cum a fost primit de Regele Carol I prin Decretul Regal dat în Castelul Peleş la 16 Octomvrie 1898, de către d-l C. Meissner, pe atunci inspector general al învățământului. Anevoe s'ar fi putut să-și găsească mai mari părinți! El se chiamă „Regulament pentru funcționarea bibliotecilor populare“ și întrece puțin gândul care-i fusese

pus la temelie. Poate pentrucă era menit să cuprindă în viitor și alte biblioteci, decât numai pe cele țărănești.

Articolul 1 zice: „Pe lângă școalele primare urbane și rurale se vor înființa treptat biblioteci populare care vor fi puse la dispoziția publicului și vor funcționa sub conducerea și îngrijirea directorului sau dirigintelui școlii“. Ca o apă care iese din matcă și umple câmpul, gândul lui Haret, intrat pe mâna ajutoarelor lui, începea să treacă prin tot felul de schimbări. În articolul 2 se arată de unde vin cărțile: din cărți procurate de Stat, județ sau comună; din donații particulare; din cărți care erau proprietatea școlii sau din cărți cumpărate după aceea. Pentru așezarea pe materii, se dă următoarea împărțire: religie, filozofie (psihologie, logică, etică, etc.), pedagogie și didactică; economie politică, legislație, administrație, istorie și biografii; geografie și călătorii; literatură (poezii, teatru, nuvele, romane); științe matematice; științe fizico-naturale; limbistică; agricultură, industrie, comerț, meșteșug; diverse. Aceasta, când biblioteca ajungea „să cuprindă mai mult de una sută de opuri“. În alt articol se prevede că volumele se pot citi pe loc sau se pot împrumuta acasă. Directorul școlii trebuie să facă în fiecare an o rașă de seamă despre mersul bibliotecii. Regulamentul este, în sfârșit, însoțit de două formulare, unul de catalog inventar și celălalt de catalog pe materii.

Oricât de mare a fost gândul din care au luat naștere bibliotecile satului și oricât de gospodărit începutul lor, ele nu și-au putut ajunge scopul. Treizeci și cinci de ani s'a mers pe acelaș drum, până să se vadă că el ducea, în cele din urmă într'o îmfundătură.

Râvna, care s'a cheltuit până la 1918 pentru luminarea unei țărănime privity ca talpa țării, s'a îndoit după aceea.

FUNDATIA
REGIA
CAROL I

ALBINA

РОМЪНЪСКЪ

GAZETĂ POLITICO-LITERARĂ

ПАРТЕ I.

DE LA 1 Iunie 1829 LA 31 DECEMBRIE 1899.

ESTE ALBINEI DOR ȘI LEGE
DIN FLORI MIERE A CULEGE.

PROPRIETATE PRIVILEGIATĂ ȘI DREPTURE A ANI A G. ASAKI DIRECTORUL
LA DEPARTAMENTUL PRIVILEGIILOR ȘI TRĂNIE REFERENȚARȘ ALBINEI,
SUAȘRI NAȚIONALE A MOLDOVEI ȘI MĂDĂȘARUL ACADEMIEI DE ROMĂ.

TIPIĂRIȘ ȘI VREDAȘKA Ș KȘII.

Cea mai veche „gazetă politico-literară“ din Moldova, **Albina românească**, dela 1 Iunie 1829, proprietate a lui G. Asaki.

(„Este albinei dor și lege
Din flori miere a culege“).

Lărgirea hotarelor adusese o lume nouă, numeroasă și tainică. Ea trebuia neapărat apropiată de lumea de baștină, din casa veche, pentruca amândouă să poată să-și facă un suflet asemănător. Pe lângă alte mijloace s'a cerut și ajutorul cărții și al bibliotecii. Ele au fost trimise, an de an cu miile, din Transilvania până în Basarabia și din Banat până în Bucovina. Dintr'o dare de seamă tipărită de Casa Școalelor se vede că ea a înființat sau a înzestrat din nou, numai în timp de 4 ani, din 1924 până în 1927, nu mai puțin de 7.436 de biblioteci cu 1.305.506 cărți. Este drept că între ele se află nu numai biblioteci țărănești, așa cum le visase Haret, Treptat, întâiul înțeles pălise. Adăpostite la școală, alături și de atâtea ori devalma cu bibliotecile școlare, bibliotecile populare încep să se amestece cu ele și să fie privite ca atare, atât de administratorii și controlorii lor, directori sau diriginți de școală și revizori, cât și de cititori.

Din acea clipă soarta le-a fost, într'o măsură, pecetluită. Toata încercările de învioreare au dat greș. Bibliotecile populare, în cea mai mare parte, n'au avut popular decât numele. Ele s'au amestecat, în cele mai multe părți, cu biblioteca școlară pentru copii și cu biblioteca pedagogică, a învățătorului. Cărțile n'au fost niciodată legate, n'au fost decât numai întâmplător și în măsură de tot mică înprospătate, n'au fost decât foarte rar puse în legătură cu viața locală. Mulți bibliotecari au găsit cu mirare, între volumele trimese din București pentru mărirea inventarului, un abecedar și o carte de citire cu cele mai împletite litere arabe, tipărită pentru școlile turcești din Cadrilater, dar în prea mare număr și crezută bună atunci și în acest scop! Poate însă că ar fi fost cam greu, pentru alți bibliotecari și alte țări decât cele cu limbă și scriitură

arabă, să se sporească numărul cititorilor unei biblioteci de sat cu cărți de citire turcești!

Intre frumoasele încercări de înviorare trebuie socotite mai ales tipărirea, acum în număr mare, de cărți anume pentru sate de aceeași Casă a Școalelor, care sa dezvoltat după războiu într'o Casă a Școalelor și a Culturii Poporului, precum și acel nou așezământ, numit Asociația Bibliotecilor Publice și având în frunte pe bărbatul de cea mai netăgăduită pricepere și însuflețire în tot ceace privește cartea. Asociația a luat naștere printr'un Decret lege de la 5 Iulie 1919 și n'a fost desființată propriu zis nici astăzi. Articolul 1 zicea: „Bibliotecile care depind de Ministerul Instrucției și al Cultelor (și prin urmare și bibliotecile satului) se unesc într'o asociație a bibliotecilor publice cu caracter de Stat“. Dar articolul 2 era într'un fel și mai însemnat, pentrucă încerca să adune într'o singură mână toate bibliotecile din țară, ori de ce autoritate ar fi atârnat ele mai înainte: „Din această asociație, pusă sub îngrijirea Ministerului Instrucției și al Cultelor, Administrația Casei Școalelor și a personalului însărcinat cu organizarea și supravegherea ei, pot face parte, cu învoirea Ministerelor respective, și bibliotecile care depind de alte Ministeres“. Asociația Bibliotecilor Publice a avut numai această lipsă: că n'a ființat nici o singură zi. Serviciul, care a ieșit din Decretul lege, a luat numele de Organizarea bibliotecilor publice și a împărțit la diferite biblioteci, dintre care destule sătești, mai multe zeci de mii de cărți. În acelaș timp însă, Casa Școalelor împărțea sute de mii. La o unire de biblioteci, atunci când, de pildă, în acelaș sat se găseau mai multe, nu s'a ajuns și nici n'a căutat-o nimeni, Ba, dacă ne uităm mai de aproape, trecerea aceasta de la bibliotecile populare, care înseamnă biblioteci pentru toți, la biblioteci

publice, în care intră și biblioteci mai înalte, pentru mai puțini, era o scădere pentru cele dintâi. Grija și mijloacele, mai înainte numai pentru ele, se împărțeau acum și cu celelalte.

Este un oraș la marea Adriatică, în țara vecină cu noi, Jugoslavia, care se chema pe limba mai veche italienească, Spalato, iar pe limba sârbească de astăzi, Split. Acolo în apropiere a fost cetatea, unde a trăit într'o strălucire de marmură marele împărat roman, Dioclețian. Palatul lui, cu stâlpi roșii dintr'o singură bucată, pe care nu se mai rezeamă însă niciun acoperiș, se găsește chiar în inima orașului Split. Pe un pridvor, între doi din acei stâlpi, stă și astăzi un tigru de piatră verde, din zilele faraonului Tutmos, de acum treimii cincisute de ani. Stă, cu labelle întinse înainte, cu privirea dreaptă, ascultând, parcă s'a oprit adineauri să se odihnească, după atâta colindare printre ruine. Poate că stăpânul lui împărătesc îl mângâia cu degetele pline de inele, când trecea prin grădinile Egiptului, de unde Romanii l-au adus ca să împodobească palatul împăratului lor. Aceste locuri, cu tot ce se găsește pe ele, și împreună cu toată coasta dalmată, le-au vrut la facerea păcii Italienii, dar le-au luat Sârbii. De aceea, o mare dușmănie între ei, care nu-i lasă totdeauna să trăiască în bună vecinătate. Ca să răspundă Italienilor, cari cereau Spalato, între altele și pentru că în el se găsea palatul lui Dioclețian, ai cărui moștenitori se cred, Sârbii au pus pe vestitul sculptor, Meștrovici, să ridice acolo o statuie a unui episcop al lor, Grigore dela Nola, care a întins între ei, în veacurile vechi, creștinismul și Sfânta Scriptură în limba sârbească și a luptat împotriva limbii latine, din biserica italiană, Meștrovici a făcut un călugăr de bronz cu cartea în mână și cu barba viforoasă, dar atât de mare

încât iese cu umerii și cu capul din sala de serbări a palatului, peste acoperiș, ca să fie văzut ca o amenințare de pe Adriatica, de corăbierii italieni, cari trec pe departe. De acest Grigore dela Nola ne aduce aminte orice om prea mare pus să se miște în împrejurări obișnuite. El este sortit unor fapte pe măsura lui și, în lucrurile mărunte, pe care le-ar face tocmai bine oamenii mărunți, se încurcă. A fost puțin la noi și povestea Asociației Bibliotecilor Pu-blice.

În cele din urmă însă, chiar gândul acesta, al străngerii într'un singur mănunchiu a bibliotecilor, nu putea să fie mântuitor, dacă fiecare bibliotecă în parte rămânea ceea ce fusese mai înainte. Din mai mulți bolnavi puși împreună, nu poți să faci, oricât ai dori, o ceată sdravănă. Racila era în altă parte. Dovadă că acelaș bărbat, ajuns Ministru al Școlilor, a crezut că trebuie să schimbe tot ce fusese mai înainte și să facă, la 1932, întâia lege românească a bibliotecilor populare. Ea cuprindea la un loc atât bibliotecile de la sat cât și pe cele de la oraș, și anume pe cele deschise oricărui locuitor, fără deosebire de pregătire sau de stare.

Noua lege descoperea cel puțin trei lucruri, pe care hotărârile și regulamentele de până la ea nu le cunoscuseră. Întâiul lucru este că bibliotecile pentru popor nu trebuie să stea în nicio legătură de atârnare cu bibliotecile școlare. Aceasta se vedește cu atât mai mult cu cât ele nici nu mai cad în sarcina Ministerului Școlilor, cum se luase ca un lucru de la sine înțeles totdeauna, ci în aceea a Ministerului de Interne. Pentru că al doilea lucru, descoperit de lege, este că bibliotecile trebuie să-și aibă fiecare banii din cari să se întreție, iar acești bani se cuvine să fie dați de comune, din bugetul lor. În felul acesta școala se des-

părțea în fiecare sat de bibliotecă, cea dintâi un așezământ pentru copii, iar cea de-a doua pentru oameni mari, cu scopuri și prin urmare și cu mijloace deosebite. Atât școala cât și biblioteca n'aveau decât de câștigat din această punere în adevăratele lor rosturi. Al treilea lucru nou prevăzut de lege era bibliotecarul. În vechiul regulament nu i se cunoștea nici numele. Era ca o fereală cu tâlc, să fie rostit. Dar precum o școală, fie ea oricât de bine chivernisită, cu o clădire încăpătoare, cu bănci și tablă, cu o lege cuminte, nici nu se poate închipui fără învățător, la fel este și biblioteca. Zadarnic se va cheltui cu sălile de citire, cu cărțile, cu bunele îndrumări, dacă bibliotecarul, cu pregătirea lui anumită, lipsește. Iată ce s'a uitat de cele mai multe ori și a dus de răpă atâtea din cele mai pline de nădejde începuturi de bibliotecă.

Legea însă, cu toate îmbunătățirile ei, a fost cu puțință pentru că aproape în toată lumea luminată se ajunsese în anii din urmă, la aceeași convingere. Numai dintre țările care ne înconjoară, fără să mai amintim de altele mai vechi și mai înaintate, cea mai nouă, Cehoslovacia, reînviată în Octombrie 1918, printre întâile legi pe care și le-a dat a fost și legea bibliotecilor, din 1919. În zece ani de la votare toate orașele și satele țării erau datoare să aibă câte o casă a lor de citire, care să primească fără nicio plată pe orice locuitor la citit sau să-i împrumute cărți acasă. Dragostea pentru noul așezământ s'a arătat atât de vie în întreg poporul încât nici nu se împliniseră bine cei zece ani și legea fusese pretutindeni adusă la îndeplinire. Se aflau atunci în Cehoslovacia vreo 16.000 de biblioteci populare, dintre care cele mai multe la sate, până în fundul țării, în fața Maramureșului nostru, cu satele românești ale lui Dragoș Vodă, rămase dincolo de graniță, Cehoslovacilor. Ele nu-

mărau vreo 6 milioane de cărți cu un milion de cititori și cu vreo 15 milioane de cărți împrumutate ca să fie citite acasă, ceea ce înseamnă că nu este locuitor, care să nu citească, luată numai din bibliotecile populare, cel puțin o carte pe an.

Aici se potrivește maicuseamă, ceea ce spuneam în altă parte, că oricine s'ar duce astăzi în țara vecină și ar vrea să se dumirească despre ce se face acolo pentru cultura minții, ar greși dacă ar cerceta numai școlile. Alături de școli și așezate uneori în clădiri mai cuprinzătoare decât ale acestora, își trăesc viața lor proprie bibliotecile pentru toți, căutate de o lume tot atât de numeroasă și, pe deasupra, poate cu mai multă tragere de inimă, pentru că vine de buna ei voie, decât populația școlară. Dacă Cehoslovacia este poate mai știutoare decât noi de drepturile ei, își iubeste mai mult trecutul, își cunoaște mai mult limba și pe oamenii mari și crede în carte ca într'un tovarăș de viață, lucrul se datorește în bună parte bibliotecilor populare și acelei legi de la 22 Iulie 1919. Legea dă bibliotecii populare o ființă de sine stătătoare, fără alte legături decât cele firești cu școala, îi dă venituri, în cea mai mare parte dintr'o dare pe cap de locuitor, mai mică la sate și mai însemnată la orașe, și îi dă un bibliotecar. Sunt cele trei prevederi noi, care se găsesc și în legea noastră, înrâurită foarte mult de legea cehoslovacă, deși noi n'am îndrăznit să mergem tot atât de departe. Cel puțin articolul întâiu din cele două legi este cu totul asemănător, mai mult chiar decât ar fi fost îngăduit. Zice unul din ele: „Pentru întregirea și adâncirea culturii tuturor straturilor populației se vor înființa de către comunele politice, biblioteci publice cu material de citire având o adevărată valoare și caracter cultural, științific și distractiv“. Și zice și celălalt: „Pentru

răspândirea și adâncirea culturii în toate straturile popoului, fiecare municipiu, comună urbană și rurală sunt obligate să înființeze o bibliotecă publică, accesibilă tuturor, cu cărți și publicații de literatură, artă și știință, de valoare culturală și morală". Dacă nu se poate ghici numai decât, care articol este al legii cehoslovace și care al legii românești, este destul să se știe că legea cehoslovacă a luat ființă, precum am mai spus, în 1919, iar cea românească în 1932, ca să se vadă cine este împrumutătorul și cine împrumutatul.

Bulgaria are și ea o lege a bibliotecilor populare, din care legea românească, oricât de scurtă este, a căutat să ia ceva. Aceste biblioteci se cheamă citaliști și erau cu mult înaintea legii, care este numai din 1927 și le-a găsit trăind pe unele tocmai de pe vremea stăpânirii turcești, cum este, cea mai veche dintre toate, aceea din orașul Lom, de la 1856. Legea bulgară prevede ca venit și avere a bibliotecii țărănești, între altele, și o parte din islaz, precum și câte 50 de decari de pământ de arătură, cu care biblioteca trebuie să fie împrumutată. Legea românească s'a gândit și ea, călcând în urmele legii bulgărești, croită ca și a noastră pentru o țară mai ales de plugari, să împrumutească bibliotecile. Poate însă numai că puțin cam târziu, pentru că la noi cele mai multe sate sunt astăzi lipsite de orice rezerve.

Am colindat prin destule citaliști bulgare, de sat și de oraș. Multe din ele sunt mărețe, dar toate sunt căutate și privite cu iubire. Ele au luat o parte însemnată în trecut la deșteptarea din robia politică a poporului, iar astăzi îl luminează și îl îndrumă. Iată, de pildă, citaliști, sau, cum am zice noi, casa de citire din satul Kneajevo, de lângă Sofia. Prin toate părțile pe aici sunt nume curat românești de sate sau de locuri, din care noi mai știm de obicei

numai stația de cale ferată Văcărel, dovadă că suntem pe o vatră străveche a Românilor balcanici. Casa de citire din Kneajevo a fost înființată în 1917, din propria pornire a sătenilor și cu mijloacele lor. Ca să se vadă în ce măsură un asemenea lucru în Bulgaria înseamnă un adevăr, poate nu este rău să se afle că, atunci când s'a făcut legea bibliotecilor, deși ea prevedea ajutoare de Stat de tot felul, cele mai multe citaliști au fost împotriva. Ele se înființaseră și se mențineau foarte bine singure și erau de părere că n'au ce face, mai puțin cu controlul, decât cu darul de cărți al autorităților, și, prin urmare, cu o colorare, pe care n'o doreau. Mai târziu s'a văzut că această primejdie nu era chiar așa de temută și bibliotecile s'au împăcat cu legea. Faptul nu este însă mai puțin însemnat, ca o dovadă a simțului de neatârnare, a încrederii în sine și a îndrănelii unui așezământ făcut de către popor și pentru el.

În 1923 citaliștea a căpătat un loc și pe el a început să-și ridice o casă, din care n'apucase să ducă la capăt, până acum câțiva ani, când am văzut-o, decât catul de jos. În acest cat se găsesc o sală de cinematograf, o sală de bibliotecă și de citire și odăi de administrație. Ceeace deosebește citaliștile bulgărești este că fiecare înțelege să aibă o casă a ei, anume clădită ca să răspundă scopurilor urmărite, care nu sunt numai citirea, ci tot atât întâlnirea și împreuna sfătuire, petrecerile culturale și conferințele. În felul acesta deosebirea de școală s'a făcut mai ușor și a rămas pentru toți vădită. De altminteri, citaliștile din Bulgaria sunt strâns legate într'o asociație, cu adunările ei generale anuale, cu revistă proprie, cu școli și cursuri de bibliotecari. Casa de citire din Kneajevo a costat vreun milion de lei, din care o jumătate au avut-o de la început

oamenii, iar cealaltă jumătate s'a plătit în rate, în patru ani. Statul a dat și el un ajutor de clădire de vreo 60.000 de lei. Veniturile fiecărui an sunt de vreo 20.000 de lei din cotizatiile membrilor bibliotecii, vreo 20.000 ajutor de la comună, vreo 100.000 chirie de la cinematograful și vreo 20.000 de la două, trei serbări mai mari. Ceeace face la un loc vreo 16.000 de lei pe an. Cheltuelile sunt de vreo 120.000 de lei, din care leafa pentru un om cu treabă acolo toată ziua, vreo 20.000, cărți și ziare vreo 6.000, legătorie vreo 10.000, cancelarie vreo 4.000, iar ce mai rămâne, capete și dobânzi la ipotecă. Biblioteca are peste 5.000 de volume, cu 7 reviste și ziare, din care 3 ilustrate. Imprumută de citit acasă. Este deschisă în fiecare zi, în Ianuarie și Februarie între 4 și 8 după amiază, iar în restul anului între 8 și 12 dimineața și între 3 și 8 după amiază. Se citesc de obicei cam 2.000 de cărți la o populație de 4.200 de suflete. În fiecare Miercuri se ține o adunare cu discuții și în fiecare Sâmbătă o conferință, cu vorbitori din sat sau poftiți de la Sofia și din alte orașe. Pe această cale scriitorii păstrează legătura cu cititorii lor, și-i cresc și toți, pe cari i-am întrebat, s'au arătat încântați de ceeace fac citaliștile, nu numai pentru ridicarea țării, dar pentru folosul literaturii și al literaților.

Conferința se aduce la cunoștință cu afișe tipărite, așezate în tot satul, pe stâlpi de telegraf sau pe garduri. Vorbitorii au fost într'un an 7 studenți, 5 elevi de liceu, 1 învățător, 3 funcționari, 1 agronom, 1 tehnician, 1 gospodină, 1 sculptor, cărora li se adaugă profesori și lucrători. Iată câteva titluri de conferințe: Ce este teatrul; Lumea veche și lumea nouă; Ce am văzut la Londra; Sfaturi pentru sat; Chemare către tineri; Intâile închegări ale vieții; Teoria lui Darwin; Urmările apei; Privire asupra literaturii

și artei popoarelor vechi; Bătrânețea și moartea în viața organică; Obârșia omului; Electricitatea ca putere de mișcare și de lumină; Literatura nouă bulgară; Este Dumnezeu? Abținerea de la băuturi și de la fumat; Sănătatea și igiena publică. A doua mare noutate a bibliotecilor țărănești bulgare este, precum se vede, că ele nu cuprind numai cărți de citit ci o foarte bogată viață culturală, din care cartea soarbe putere și înțeles. Și, în sfârșit, acolo la Kneajevo, în satul rezemat de vânățul munte Vitoșa, de unde pornesc toate plimbările pe coastele lui stâncoase, cel ce-mi dădea aceste lămuriri și altele, bibliotecarul sau gospodarul, știa românește ca mine și ca dumneata, pentru că era de-acasă de pe malul Dunării, unde limba noastră, chiar pe partea dreaptă, de Mizăzi, locuită din vechi vremuri de atâția Români sau în schimb de mărfuri și de oameni cu malul nostru, este destul de cunoscută. Indemnul, pe care îl luam astfel pentru acasă, se făcea îndoit. El îmi vorbea, în țară și despre o ispravă străină, cu vorba alor mei

La noi, bibliotecile satului înființate de Stat, cele mai multe prin Casa Școalelor și a Culturii Poporului, așa cum s'a arătat la locul convenit, lucrează după îndrumările căpătate încă dela 1898. Cărțile se dăruiesc și se așază la școală, care are proprietatea și răspunderea. Legea din 1932, care trebuia să însemne un pas mai departe, n'a putut să fie dată în întrebuințare, pentru că a fost lipsită de tot felul de lucrări pregătitoare, atunci când a fost făcută și când mai ușor ar fi fost primită de toți. Ministrul, care a urmat, a încercat tocmai acest lucru. El a deschis întâia școală de bibliotecari pentru bibliotecile populare, și în deosebi pentru cele de la sat, A tipărit cărți de îndrumare. A încercat să lege biblioteca de întreaga viață sufletească a obștei. Dar oamenii s'au schimbat și lucrurile

s'au întors acolo de unde ar fi trebuit să ia o altă și mai sănătoasă îndreptare.

Afară de Ministerul Școlilor mai sunt și alte Ministere care au crezut că trebuie să înființeze biblioteci la sate. Ministerul Bisericii a înjghebat pe lângă foarte multe biserici de țară, și uneori au făcut acest lucru Vlădiciei mai harnici, biblioteci parohiale, mai ales cu cărți de îndrumare creștină și de întărire sufletească. Ministerul Agriculturii a întocmit biblioteci agricole, cu cărți care-i trebuie în deosebi plugarului. Casa Autonomă a Monopolurilor, de pe lângă Ministerul de Finanțe, a trimis în satele unde are crescătorii ei de tutun, vreo 800 de biblioteci cu cărți de gospodărie țărănească și de petrecere a minții. Ministerul Muncii și-a făcut și el bibliotecile lui, cu cărți maicuseamă despre meșteșuguri și apărarea sănătății, în satele cu mine sau cu fabrici.

Să nu se uite că, alături de bibliotecile țărănești întemeiate de Stat, se mai întâlnesc tot acolo atâtea datorite societăților noastre culturale. Ceeace este nou în România culturală de după războiu este tocmai ivirea acestor societăți, care s'au gândit să ajute Statul, prins cu prea multe sarcini, sau chiar să facă mai bine decât el. De aceea, nu este prea rar astăzi ca în acelaș sat să-și stea față în față patru sau cinci biblioteci, fără legătură între ele și fiecare cu alt stăpân și alt regulament. Putințele de citit ar fi, la întâia privire, mai multe, dar cititul nu este în creștere. La o cercetare mai de aproape se vede că toate cele patru sau cinci biblioteci, slabe ca înzestrare și slabe ca râvnă și conducere, înseamnă mai puțin decât ar însemna una singură, bogată și bine strunită. Cititul, în loc să fie în urcare, poate să scadă, prin lipsa de încredere născută în jurul unor asemenea biblioteci de sat.

Cea mai veche societate culturală care a dus cartea la sate a fost Astra, numele prescurtat al Asociației Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român. Ea a fost înființată de Români de peste munți încă din anul 1861, cam odată cu alte asociații, aceea pentru Cultura poporului român din Maramureș, Asociația națională din Arad sau Asociația pentru cultură din Bucovina, toate cu acelaș scop, de apărare și întărire a neamului românesc de sub stăpânirea Austrieilor și a Ungurilor. Astra înființase până la războiu câteva mii de biblioteci în aproape toate satele ardelen. Ca să aibă cărți potrivite să le înzestreze, ea a început să tipărească o bibliotecă pentru toți, care a ajuns la câteva sute de numere. Alte cărți treceau hotarul de la noi, fie schimbându-și titlul, ca să nu dea de bănuț poliției ungurești: pe foaia întâia cartea avea aici un nume, care arăta și ceace era scris înăuntru, de pildă, Istoria Românilor, iar la Sibiu și la Brașov se chema Cultura Cartofilor sau De la noi. Până să apuce să prindă de veste autoritățile prin vreo pâra, despre deosebirea dintre copertă și cuprins, cartea călătorea. Alte cărți treceau hotarul pe la Vama Cucului în dăsaga vreunui Badea Cârțan oarecare. După războiu, Astra și-a încordat din nou puterile. Ea avea, în întâiul rând, să dreagă stricăciunile făcute de lupte sau de îndârjirea foștilor stăpâni din ajunul înlăturării lor și era datoare, în acelaș timp, să se potrivească împrejurărilor schimbate. Bibliotecile de la sate au fost înouite. Bătrâna revistă „Transilvania“ s'a prefăcut într'o foaie de îndrumări culturale, care îmbrățișează deopotrivă și cartea. Tinerii cari urmează școlile de iarnă țărănești primesc din ce în ce mai des și câteva lecții de bibliotecărie.

La noi, pe lângă alte societăți sau grupuri de studenți

de la țară, organizația care a căutat mai mult să răspândească la sate cartea a fost Liga pentru unitatea culturală a tuturor Românilor. Ea s'a născut prin anii 1891-1892, de pe urma unui proces, zis al Memorandului, pus la cale de Unguri împotriva celor mai de seamă fruntași ai Românilor din Transilvania, și a lucrat la început mai ales prin întruniri și gazete, ca să arate tuturor primejdia în care se găseau frații noștri să-și piardă limba și ființa. Gândită pentru orașe și lucrând în întâii ani numai în ele, mai târziu Liga s'a îndreptat și către sate, iar unul din întâile mijloace de legătură a fost cartea. Atunci s'au ivit ca nume și au prins a se răspândi casele de citire. În jurul lor a fost ca o învăpăere de nouă credință. Dacă a fost privită cu sfințenie cartea și a început să fie arătată ca un leac la atâtea rele, lucrului Ligii din acei ani i se datorește. Ceva din avântul acelei vremi și acelor oameni a venit până la noi și se regăsește, la o căutare mai adâncă, în atâtea din părerile și din jertfele noastre pentru citit.

În zilele acelea trăia într'un sat din județul Dâmbovița, numit Podul Bărbierului, un fel de boerinaș de țară, Iorgu Dumitrescu. El a înviat un obicei, pe care nu-l mai avuseră decât Voevozii de demult. Tipărea cărți pentru popor și le dădea fără nici o plată, oricui le cerea. Parcă văd încă acele volume legate trainic într'un carton roșior, din care am citit și eu în anii fragezi atâtea din Viețile Sfinților. De câte ori isprăveam o carte, aveam numai grijă să pui la cutie o carte poștală și peste câteva zile îmi sosea un nou volum. Mulți vor fi binecuvântat ca mine pe Iorgu Dumitrescu din Podul Bărbierului! El dovedea cât de mare era în popor setea după cuvântul scris și, în acelaș timp, câtă trebuință, alături de o tiparniță a orașului, de o tiparniță a satului.

După unire, cea mai însemnată societate, înființată anume pentru îmbunătățirea și înfrumusețarea vieții satului, a fost Fundația Culturală Principele Carol. Principele Carol, pe-atunci principe moștenitor al României, s'a gândit că nu era de ajuns dacă țăranii căpătaseră de la tatăl Său, Regele Ferdinand, și de la Țară, încă de pe câmpul de luptă pământ și vot. Cu moșie mai mare, dar fără pregătire ca s'o folosească mai chibzuit, țăranul putea să rămână tot așa de sărman ca înainte, și cu dreptul să-și aleagă oamenii lui în Parlament, dar fără priceperea treburilor și trebuințelor țării, el putea să se facă, fără să-și dea seama, numai oarba unealtă a altora. Țăranii aveau nevoie, mai ales după împroprietărire și după lărgirea dreptului de vot, de mai multă lumină a minții. Sarcina aceasta și-a luat-o Fundația Culturală Principele Carol, întemeiată încă din 1921. Unul din mijloace era cartea și biblioteca satului.

Fundația, nu numai înțelege că biblioteca nu poate să fie decât o unealtă pentru un scop mai înalt, dar se și poartă potrivit acestei înțelegeri. Ea nu se grăbește să înființeze din întâia zi o casă de citire într'un sat unde a fost chemată să lucreze, și să-și socotească prin aceasta datoria împlinită. Fundația are un plan de lucru mai larg, pe care îl lasă în seama nu a bibliotecii, oricât este ea de nelipsită din acel plan de lucru, ci îl trece asupra Căminului cultural.

Fiecare sat trebuie să ajungă să aibă un Cămin cultural, alcătuit din toți oamenii săi cu pricepere și cu bunăvoință. Căminul caută să fie de folos în toate trebuințele vieții țărănești, care are cel puțin patru înfățișări deosebite. Nici una din ele nu poate să fie uitată, fără pagubă pentru obște. Sănătatea stă la locul de frunte. Oamenii trebuie deprinși s'o prețuiască și să-i poarte de grijă, ca unuia din cele mai mari bunuri, de la curățenia casei și a trupului,

până la arătarea la medic și la mișcările în aer liber pe câmpul de exerciții al satului. După sănătate urmează munca. Oamenii trebuie îndrumați să adune cât mai mult din osteneala brațelor lor, punându-li-se la îndemână unelte sau vite mai bune, arătându-li-se ce folos pot să tragă din grădina de zarzavat sau de pomi, din albinărit, din țesutul în casă, din meșteșugurile iernii, din întovărășire și cooperative. După sănătate și muncă vine la rând grija de suflet. Oamenii trebuie făcuți mai buni credincioși, părinți și cetățeni, legându-i mai strâns de biserică, de limbă, de cântec, de portul vechiu, de țară și de istoria ei. Iar, la sfârșit, ceea ce rămâne de îmbunătățit este mintea și sunt cunoștințele. Oamenii trebuie câștigați să prețuiască, pentru copiii lor, școala, iar pentru ei, școala țărănească, adunările, șezătorile, teatrul de țară, cinematograful de petrecere și de învățatură, vorbirea și cântecul prin radio, cartea și biblioteca satului. Iată tocmai unde stau, în Căminul cultural, cartea și biblioteca și cum sunt ele legate, ca o încheere și ca o răsplată, de toată viața omului de la țară. Se vede aici o credință, care deosebește Fundația Culturală Principele Carol, în felul de lucru, de toate celelalte societăți culturale de la noi, din trecut și de astăzi.

Fundația are vreo 1500 de cămine culturale răspândite în toată țara. Cele mai rare sunt în Transilvania, dar nu pentru că pe acolo sătenii ar fi mai puțin dornici să se însoțească sau pentru că Fundația nu și-ar da osteneală destulă, ci pentru că în acele părți de loc se găsește și lucrează Astra, cu alcătuirile ei. Fiecare cămin are biblioteca lui. Dacă socotim, una peste alta, numai câte 100 de cărți de fiecare bibliotecă, deși sunt atâtea cu 500, cu 1000 sau chiar cu mai multe mii, înseamnă că în casele de citire de la satele ale Fundației se află pe puțin 150.000 de volume.

De câțva timp Fundația încearcă, așa cum a făcut în Cadrilater, să înființeze și alt fel de biblioteci de sat, cunoscute cu numele de biblioteci ambulante. Se trimete unor Cămine, care n'au putut să-și înjghebeze o bibliotecă proprie sau au o bibliotecă prea slabă, o ladă de cărți, cu vreo 150 de volume. Lada rămâne în sat o lună sau două și apoi călătorește către alte sate. Oamenii, cari nu se îndemneau destul să citească cecece aveau la îndemână sau mai amânau, acum, de teamă că le pleacă aceste cărți de împrumut, se grăbesc să le folosească. Este frumos că întâia din aceste biblioteci ambulante a ajuns în satul Titu Maiorescu, din județul Caliacra, marele cărturar. Ceece fusese încercat, asemănător mai de mult de Casa Școalelor, s'a oprit curând și n'a fost dus mai departe.

Nu aci stă însă noutatea. Mai sunt doar atâtea societăți care fac biblioteci la țară! Una din ele, care nu trebuie uitată, este marea Bibliotecă G. Bibicescu, de la Craiova, care dăruiește satelor biblioteci de câte 250 de volume, într'un dulap de stejar cu geam. Multe sate din Oltenia, maicuseamă, au fost înzestrate cu cărți, și tot atât de multe din Banatul iugoslav, pe unde au rămas la încheerea păcii, vreo 150.000 de Români ruși din trupul țării.

Fundația a făcut însă mai mult. Când a băgat de seamă că satele n'au o foaie a lor, din care să poată vedea, mai ușor decât în ziare, tot cecece se petrece și se gândește în lumea largă și în țară, în legătură cu ce-i doare în deosebi pe ei, a tipărit din nou „Albina”. Câteva zeci de mii de foi pleacă în fiecare săptămână în toate unghiurile pământului românesc, pline ca un stup cu lămuriri de plugărie și de sănătate, cu pagini de întâmplări sfinte sau de istorie, cu îndrumări pentru gospodine, cu poezii și cântece, cu poezne pentru copii, toate bogat și frumos ilustrate. Când

a prins de veste că nu găsește destule cărți potrivite pentru săteni, ca să înzestreze bibliotecile, s'a hotărât să tipărească ea asemenea cărți, și așa a ieșit „Cartea Satului“. Scriitori din cei mai buni și apropiați de viața satelor, scriu acolo unele din cele mai frumoase cărți pe care le avem, despre Cei trei Regi, despre Inima noastră, despre Viața creștină în pilde, despre Toate leacurile la îndemână, sau Între gospodine, Culegere de coruri, Vicleimul, Invietorul de morți, Cartea crescătorului de pești, Cuiul lui Pepelea, Minunea, Șezători de seară, Răsunete din Basarabia, cunoștințe, povestiri, teatru, cântece, pentru toate gusturile și vârstele, cu desene meșteșugite, pe hârtie aleasă și ieftine. Ca să poată ajunge, nu numai în bibliotecile sătești, dar și în mâna țăranilor cari ar vrea să le cumpere și să le aibă acasă, s'au înființat pe lângă destule cămine librării de sat. Unele din acestea merg foarte bine și au un dever neașteptat de mare. Bani, cari mai înainte, luau drumul cârciumii sau al prăvăliilor cu mărfuri femești proaste, intră acum în cărți, adică în lumina minții. Când Fundația s'a dumurit că nici așa nu se citește cât ar trebui și că bibliotecii însăși îi lipsește călăuza, a pus la cale, pe lângă școlile pentru conducători de cămine, niște cursuri de bibliotecari. Acolo oamenii au aflat, nu numai cum și de unde să aleagă cele mai nimerite cărți, dar și cum să le treacă în condici, să le așeze în raft și să le păstreze, și maicuseamă cum să le facă să intre în mâinile cititorilor. Echipetele studentești, care sunt trimise de Fundație în fiecare vară la sate, sunt îndrumate să facă ședințe sau șezători de citit unde să le citească ele oamenilor până s'or deprinde singuri și n'or mai crede cartea o născocire de târgoveți cu care țăranii n'ar avea ce face și numa și-ar pierde vremea. Serbarea cea mare a cititului, din Mai, în

fiecare an, numită Ziua Cărții și gândită la început numai pentru orașe, a fost întinsă de Fundație și la sate, cu tot felul de premii pentru cei mai harnici cumpărători, păstrători și cititori de cărți dintre țărani și cu tipărirea numelui lor în foile ei. Iată atâtea fapte care arată că Fundația privește și îmbrățișează biblioteca satului mai temeinic de cât se făcuse la noi de obicei. O altă dovadă este și carticica de față, pe care o tipărește în „Cartea Satului” și unde săteanul să poată găsi lămuriri despre ceea ce înseamnă într’adevăr un asemenea așezământ în viața de la țară, cu pilde, pentru o mai bună înțelegere și încredințare, de la noi și de la alții, și împreună cu îndrumări și îndemnuri de răspândire și apărare a acestui minuat mijloc de înălțare a popoarelor.

Peste toate aceste întocmiri pentru carte ale Fundației răsună limpede și înalt cuvântul Majestății Sale Regelui Carol al II-lea, rostit în Ziua Cărții din 1933. El lămurește mai bine decât orice altceva din ce gând au fost pornite și câte nădejdi pune în ele Capul și Brațul țării:

„Cartea este acel negrăit motor de viață, acel nespus îndemnător înspre fapte, care, din frageda copilărie până în adânci bătrâneți, este un tovarăș de credință al omului. De la copilul mic, care răsoește — adesea rupându-le — foile, în care nu-l atrag decât pozele, la tânărul adolescent, care se îmbată de ritmul poeziei, până la omul matur, care citește ca să-și întărească sufletul, este întreaga desfășurare a vieții”.

Din vremurile vechi, de când se mai ține minte de regi cântăreți, nu s’au mai auzit vorbe regești, mai duioase și mai adânci, pentru preamărirea cărții.

DIN CE ESTE ALCĂTUITĂ.

Bibliotecarul și pregătirea lui. — Cărțile: de copii, de tineret, de vârstnici și de cărturari. — Clădirea. — Așezarea și împrumutarea acasă. — Veniturile și cheltuelile.

O bibliotecă pusă la îndemâna tuturor înseamnă un număr de cărți potrivite cu trebuințele celor cari au să le citească, adăpostite într'o casă sau încăpere proprie, așezate pe rafturi și trecute în așa fel în condici ca să poată fi cu înlesnire găsite, cu venituri de unde să se împrumute și date în seama unui gospodar pregătit, bibliotecarul.

Să ne oprim câte puțin la fiecare din aceste cinci părți alcătuitoare.

O întrebare se ridică poate, care dintre ele se cuvine să aibă întâietatea? Pentru cei mai mulți, biblioteca este acea punere la un loc de cărți, alături de care celelalte cerințe nu mai au decât un rost de a doua mână. Acest înțeles a împins între noi la înființarea atâtor biblioteci născute moarte, care au însemnat, nu numai o cheltuială zădarnică, de suflet și de bani, dar și o scădere de încredere între oameni, adică o lucrare împotriva propriului scop. De aceea este bine să se vorbească, înainte de cărți, de casă, de așezare și de buget, tocmai de bibliotecar, la

care până acum lumea s'a gândit abia la urmă, când n'a crezut deadreptul că nu trebuie să se gândească de loc. Atât că numai bibliotecarul se pricepe să unească într'un întreg cele patru părți amintite și să facă din acest întreg o bibliotecă vie. Iată de ce am cutezat chiar să zicem că la început trebuie să fie bibliotecarul și abia apoi să vie biblioteca. Un bibliotecar inimos poate foarte bine să ție locul cărților, până când satul va fi în stare să și le aibă, povestind din cele citite și știute oamenilor, într'adevăr ca o carte însufletită el însuș. O adunare de cărți, oricât de bogată, dar lipsită de priceperea și de râvna unui bibliotecar, rămâne de cele mai multe ori sub chee, neînțeleasă și fără glas. Încă odată, la început a fost bibliotecarul!

Bibliotecarul trebuie să fie, înainte de orice, un om care iubește cartea. Numai așa va fi în stare, la rândul lui, să facă iubită cartea. Dintre cele două feluri de citit cititul literelor și cititul cărților, cel de-al doilea este mult mai anevoios decât cel dintâi. El trebuie să fie deprins cu, încă și mai mare bătae de cap. Atâția, mai cu seamă dintre țărani, cari au învățat odată, în școală, să citească, n'au citit în viața lor o carte. Este nevoie pentru aceasta de o luare aminte cu totul alta, de o punere în legătură a ceea ce spune o pagină și ceea ce desvoltă și vrea să ducă mai departe pagina viitoare, de o înviorare și o omenie, care nu se câștigă decât foarte rar singure. După cum copilul este de cele mai multe ori neîncrezător și speriat înaintea semnelor pline de taină ale literelor alfabetului și cere un om înadins pregătit, învățătorul, ca să-l ia de mână, să-l lumineze și să-l schimbe într'un școlar sârguincios, la fel este și cu tânărul sau bărbatul și femeia în putere, în fața cărții. Lucrul pe care este chemat să-l facă dincolo învățătorul trebuie să-l facă dincoace bibliotecarul. Pregătirea de

învățător singură nu-i ajunge, ca să împlinească deopotrivă de bine amândouă sarcinile. Aceasta se vede la sat în toate zilele. Ceeace nu înseamnă însă, în acelaș timp, că omul care poate să-și însușească cel mai ușor pregătirea de bibliotecar, nu rămâne tot învățătorul. De aceea, atât la noi cât și în alte țări, cei mai mulți din bibliotecarii bibliotecilor de țară sunt învățătorii.

Meseria de bibliotecar, ca orice meserie, se învață. Când este vorba de bibliotecarii marilor cetăți ale cărții cu sute de mii și cu milioane de volume, lucrul pare de la sine înțeles. Din cele mai vechi vremuri ei au urmat o școală anumită și au făcut, înainte să fie numiți, ucenicie de mulți ani prin marile biblioteci. Indoiala în trebuința unei pregătiri deosebite se naște numai când este vorba de bibliotecarii cari gospodăresc abia câteva zeci sau sute de volume într'un sat pierdut. Dacă ei sunt niște cărturari cunoscuți, cum ar fi preoții sau învățătorii, de unde nevoia să mai facă o școală pe deasupra? Ce-ar mai avea de învățat peste ce știu?

Mai au de învățat aproape tot. Trebuie să-și însușească, întâiu, greaua știință a câștigării oamenilor pentru carte. Bibliotecarii bibliotecilor de la sat nu sunt numai niște bibliotecari oarecari, puși doar peste o gospodărie mai mică. Rostul lor este cu totul deosebit de al celorlalți. Pe când bibliotecarii mari sunt niște oameni de știință, cari stau între cărți și așteaptă pe cititori, îndemnați să vie singuri să-i caute, fie de nevoia unei cercetări, fie de drag, bibliotecarii mici sunt mai mult niște oameni de inimă, meșteri să născopească tot felul de mijloace, ca să-și facă și să-și călăuzească cititorii, car fără ei nici n'ar fi. Un bibliotecar mare pus peste o bibliotecă mică o poate da de râpă. Anii lui mai mulți de pregătire și priceperea mai largă, aici

nu-i sunt de niciun ajutor. Dimpotrivă, se încurcă în ei și depărtează sufletele.

Numărul cititorilor la o asemenea bibliotecă nu este prea mare, așa că fiecare poate fi cunoscut de aproape. Bibliotecarul îi poate dinainte pune deoparte, cartea cea mai potrivită, poate sta de vorbă cu el și-l poate dumiri despre ceea ce-i place și-i este și mai de folos. El îi stă ori când la îndemână, nu numai în ceasurile când biblioteca rămâne deschisă, dar și pe drum sau în propria bătătură. Citește el însuș, de câteori poate, și înmulțește cu iscusință prilejurile, fie la șezători, fie în casa omului, atunci când vine o carte nouă și procopsită. Are grijă să dea de veste îndată ce-i sosește ceva deosebit. Pentrucă la țară cărțile se împrumută acasă, bibliotecarul trebuie să folosească dreptul pe care-l are să le urmărească și să n'aștepte totdeauna sorocul ca să i se întoarcă singure. O vorbă aduce alta, o pagină care n'a fost înțeleasă poate fi lămurită, o știre neașteptată dintr'un ziar sau revistă, adusă plocon, și cititorul păstrează astfel mereu vie legătura cu biblioteca. Dacă școala poate să aștepte în liniște pe școlari, cari sunt datori s'o urmeze, biblioteca trebuie să umble ea după cititori, să-i ție calzi și să-i înmulțească, pentrucă pe ei nimic nu-i silește decât brânciul inimii și limba dulce a bibliotecarului.

Bibliotecarul mai trebuie să aibă însă și foarte multe cunoștințe, pe care le capătă de la alții, mai pricepuți decât el, de unde poate să afle cărțile cele mai bune pentru biblioteca lui, cum să le așeze, cum să le lege, cum să le apere de stricăciune, cum să ție un registru, cum să păstreze legătura cu alte biblioteci, cum să facă socoteala citirii și s'o trimeată acolo unde se adună din toată țara și se tipărește, cum să ia parte la marile adunări ale bibliotecarilor și ce să ceară în ele .

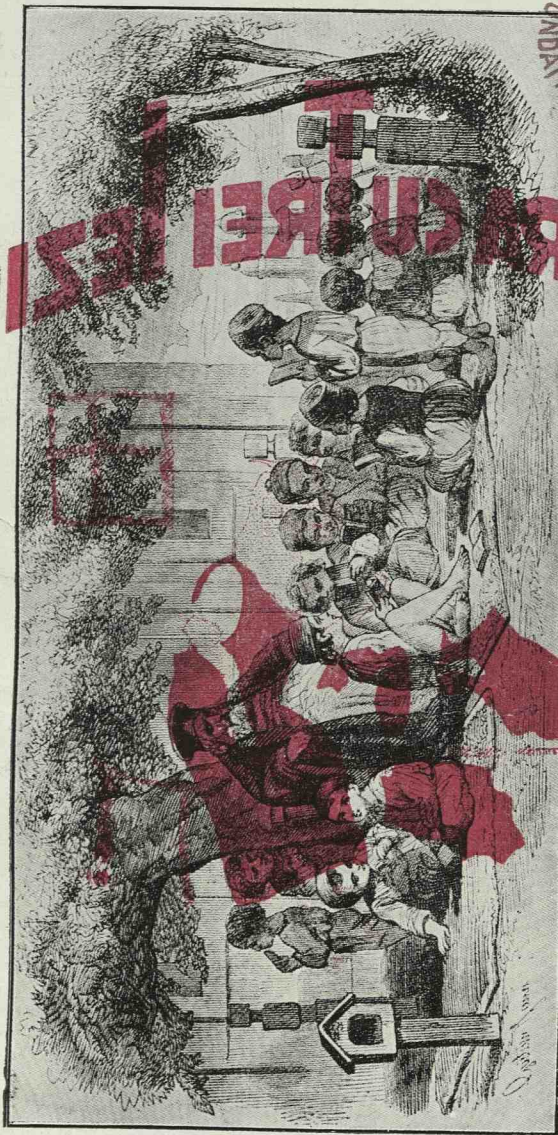
La noi, întâia școală de bibliotecari, care s'a deschis de Direcția Educației Poporului, din Ministerul Școalelor, în anul 1933, s'a gândit maicuseamă la bibliotecile satului. Trebuința ei era atât de simțită încât, în loc de 50, 60, câți ar fi trebuit să fie ascultătorii, ca să poată lucra bine, au venit, într'o adevărată năvală, peste 250. Ei au urmat cu mare sete, atât lecțiile de catedră, cât și lucrările și vizitele prin biblioteci. Deși cei mai mulți erau învățători, cursurile li s'au părut cu totul noi și de cel mai mare folos. Ori pe unde sunt întâlniți și astăzi, după atâția ani, prin satele lor, ei spun cu mândrie și își aduc aminte mișcați că au luat parte la întâia școală de bibliotecari din România. Acea școală n'a fost decât o încercare, dar întru totul izbutită. Atunci însă când legea bibliotecilor sa va întinde peste toată țara, lege care n'are niciun rost fără bibliotecari, asemenea școli vor trebui să se înmulțească și să se deschidă la timpuri hotărâte. Nimeni nu va putea să fie numit bibliotecar, ceace-i va aduce neapărat și o leafă, mai mare sau mai mică după numărul cărților și al cititorilor bibliotecii și după bogăția comunei, fără să nu aibă un certificat al unei astfel de școli.

S'au făcut lecții despre: Statul cultural; Istoria cărții; Din viața bibliotecilor străine și de la noi; Propaganda cărții; circulația, ancheta printre cititori și statistica cititorului; Organizarea, tehnica și întreținerea unei biblioteci populare; Cărțile satului; Cărțile femeii; Cărțile micii biblioteci de oraș; Cărți de învoire morală și materială; Cărțile de pe lângă o bibliotecă populară, cărți vechi, manuscrise, colecții din folklorul local, albume, stampe, inscripții și exerciții de citire cirilică; Cărțile copiilor și ale tineretului; Cărțile muncitorilor și ale meseriașilor; Metode pentru cultura adulților: realizările de la Căminul cultural din Ungu-

reni; Cinematograful cultural, cu demonstrații; Cântecel, corurile, dansurile și muzica instrumentală, pentru adulți, tineret și copii; Sporturile la țară și educația fizică; Teatrul popular de copii și prin copii, despre dicțiune și punere în scenă.

În afară de lecții, s'au cercetat biblioteci, arhive, muzee, tipografii de cărți și ziare, postul de emisiune radiofonică, s'au jucat piese de teatru cu copiii și s'a luat parte la reprezentări dramatice și de Operă. Lucrările practice propriu zise au fost mai puține, dar ele n'au fost cu puțință în măsura voită, din pricina, cum s'a arătat, a prea marelui număr de înscriși. Să nu se uite, apoi, că Bucureștii, oricât este el de înzestrat cu biblioteci puternice pentru învățați, n'are încă nici o bibliotecă populară bine chivernisită cu bibliotecar, cărți și public, unde să se poată face ucenicie. Pentru anul viitor, 1934, se puseseră la cale patru asemenea școli de bibliotecari de biblioteci ale satului, deschise în cele patru orașe ale țării unde se găsesc biblioteci universitare și, prin urmare, oameni destui de meserie ca să dea bune lecții. Imprejurările au împiedicat împlinirea acestui gând, dar atâtea societăți și-au făcut de-atunci un obicei să dea bibliotecarilor lor de țară sau altor oameni cari lucrează acolo, câteva lecții de bibliotecărie. Am amintit, în altă parte, dintre acestea, Fundația Culturală Principele Carol și Astra. Gândul, necunoscut la noi înainte, și-a făcut numai în câțiva ani drum. Putem fi de-acum încredințați că nicio lege a bibliotecilor populare nu se va mai aduce fără ca ea să nu hotărască și înființarea unor școli de bibliotecari.

Toate țările vecine, care au legi ale bibliotecilor, s'au purtat la fel. În Cehoslovacia sunt trei rânduri de școli de bibliotecari. Cea dintâi ține un an întreg și scoate bi-

Școală primară „în aer liber” la București, pe la 1842, după un desen de C. Doussault

din BUCUREȘTII VECHI de Adrian C. Corbu.

EMERITUS
CAPOL I
REGELE

CAPOL I

ION CREANGĂ

ILUSTRAT DE STOICA-D.

CAPRA CU TREI LEZI

EDITURA „CARTEA ROMĂNEASCĂ” BUCUREȘTI

Carte de copii

CITIȚI
CĂRȚILE ȘI
REVISTELE
NOASTRE

FUNDAȚIA CULTURALĂ REGALĂ
PRINCIPELE CAROL

AFIȘ pentru cărțile și revistele Fundației Culturale Regale „Principele Carol”
de Lena Constante

biotecari pentru bibliotecile mari. Noi avem ceva numai ca un început la Arhivele Statului din București. Cea de-a doua dă cursuri de trei săptămâni pentru bibliotecile din comune cu o populație între 2.000 și 10.000 de locuitori. Atât pregătirea școlară cerută candidaților cât și programul de învățământ sunt mai grele. A treia școală nu ține decât vreo câteva zile, are un program ușor și este mult mai aproape de ceea ce ne-ar trebui nouă, pentru cele mai multe din satele noastre.

Programul, numit al cursului scurt de biotecari, se împarte în două: în cursuri propriu zise și în exerciții practice. Cursurile au trei părți: 1. Insemnătatea și scopul bibliotecii populare. Starea ei în țară, județe și plăși. Legea bibliotecilor. Bibliotecarul și îndatoririle lui; Organizația culturii poporului și așezământul pentru sprijinirea muncii bibliotecarului; 2. Literatura pentru toți și alegerea cărților pentru bibliotecile populare; 3. Conducerea bibliotecilor populare mici; legatul cărților și așezarea bibliotecii; sistemul împrumutării, tehnica ei, statistica și contabilitatea. Exercițiile practice se fac în bibliotecile locului unde se țin cursurile.

Bulgaria își pregătește biotecarii citaliștilor ei prin cursuri asemănătoare.

Cu toate că suntem o țară în care bibliotecile pentru toți s'au dezvoltat de curând, nu ne-au lipsit marii biotecari. După pilda lor vor putea ceilalți să-și călăuzească pașii. La locul de cinste cuvine-se să fie așezat acel Ardelean, crescut în datinele de credință față de carte ale Blajului, Ion Bianu. Cincizeci de ani a gospodărit el cea mai de seamă bibliotecă din toate timpurile a Românilor, Biblioteca Academiei Române, făurind-o bucată cu bucată, alergând prin țară și pe afară din țară după cărțile rare, cumpărând, când se putea plăti cu bani, cerșind, când nu se putea, și

apărând apoi, după ce comoara se strânsese, tot ce umplea acum pivnițele și dulapurile, ca un cioban o stână, cu legea și cu bâta. Parcă îl văd, în odaia lui de sus, la masa de scris, între hărți, chipuri de scriitori și cărți. Abia începeam o vorbă și intra cineva. Era sau un om cu niște scriitori de semnat, sau casierul cu socotelile vreunei moșii a Academiei Române, sau un bibliotecar venit să întrebe ceva despre o tipăritură, sau vreun străin în trecere prin București și dornic să cunoască biblioteca. Nimic nu se putea mișca fără știrea lui în nesfârșita gospodărie a Academiei Române. Ferestrele, în loc de sticle străvezii, aveau sticle colorate cu fețe de Domni și Domnițe vechi și, când lovea în ele soarele, ochii Domnilor și Domnițelor se aprindeau, privind la sluga lor credincioasă, care, în munca lui fără preget, deși îi înălțase acolo, nici nu mai avea minte să-i vadă, iar încăperea se umplea de o lumină caldă de biserică. Atunci când toți plecaseră în Moldova, înaintea dușnilor cotropitori din marele războiu, el a rămas pe loc, dârj, ca să-și păzească biblioteca. De-atâtea ori a putut să ție piept și de atâtea ori a scrâșnit, neputincios, dar toți cei veniți, profesori lacomi de pe la Sofia sau din altă parte, ca să pună mâna pe averea de cărți a Academiei Române, au trebuit să se întoarcă acasă fără ispravă. Ion Bianu îi întâmpinase în prag și niciunul nu putuse să treacă peste el. Odaia de sus și-a schimbat de pe acum rosturile, a doua zi după moarte, casele cele vechi unde este adăpostit așezământul astăzi, se vor dărâma, ca să facă loc altora, mai bogate și mai largi decât le cunoscuse bătrânul bibliotecar, dar amintirea lui ne va urmări totdeauna. El este pentru noi un fel de bibliotecar părinte, la care ne vom duce mereu, ca să-i cerem, nu atât îndrumări, cât o scântee din acea iubire față de meserie, de carte, de țară și de destinele

lor fără moarte, pe care nu le-am putea nicăeri în altă parte găsi în aceeași măsură.

Un bibliotecar va ști să-și înzestreze biblioteca lui cu cele mai potrivite cărți. Este drept că una din marile greutăți, de care se izbește orice bibliotecă de sat, este raritatea lucrărilor scrise anume pentru țărani. Nici cunoștințele puse în ele, nici limba în care sunt îmbrăcate nu le fac ușor înțelese. De aceea, încă dinainte de războiul din 1917, așezămintele sau oamenii cari voiau să facă biblioteci țărănești au ajuns la hotărîrea să tipărească întâiu chiar ei cărțile trebuitoare. Așa s'au purtat la noi Casa Școalelor, Societatea Steaua, Albina, iar în Ardeal Astra. În vremurile mai noi, cu țara mărită și cu luarea aminte față de țărani crescută, trebuința aceasta s'a simțit cu atât mai vie. Alături de vechile așezăminte de Stat și societăți, s'au ivit marile edituri, „Cartea Românească“ și „Universul“, care au tipărit în mii și zeci de mii de exemplare, cărți de cunoștințe folositoare, pagini alese și calendare, sau culegeri agricole, și s'a ivit Fundația Culturală Principele Carol, care a început să scoată „Cartea Satului“. Astăzi avem câteva sute de volume și volumașe, pe care le putem trimete la țară, și numărul lor crește neconținut. Nu este tot ce ne trebuie, în unele ramuri avem prea mult și în altele de loc, scriitorul nu nemerește totdeauna vorba sau întorsătura cea mai obișnuită, dar suntem pe cale. După ce cărturarii de la orașe au suspinat atâta de dragul țaranului, au descoperit în sfârșit și graiul ca să se facă înțeleși. De-acum, cea mai temută piedică pusă în drumul bibliotecilor satului a fost înlăturată.

Ceeace are rostul unui înainte mergător al cărții, ține trează luarea aminte, deprinde cu cititul zilnic și-i arată folosul oricui, este ziarul. Tipăritura aceasta, care iese la

timpuri hotărîte și cu întâmplări noi din lume, poate fi sau o gazetă obișnuită, de știri, o foaie populară, o revistă de cultură sau chiar un calendar, zilnice, săptămânale, lunare sau anuale. Ele țin biblioteca și pe cititorii ei în strânsă legătură cu viața, îi atrag și îi împrietenesc în cele din urmă cu însăși cartea, puțin mai grea și mai de zile mari. De aceea este bine ca fiecare bibliotecă de sat să fie abonată la cel puțin o foaie și o revistă. Când foaia și revista sunt și ilustrate, folosul este cu atât mai mare. Trebuie să se caute însă ca ziarul să nu fie politic, pentru păstrarea bunei înțelegeri între oameni, cari pot să aibă păreri politice deosebite. Deopotrivă, trebuie să se ție departe cu grijă acele tipărituri de haz, care, din dorul să stârneasă râsul cu orice preț, păcătuiesc de atâtea ori față de bună-cuviința și de încrederea pe care oamenii se cuvine să le păstreze față de așezăminte și de viață, mai ales oamenii mai sănătoși și mai întregi de la țară. Întâia secție a unei biblioteci de sat trebuie să fie, prin urmare, aceasta, a ziarelor și a revistelor.

Mai dornici chiar decât cei mari de cărți rămân copiii. Ei sunt vârsta minunată a basmelor, un basm această vârstă ea însăși, și a mirării de fiecare pas a ochiului. Tot ce li se povestește îi încântă și tot ce li se arată îi oprește. Cărți mari cu foi groase, cu scris puțin sau de loc, dar cu atât mai atrăgătoare ilustrații, pentru copiii cari n'au fost încă la școală, sunt ca niște adevărate porți vrăjite pe unde prichindeii de astăzi se vor obișnui să intre în pământul necunoscut și cu multe taine al bibliotecii. Ei trebuie deprinși de fragezi, nu atât cu o carte de lecții, cu care se vor găsi prea destui să-i deprindă, făcându-le-o de atâtea ori silnică, ci cu o carte de bucurie și de petrecere.

De la o vreme ies și la noi în tot mai mare număr și

tot mai frumoase cărțile de copii, cunoscute cu numele de cărți de Crăciun, pentru că la orașe se fac de obicei dar de aceste sărbători ale iernii și ale cititului. Nicio bibliotecă nu trebuie să fie lipsită de câteva pe un raft. De atâtea ori ele ispitesc pe părinți, cari altfel n'ar veni, dar, dacă le știu că sunt, vin, ca să-și aducă de mână copiii până la ușă sau să le facă o bucurie, împrumutându-le. Astfel, în momeala pregătită pentru cei mici se pot prinde și cei vârstnici. Incercați, de pildă, cu vestita capră cu trei iezi a hăzosului Ion Creangă din Humulești. Nu luați, când aveți înaintea copii mici, cartea cu toate basmele lui, care nu sunt toate potrivite și sperie prin înșirarea nesfârșită pe sute de pagini a literelor, ca un popor de furnici ieșit la soare. Este o carte numai cu acest basm, tipărită pe foi mari, cu desene pe fiecare foae. Am văzut de atâtea ori capete de fete sau de băeți mărunți aplecate pe aceste desene, cu iezi și cu lupi, și făcând haz. Când le spuneam versurile, în care capra dădea de veste puilor ei că mama lor a sosit cu lapte în țâțe și cu alte bunătați, copiii nu se uitau la mine, ci se uitau cu și mai încordată luare aminte la boturile umede ale iezielor. Le vedeau poate mișcându-se și îngânând după mama lor: Trei iezi cucueți Mamei ușa descueți! Nu le mai puteam lua cartea din mână.

A doua secție a oricărei biblioteci de sat trebuie să fie aceasta, a cărților pentru copii. Când clădirea îngăduie, este mai bine ca ea să nu fie laolaltă cu secția cărților de oameni mari. Copiilor le place să mai întârzie, sunt mai zgomotoși sau li se face chiar acolo citirea. În felul acesta, apoi, sănătatea lor trupească și sufletească le este mai apărută.

Aici s'ar putea adăuga și cărțile pentru tineret, dar poate că ele sunt mai nimerite pe lângă secția oamenilor mari; tineretul se simte micșorat dacă se vede amestecat

din nou cu copiii, de cari abia s'a desfăcut, și capătă altă încredere în sine, când este pus în rândul celor de deasupra lui.

Temelia și rostul dintâi al bibliotecii satului rămâne însă cartea pentru oameni vârstnici. Ea este menită să mulțumească trebuința de cunoștințe și de desfătare a minții, pe care țăranii o au, dar nu și-au putut-o până acum îndestula decât mai mult pe apucate și când au avut noroc de vreun dăruit cu duhul. Cărțile de acest fel se împart în două. Unele sunt potrivite cu toate bibliotecile, în orice sate s'ar găsi ele așezate, în țara veche sau în pământurile de curând întoarse, la munte sau la mare. Orice om care știe să citească este dator să le cunoască și se poate socoti mai sărac dacă nu i-au căzut în mână. Așa este o carte cu povestiri de un mare scriitor al trecutului, cum ar fi Constantin Negruzzi, sau de un puternic povestitor de astăzi, cum ar fi Sadoveanu și Rebreanu, mai ales în povestirile lor țăărănești. Scrisul românesc frumos se găsește intrupat în anumiți scriitori, cari arată mai bine decât alții cum simte neamul nostru, ce întâmplări îl frământă, ce limbă vorbește, și sunt adevărați învățători de simțire, de viață și de graiu. Ei ne călăuzesc prin darul condeiului lor. Despre acești scriitori se potrivește mai ales ceea ce a spus un scriitor străin, tocmai de prin părțile neguroase ale Angliei: „Când omul s'a simțit gata să lase ceva moștenire urmașilor, a făurit o mașină care să oprească timpul în loc. Așa s'a născut tiparul. Și tot ce-a ieșit pe urmă din el". Ne zâmbesc din lumea lor Moldovenii, Vasile Alecsandri, neistovitul cântăreț și adunătorul celor mai frumoase poezii populare, Ion Creangă, istețul povestitor, și, mai în fund, Mihai Eminescu însuș, chemător și greu de suit ca un munte; Muntenii, Nicolae Bălcescu, prietenul țăranilor și învietorul

lui Mihai Vodă Viteazul, Petre Ispirescu, plin de basme, Brătescu-Voinești, limbă-dulce și inimă-bună; Ardelenii, Ion Slavici, cu țărani lui pietroși, pricepuți să se salte din nevoe, George Coșbuc, viersuitorul fără pereche, Ion Agârbiceanu, glas al lui Dumnezeu pe pământ, sfântos și meșter la cuvânt. Și atâția încă alături de ei, mai vechi și mai noi, cari pot fi aduși de departe și de aproape și închiși în biblioteca satului ca într'o cutie fermecată, de unde să fie scoși după pofta inimii și puși să râdă și să vorbească. Tot în rândul cărților bune pentru toți trebuie așezate acele lucrări în care se scrie despre trupul omenesc și sănătate, sau despre istoria țării, sau despre pământul nostru și bogățiile lui, sau despre biserică, virtuți și păcate.

Dar bibliotecile satului nu trebuie să semene una cu alta, așa cum nu seamănă sat cu sat. Școala poate să creadă, de atâtea ori spre paguba ei, că toți copiii trebuie să învețe aceleași lucruri, dar biblioteca n'are voe. Ea este chemată să-i sară în ajutor, nu omului de oriunde, ci omului dintr'un anumit loc. Dacă satul este cuibărit pe-o coastă de deal, săteanul trebuie să poată găsi între cărțile bibliotecii lui, și una în care să aibă îndrumări de pomărit și de albinărit, de ocrotirea pădurilor și de îngrijirea vitelor, precum dacă locuiește la baltă sau la mare, trebuie să fie în stare să citească despre viața peștilor, despre lucrutul bărcilor, uneltele de pescuit, săratul și afumatul cărnii viețaiilor de apă, despre împletitul papurei, despre frigurile date de țânțari și despre isprăvile Românilor sau ale marilor oameni de alt neam, porniți pe valuri. Al doilea fel de cărți din bibliotecile de oameni vârstnici este acesta, al cărților în legătură cu nevoile locului. Aici se cunoaște maicuseamă mâna bibliotecarului. Dupăcum va fi alcătuită această ramură, cu mai multă sau cu mai puțină pricepere,

biblioteca va folosi într'adevăr și va fi privită ca un ajutor în viață sau va începe să fie judecată drept încă un prilej de pierdere de vreme, pentru cei cari n'au altceva mai bun de făcut.

În fiecare lună se tipăresc de unele librării sau publicații, liste de cărți, pe care liste bibliotecarul trebuie să le cunoască și de unde alege tot ce-i lipsește sau tot ce este mai nou. Ziarele și revistele au scriitori anume însărcinați să citească toate cărțile noi și să scrie despre ele, ca să afle și cei cari nu le-au avut în mână, ce cuprind, pentru cine sunt mai ales potrivite și dacă sunt bune sau nu. Asemenea dări de seamă sunt cea mai nemerită întregire a listelor, care, singure, n'ajung, pentru că în ele cărțile stau înșirate după nume de autor și titlu, fără să se poată ști mai mult despre fiecare în parte. Uneori se tipăresc și volume într-o grăi cu îndrumări la fel, cum a fost „Catalogul bibliotecii populare“, care, deși a apărut în 1933 și ar trebui împropătat în fiecare an cu tot ce-a mai adus acel an, poate să fie răsfoit cu folos și astăzi. „Catalogul“ a fost scos de Direcția Educației Poporului din Ministerul Școalelor și făcea parte, ca și școala de bibliotecari tot de-atunci, din măsurile de pregătire a legii bibliotecilor populare. Cel dintâi meșteșug al oricărei biblioteci este să aibă cărți pentru toate vârstele și gusturile. Nimeni din cei cari vin la ea, ca la o fântână, să-și potolească setea minții, la fel, dacă nu și mai fierbinte decât aceea a trupului, să nu plece cu mâna goală. Flăcăii și fetele se îndeamnă la altă citire și femeile gospodine cer cărți care nu le spun de cele mai dese ori nimic sau prea puțin bărbaților. Bibliotecarul trebuie să poarte grijă de toți deopotrivă. Numai așa biblioteca lui este vie în rafturi și gata să învieze și de a doua viață, plecând în lume și propovăduind, ca ucenicii

iui Isus. A treia secție a oricărei biblioteci de sat este aceasta a oamenilor vârstinici.

Cu atât nu s'a încheiat însă zestrea unei bune biblioteci, oricât de mică ar fi ea. La loc văzut au să fie, atunci când are o sală de citire, și chiar când n'are, pe oricât de îngust loc în jurul dulapului de cărți și la nevoie pe ușorii și pe geamurile lui, chipurile scriitorilor celor mai cunoscuți, vreo hartă, a satului, a județului sau a țării. La o bibliotecă țărănească din Săcele am văzut toți pereții acoperiți cu lista cărților ei, de unde fiecare putea să aleagă, fără să mai fie nevoie să răsfoiască vreo condică sau niște bucăți de cartoane. Sunt apoi cărți mari, care nu se dau acasă și nici nu se citesc, dicționarele sau enciclopediile de tot felul. Cine nu știe înțelesul unui cuvânt sau nu cunoaște un nume sau o întâmplare din trecut caută acolo, pentru că numele și întâmplările sunt așezate la rând, după litera cu care începe vorba, și cu toate lămuririle alături. Lângă aceste cărți se pot găsi un atlas cu hărți geografice, vreo carte veche dăruită de cineva, vreo psaltire sau Evanghelie chirilică, vreun album de artă, cu reproduceri după zugrăveli de biserici sau după pânze ale pictorilor români și străini. Tot ce este mai mult de arătat decât de citit și o mândrie a oricărei biblioteci se așează deoparte și se păstrează de orice stricăciune. Cărțile obișnuite, dacă se macină de întrebunțare, pot fi arse și înlocuite cu altele cumpărate de la librărie; acestea rămân nedespărțite de bibliotecă, oricât ar izbuti ea să ajungă de bătrână. Sunt ca un fel de diplome de boerie ale ei. A patra secție a unei biblioteci de sat este aceasta a rarităților.

De multe ori, bibliotecă țărănească, în afară de cărțile satului, potrivite cu trebuințele și cu pregătirea locuitorilor, se mai sporește și cu alt fel de cărți, pentru cărturari. Bi-

bibliotecarul, fie că este învățător, preot sau alt cărturar, vrea să aibă la îndemână și cărți anume pentru Țel, nu numai revistele cu liste de tipărituri sau cataloagele, despre care am vorbit, și cu care țăranii n'au ce face, dar lucrări mai grele. Tot așa și cu alți oameni din sat, cu învățătură mai multă, băeți și fete de la școli mai înalte întorși în vacanțe acasă sau retrași de la carte și veniți să trăiască între ai lor. Câteva din asemenea dorințe pot fi ascultate, dar cu destulă pază, ca să nu schimbe treptat înfățișarea și rostul bibliotecii țărești. Bibliotecile populare sunt înființate, cum am spus, atât la sat cât și la oraș, ca să mulțumească trebuința de citit a locuitorilor. Aceștia au voe să-și arate dorințele lor de cărți, atunci când nu găsesc ceace caută, și bibliotecarul sau comitetul cu care lucrează el, pot hotărî să se cumpere, după aceste cereri, tot ce lipsește. Atâtea cereri însă nu sunt ținute în seamă, pentru că n'ar privi decât pe foarte puțini sau cartea n'ar fi nici în sine bună. Cine are nevoie de asemenea citire, sau își cumpără singur ce-i trebuie sau se duce la o altfel de bibliotecă decât la o bibliotecă pentru toți. Nu se poate lua din puținii bani pentru cărți menite tuturor, ca să se cumpere lucruri înțelese numai de câțiva sau chiar de unul singur. Și nu se poate, nici chiar prin daruri, care n'ar costa prin urmare nimic, să se facă, să zicem, dintr-o bibliotecă țărească o bibliotecă pestriță, cu cărți de pedagogie, cu tratate administrative sau cu romane franțuzești. N'ajunge că s'ar găsi un om sau doi în sat în stare să le citească. Una este biblioteca de-acasă a fiecăruia, cu cărți care-i plac sau îi trebuie numai lui, și alta biblioteca tuturor. Bibliotecarul trebuie să fie cu ochii în patru, ca în stupul lui să nu se strecoare vietăți străine, care, atunci, la fel ca în stupul celălalt, al albinelor, pentru ca să nu-l

pună în primejdie, trebuie ucise și scoase afară. Secția aceasta a cincea, a cărturarilor, poate primi un adăpost în biblioteca țărănească, dar cu măsură, Cele mai multe din bibliotecile noastre de sat, sunt astăzi, ca alcătuire, atât de jalnice, tocmai pentru că s'a uitat acest lucru. Încă odată, ochii în patru! Nicăeri ca la bibliotecă vechiul proverb: Calul de dar nu se caută la dinți, nu e mai puțin potrivit. Orice carte dăruită trebuie cercetată de aproape și, dacă nu se potrivește cu cititorii obișnuiți ai bibliotecii, trebuie fără milă îndepărtată. Așa cum citeau cei bătrâni în cărțile moștenite de la Elinii de demult, falnica cetate Troia de la marginea mărilor calde a căzut, nu pentru că oamenii cari o apărau n'au fost destul de viteji, ci pentru că au primit, fără să deschidă ochii, darul făcut de dușmani între zidurile ei, calul uriaș de lemn, de unde au ieșit noaptea pe furiș ostașii, de au ucis și au ars tot. Să băgăm de seamă să nu se întâmple un lucru așisderea și cu cărțile de dar, pe care le primim, în biblioteca noastră țărănească.

Biblioteca, atât pentru zestrea ei de cărți, de foi, de reviste, de rarități, cât și pentru atâtea din lucrări, de pildă, sală de citire, loc de adunare a cititorilor pentru citiri împreună sau pentru cuvântări de îndrumare și serbări ale cărții, are nevoie de o clădire proprie. Chiar când e vorba de un sat mic și de cărți puține biblioteca trebuie să aibă măcar o odaie a ei, fie că e dată de școală, de primărie, de vreo cooperativă, fie că e luată cu chirie în sat. Numai la cârciumă n'are ce căuta și nici la cooperativă, atunci când aceasta vinde și băuturi spirtoase. Dupăcum se cere pentru biserică o anumită depărtare de orice loc de petreceri și de zgomot, la fel și pentru bibliotecă.

Oamenii n'ajung să-și dea seama de dreptul la viață

al unui așezământ decât dacă el are pentru toți ochii o ființă de sine stătătoare. Biserica este locul unde toți se roagă și clădirea, potrivită cu aceste rosturi deosebite, chiamă și convinge numai prin sine. Dacă, așa ca în unele sate noi de coloniști din Cadrilater, toată biserica nu este decât un clopot mic de aramă spânzurat de o grindă pusă pe două furci în mijlocul câmpului, credința se face mai slabă și, când Dumnezeu cel fără acoperiș coboară între acești oameni, îi găsește alunecați spre păgânătate. Școala este locul unde copiii vin să deprindă scrisul și cititul și să afle tot ce-au născocit înaintașii lor, ca să facă viața pe pământ mai ușoară și mai frumoasă. Ea își are casa de toți cunoscută, cu săli încăpătoare și cu ferestre largi, ca să adune cât mai multă lumină pentru florile omenești adăpostite înăuntru. Este destul s'o vadă pentruca toți să-i înțeleagă rostul și să i se supue. Primăria este locul unde se gospodărește satul și oamenii își împlinesc datoriile și își caută drepturile lor de cetățeni. Așezată în mijlocul caselor, care o înconjoară ca jucătorii pe lăutari la horă, ea domnește și îndrumează. Biblioteca țărănească trebuie deopotrivă, să-și aibă și ea un sălaș al său, dacă vrea să fie cunoscută și prețuită. O singură odaie să fie în sat, dacă nu se va putea la început să fie o casă întregă, o odaie cu o tablă deasupra ușei, pe care să scrie că acolo se găsește biblioteca, și aproape jumătate din treabă este ca și făcută. Oamenii se vor duce, oricât de puțini, să citească în ea sau să împrumute cărți, numai pentrucă stă cu un rost limpede în calea lor, așa cum intră Duminică să se roage, pentrucă biserica își deschide porțile, și și-ar vedea de altele, dacă n'ar fi biserică.

Dacă biserica este adăpostul și lacra adevărului dumnezeesc, biblioteca este adăpostul și lacra adevărului ome-

nesc și al sufletului românesc. De multe popoare mari în vechime, între care putem pune și poporul roman al strămoșilor, n'am mai ști nimic, după ce le-a îngropat vremea, dacă n'ar fi rămas de la ele cărțile cu gândurile lor, cărțile pe care le întâlnim și astăzi, pe rafturile bibliotecilor. N'avem decât să întindem mâna și să le deschidem, ca să stăm de vorbă cu oamenii de-atunci, de o mie și de două mii de ani, parcă ne-ar fi tovarăși de viață și astăzi.

O bibliotecă țărănească, miluită cu un locșor numai pentru dulapul de cărți, într'o clădire străină, este pe jumătate dinainte osândită. Până și în regulamentul de la 1898, al bibliotecilor sătești ale lui Haret, făcute de oameni de școală și pe lângă școli, se prevedea ca fiecare bibliotecă să aibă o încăpere numai pentru ea. Mai târziu acest lucru s'a uitat și biblioteca populară s'a amestecat, în acelaș dulap nedescuiat, cu biblioteca școlară. Urmărilor le avem cu toții înaintea ochilor. De aceea, aș merge chiar atât de departe să zic, tocmai din pricina primejdiei neconținute de asemenea amestec, atât între oamenii școlii, crezându-se de drept gospodări ai oricărei cărți din sat, cât și între locuitori, temători să nu fie puși din nou la vârsta lor în rând cu copiii, că biblioteca țărănească șade mai bine oriunde în altă parte decât la școală.

Când biblioteca are o clădire a ei sau se găsește, cu odăi aparte, în casa Căminului cultural, grija dintâi trebuie să-i fie sala de citire. Pe-acolo se pun în legătură cu biblioteca cititorii și după cât va ști ea să fie de zâmbitoare și de caldă se va socoti și numărul lor. Să nu se uite, apoi, că una din dușmanele bibliotecii rămâne cârciuma, care, pe lângă băutura, dă un prilej de întâlnire și de vorbă și în acelaș timp de pierdere de timp și de luare în râs ieftin a tot ce nu-i seamănă. Este destul de cu tâlc faptul

că la noi, în acelaș an când a început să se lucreze cu ade-vărată inimă pentru ridicarea satelor, pe la 1897, când s'a tipărit revista „Albina” s'au făcut societăți pentru răspân-direa cunoștințelor între săteni și s'a pus la cale acel Regu-lament al bibliotecilor țărănești, tot atunci s'a înființat întâia societate de luptă împotriva băuturilor spirtoase și a cârciumilor, cu cei mai mari medici și oameni de știință ai vremii. Sala de citire a bibliotecii țărănești trebuie să fie destul de plăcută și de atrăgătoare ca să oprească oamenii la ea și să nu-i mai lase să treacă dincolo. Ispita cea mai puternică, poate și mai puternică pentru să-tean decât pentru alți oameni, sunt știrile noi, despre ce se petrece și se povestește în lumea largă. Secția foilor și a revistelor trebuie să răspundă acestei trebuințe. Pe pe-reți se pot pune și rame care să rămână, cu chipul Regelui, al marilor Domni și scriitori, hărți, dar și tot felul de ilus-trații luate din foi și reviste și care se pot schimba, făcând să pară sala mereu alta și cu ceva nou de văzut. Se poate potrivi așa în cât la ceasurile de seară, când țărani sunt li-berii și se îndreaptă spre bibliotecă, în lunile cu mai pu-țină muncă sau iarna, să fie cineva care să le citească sau să le lămurească tot ceea ce se poate crede că i-ar privi. Să se mute adică aici cronica satului și a țării. În locul lău-tarilor de dincolo, se poate deschide aparatul de radio. Dacă sala nu este destul de mare, să se așeze o singură masă la mijloc; altminteri, este mai bine să fie mai multe mese mai mici, pentruca oamenii să se însoțească la ele cu cine vor și să se simtă ca la ei acasă.

La țară cărțile nu se citesc la bibliotecă, ci se împru-mută acasă. Pentru aceasta ele n'ar trebui să fie date în întrebuințare decât legate. Legatul cărților este un meș-teșug destul de ușor de învățat și el ar trebui, ca un fel

de pregătire pentru folosirea mai târziu a bibliotecii, să fie deprins de învățători și învățătoare în școala normală, iar de băeți și fete în anii din urmă ai cursului primar. Cărțile și revistele ar putea să fie astfel legate și drese cu o cheltuială de nimic. Altminteri, sarcina aceasta urmează să și-o ia câțiva membri ai Căminului sau ai bibliotecii. O bibliotecă legată ține cel puțin de două ori mai mult și are altă trecere, cu haina ei de scoarță tare, ca o uniformă, în ochii cititorilor. Odaia, unde stau dulapurile sau rafturile de cărți, trebuie să fie sau alta decât sala de citire sau despărțită de ea prin masa bibliotecarului. Trebuie să se facă obiceiul ca la cărți să nu umble decât bibliotecarul, iar cititorii să se mulțumească să i le ceară și să le primească din mâna lui, după ce au aflat de la el, prin întrebări, ceea ce le-ar plăcea, sau au căutat ei înșiși în condici și prin cartoanele de titluri.

Am văzut odată o bibliotecă, dar e drept că era de copii, unde copiii ei singuri așezau la locul lor cărțile aduse îndărăt și și luau ce le trebuia pentru săptămâna viitoare. Era într-o mahala de margine de mare oraș străin. Bibliotecara îi primea la masa ei, le cerceta hârtiile, făcea toate însemnările pe ele, ce cărți au adus, ce cărți vor să ia, la ce dată și până la ce dată, și apoi îi lăsa să alerge până la rafturile nu mai înalte decât mica lor înălțime, ca să pună și să scoată. Ii urmărea numai cu un ochiu și lucrurile mergeau strună. Imi spunea că erau rare greșelile, deși pereții erau toți patru acoperiți cu cărți, iar cărțile așezate după împărțiri destul de încurcate și peste priceperea vârstei. Copiii credeau că și gospodăresc ei înșiși biblioteca și o iubeau și o îngrijeau astfel mai mult, ca pe un lucru al lor, deși se lăseau numai mânuți, fără să și dea seama, de isteța bibliotecară. De pe pereți, în partea li-

beră de deasupra rafturilor, alți copii ca ei, în desene colorate, alergau prin păduri cu o scufiță roșie pe cap, sau pătrundeau cu teamă într'un palat cu smei, sau se uitau prin sticla unui submarin al povestitorului Jules Verne, la toate vietățile din fundul mării. Dacă apropiai puțin pleoapele, încântat de toată această tinerețe, peste care cădea râzând soarele pe ferestrele mari, ajungeai uneori, ca într'o ațipire, să încurci pe omuleții adevărați cu omuleții desenați și să te crezi tu însuși aplecat peste cărți de povești cu minunate ilustrații. Este însă mai greu și poate că n'ar fi nici cuminte încă la noi, să se facă acelaș lucru cu oamenii vârstnici. Ei n'au nevoie de amăgeala, care câștigă pe copii, și o asemenea gospodărie amestecată ar putea să ducă chiar la pagube. Ceeace nu înseamnă că, dacă biblioteca satului, acolo unde ea a ajuns la rarul noroc să-și aibă o casă a ei, poate să dea o odaie anume secției copiilor, aceasta n'ar putea să semene cu biblioteca din marginea de oraș străin, despre care am amintit. Acea bibliotecă se chema „Ora veselă“ și arată numai prin nume ce bucurie aduce, ca un joc frumos, în viața copiilor.

Pentru clădirea bibliotecilor populare celor mari, de la orașe, s'a ajuns astăzi la o știință și la un meșteșug aparte. Ele se deosebesc numaidecât dintre celelalte, așa cum se deosebesc o biserică, o școală, o judecătorie, o bancă. Nu este nevoie să mai intri înăuntru, ca să știi ce sunt. Aceasta nu vrea să zică altceva decât că biblioteca a pătruns și ea, cu o făptură proprie, între celelalte așezăminte ale omenirii, mai cunoscute decât a fost până de curând biblioteca. În zilele noastre nu se mai poate închipui o capitală de țară sau un oraș de seamă fără o asemenea clădire. Ea costă singură o avere, zeci și sute de milioane, și dovedește chiar prin aceasta cât de scumpă trebuie să

fie cealaltă avere, pe care este chemată s'o adăpostească. Această avere sunt cărțile și, după toate cele scrise până aci, se vede că astfel de cheltueli, făcute pentru ele, nu sunt numai o risipă de orașeni fudui, cari nu mai știu ce să facă cu banii și cum să se mai împodobească. După cum însă biserica mai bogată la oraș, școala de-acolo, judecătoria și primăria, se întâlnesc și la sate, potrivite cu cîștigul și puterile oamenilor, la fel cu biblioteca țărănească. Astăzi încă, lucrul fiind nou, atîția au să dea din umeri auzind. Așa au dat din umeri și când au auzit întăiu de zidirea unui local de cooperativă sau de băi de sat, iar mai târziu li s'au părut, nu numai firești, dar au alergat pe unde nu gîndeau, ca să le aibă și vorbeau ca de o rușine pentru comună, că îi lipsesc. N'are să treacă mult și are să se întâmple acelaș lucru cu biblioteca. Vremea ei vine. Bine de cei cari se vor pricepe s'o ia înainte și să se folosească ei întăiu de noua binefacere a lumii, de această unealtă de luminare și de atotputere.

Orice clădire de bibliotecă, mare sau mică, trebuie să împlinească trei rosturi: păstrarea cărților, punerea lor la îndeamnă, adăpostirea bibliotecarului.

Cărțile se țin într'o odaie de depozit. Se înțelege că alt fel, și în alt număr vor fi aceste odăi când cărțile se vor ridica la o sută sau două, sau se vor ridica la mai multe mii sau sute de mii, cu rarități fără preț, cărți vechi, tipărituri ilustrate și manuscrise. Oricum ar fi. acest depozit, el trebuie să fie în așa chip zidit sau apărat încât să nu se găsească în primejdie de foc, să n'aibă umezeală și să nu-l coacă soarele. Cărțile își au și ele dușmanii lor, chiar în afară de oameni, cari le murdăresc și le strică: praful, carii de tot felul, umezeala. Fie că odaia de depozit este una, fie că sunt mai multe, că este închiriată sau clădită

anume, cei cari au răspunderea ei să nu uite aceste cerințe. Oricât ar fi de puține și de călătoare cărțile unei biblioteci țărănești, viața lor, adică buna lor stare, ascultă de aceleași legi.

Al doilea rost al clădirii de bibliotecă, punerea la îndemână a cărților, înseamnă o sală de citire. Sălile acestea la bibliotecile mari se fac pentru mai multe sute de cititori, pentru oameni cari citesc obișnuit și pot fi mai mulți împreună, dar și pentru oameni cari fac cercetări și au nevoie să fie mai puțini sau singuri; una pentru cărți, alta tru ziare și reviste, unde se întorc și se fâșie foi, adică se face zgomot și cititorul de cărți nu și-ar putea vedea în liniște de citit; una pentru vârstnici și alta pentru copii. Deoarece aceste biblioteci dau cărți de citit în cuprinsul lor și împrumută și cărți acasă, altele sunt sălile unde se citește și altele unde se face împrumutul. O bibliotecă de sat, mică așa cum este și negândindu-se de obicei la o sală de citire propriu zisă, pentru că țărani nu pot să vie câteva ceasuri pe zi acolo ca să citească, are de răspuns, când vrea să-și facă datoria, la întrebări tot așa, dacă nu mai grele. Sala ei de citire este mai puțin, dar este și mai mult decât atâta. Ea este o sală de ziare, dar este și un loc de adunare unde se face un fel de citire vie, mai rodnică de atâtea ori decât citirea mută a largilor săli de la orașe. Cel care o alege sau chiar o clădește și o chivernisește trebuie s'o pregătească pentru aceste meniri, foarte însemnate. Când este loc și pentru o sală de copii, atunci grija trebuie să fie îndoită; aceasta trebuie să aibă, pe cât se poate, intrare aparte, pentruca să nu se amestece copiii cu cei mari, și să sufere de zgomotul lor sau să le strice cu propriul zgomot.

Cel din urmă rost al clădirii de bibliotecă este adăpos-

tirea bibliotecarului, nu atâtu cu odăi unde să-și aibă locuința, cât cu odăi de lucru. La oraș aceste odăi se numără cu zecile, pentru că și bibliotecarii sunt foarte mulți: unul primește tipăriturile, alții le trec în condici și pe tot felul de cartoane, alții stau de vorbă cu cititorii și le dau cărțile dorite. La sat bibliotecarul trebuie să aibă cel puțin un loc al lui, o masă cu toate hârtiile, unde ceilalți să știe că îl găsesc și-i pot vorbi. Dacă până acuma nimeni nu s'a gândit la acest lucru, socotit de prisos, este pentru că până acuma nimeni nu se gândea la bibliotecar. După părerea atâtor, și rătăcită și păgubitoare pe cât se poate, biblioteca merge și singură, mai ales cea de sat. Noi credem că, dacă este vreuna care să nu poată merge fără bibliotecar, este tocmai aceea de sat. Este ca și cum biserica ar putea trăi fără preot și școala fără învățător. Iată de ce, în clădirea oricărei biblioteci țărănești trebuie păstrat ceva, fie o încăpere anume, fie un loc lesne de recunoscut, pentru bibliotecar. După cum biblioteca trecutului n'a putut să trăiască din lipsa lui, biblioteca viitorului nu va putea să se înfigă la sate și să tragă brazdă adâncă, fără el.

Cărțile dintr'o bibliotecă se deosebesc numaidecât de orice alte cărți prin aceea că sunt așezate în șiruri și împărțiri care le fac ușor de găsit. Cine are în cap numai o bibliotecă de sat cu puține volume poate că nu este convins destul. Să ceară să fie dus odată, ca să se convingă, în depozitele unei biblioteci cu sute de mii de volume, unde mîntea se pierde și ochiul se uluește, și să vadă cum, pentru orice carte i-ar trăzni în cap să ceară, paznicul se îndreaptă fără nici o greutate, după niște semne făcute pe hârtie, tocmai la locul unde ea se află și așteaptă parcă să fie scoasă.

Fiecare carte, când intră în bibliotecă, fie mare, fie

mică, primește un număr și un loc al ei. Este destul dacă cineva arată acest număr și acest loc, din condicile unde cartea a fost trecută, pentruca ea să fie descoperită numai decât, între o sută, o mie sau o sută de mii. Cine are acasă la el numai treizeci sau patruzeci de cărți ale lui și-i trebuie una, le ia atunci pe fiecare în mână sau răscolește două, trei odăi pe unde și-aduce aminte că a pus-o, și se poate ca la urmă nici așa să n'o găsească. La bibliotecă este altfel, pentrucă acolo se urmează o așezare, care în lătură orice rătăcire, pierdere și bătae de cap. Fără această așezare, cu aruncarea cărților unde se nimerește, biblioteca s'ar desființa în cel mai scurt timp și ar ajunge numai un maldăr de cărți, fără nicio întrebuințare. O singură carte pusă din greșală nelalocul ei, se poate să nu mai fie găsită niciodată, decât din întâmplare, pentrucă ar fi luată în mână când i s'ar căuta o vecină. Așa sunt aproape toate înlesnirile pe care omul le-a născocit pentru viața mai înaintată de astăzi. Indată ce nu ascultăm de anumite rândueli, ele sunt mai puțin folositoare decât erau mijloacele mult mai înapoiate ale vremurilor vechi. Intr'un oraș, unde vine apa pe țevi și poți să dai drumul la câtă vrei numai întorcând de o chee, lumea e în primejdie să moară de sete dacă se strică ceva acolo unde e vatra ei, pentrucă de mulți ani în curți nu se mai găsesc puțuri nici izvoare. La fel cu trăsura aceea iute ca vântul, care merge cu benzină, pe roți groase de cauciuc, fără nicio zguduire. Dacă în loc de o șosea pietruită, dă de una desfundată, automobilul nu se mai poate mișca și trebuie tras cu boii. Biblioteca populară este și ea mai bună decât oricâte cărți puse la întâmplare pe niște polițe, dar numai dacă ascultă de așezarea dată de bibliotecar. De aceea, această așezare și multele feluri în care este înțeleasă în diferitele țări,

atât pentru bibliotecile mari cât și pentru bibliotecile mici, au dat mare bătaie de cap oamenilor de știință și bibliotecarilor. Astăzi au pătruns, de pildă, până la noi mijloacele găsite și întrebuițate de Americanii din Statele Unite, unde sunt cele mai bune și cele mai mari biblioteci publice din lume, nu de ieri, de alaltăeri, ci de o sută de ani. Ei ne-au fost, în această treabă, un fel de înaintemergători.

Așezarea cărților în biblioteca satului are două înțeleșuri și două părți: trecerea în niște condici unde atât bibliotecarul cât și cititorul au întreaga bibliotecă numai în câteva foi și pot să caute prin ea în voe tot ce le trebuie, și înșirarea propriu zisă pe rafturi și în dulapuri. Aici se vede maicuseamă că biblioteca este o gospodărie ca oricare alta și că are nevoie tot timpul de un gospodar al ei.

Întâia condică a oricărei biblioteci ar putea să poarte un nume cunoscut mai mult de la banca sau cooperativa satului: registru inventar. În ea se trec la rând cărțile pe măsură ce vin la bibliotecă. Fiecare capătă numărul ei de intrare, care se scrie și pe o hârtie lipită pe cotorul cărții, precum și înăuntru pe întâia foaie, fie deadreptul, fie tot așa, pe o bucată de hârtie lipită. Numărul acesta însoțește cartea prin toată viața ei în bibliotecă, ajută să fie căutată în raft, este arătat pe toate foile de împrumut și se întrebuițează mai mult decât titlul sau numele autorului. Prin el cartea nu mai este un volum oarecare, ușor de amestecat cu altul asemenea, ci un mădular și o parte a bibliotecii. Odată cu trecerea numărului înăuntru, se pune în mai multe locuri în carte, dar așa ca să nu se acopere scrisul, ștampila bibliotecii. Ștampila arată dreptul de proprietate și trebuie să îngreuneze înstrăinarea cărților. După număr, se scrie în condică numele autorului, fiecare în câte o despărțitură; apoi titlul, orașul și anul când s'a tipărit cartea,

dacă a fost cumpărată sau dăruită, în ce zi, lună și an. În niște scoarțe, în care hârtiile se pot lega sau strânge în copci, ca să nu curgă, se păstrează, după aceeaș numero-tare, hârtiile de cumpărare de la librărie, de cost al legării sau de danie. Condica aceasta, care este un fel de foae de zestre a bibliotecii, nu trebuie lăsată pe mese, ca să caute în ea cititorii sau străinii, ci rămâne numai în seama bibliotecarului. Ea este de cea mai mare însemnătate. Fără ea nici o bibliotecă, mare sau mică, nu se poate închipui.

A doua și a treia condică sunt condicile cititorilor. Una se chiamă Catalogul cărților după nume de autori, iar cealaltă, Catalogul cărților după cuprins. Este cuminte ca ele să fie făcute din foi de hârtie mai groase și legate în coperte trainice, ca să nu se macine de multa răsfoire.

În Catalogul după nume, autorii sunt așezați în grupe după alfabet, adică după litera de început a numelui lor de familie. Fiecare carte își păstrează însă numărul, cu care a fost trecută odată pentru totdeauna în Registrul inventar sau Registrul jurnal. Dacă, de pildă, în acest Registru, la pagina 1, Alecsandri Vasile, Poezii populare, avea numărul 1, după el urma Creangă Ion, Povești, cu numărul 2, și așa mai departe, până la pagina 9 a lui, să zicem, unde era Alexandrescu Grigore, Fabule, cu numărul 143, și Coșbuc George, Balade și idile, cu numărul 144; în Catalogul cărților după nume, Alexandrescu Grigore, Fabule, numărul 142 și Alecsandri Vasile, Poezii populare, numărul 1 vor fi pe aceeaș foae și în această rânduială, iar Coșbuc George, Balade și idile, numărul 144, și Creangă Ion, Povești, numărul 2 se vor găsi împreună, alături de toți scriitorii al căror nume de familie începe cu C. Rostul acestui Catalog este ca toți cei cari știu numele autorului cărții pe care vor s'o citească, fără să știe însă numărul la care ea a fost

trecută, să poată s'o găsească fără osteneală. Căutând la autor, ei pot să-și facă în acelaș timp și o părere despre toate celelalte lucrări scrise de el și să fie îndemnați să le ceară una după alta, dacă întâia carte le-a plăcut. Catalogul după nume arată pe scriitor nu singur, cu o singură carte, aceea trecută la un număr oarecare, după care urmează alt scriitor și altă carte, cu totul deosebită, ci îl arată în mijlocul întregii lui zămisliri, uneori al douăzeci sau treizeci de volume. El capătă deodată, numai prin această așezare, o înfățișare și o viață, pe care, fără ea, nu le avea. Catalogul după nume este de mare ajutor și bibliotecarului, care poate, dintr'o singură privire, să-și dea seama cât are biblioteca din fiecare autor în parte și ce-i mai lipsește din opera lor.

În Catalogul după cuprins nu mai privește în întâiul rând autorul, ci cartea pe care a scris-o și ceea ce ea aduce. Așa cum în Catalogul după nume acelaș scriitor putea să strângă împrejurul lui toate cărțile de orice cuprins ar fi fost, numai să fie gândite și scrise de el, de pe toate foile Registrului jurnal, aici se întâmplă tocmai dimpotrivă. Cărțile aceluiaș scriitor pot să se împrăștie în toate colțurile Catalogului după cuprins, dacă fiecare din ele vorbește despre altceva și încapă în altă împărțire a lui. Bunăoară, Coșbuc George are să arate cu Balade și idile la locul unde e trecută poezia, cu Povestea unei coroane de oțel la locul unde e trecută istoria, cu Modelele lui de conferințe pentru popor la locul unde e trecută lucrarea culturală la sate, la fiecare în parte devalma cu scriitorii cei mai deosebiți, dar cari au scris despre lucruri asemănătoare. Cititorii, cari vor cărți dintr'o anumită ramură de cunoștințe, fără grijă câtuș de puțin pentru autorii lor, sunt foarte mulțumiți să le poată găsi pe toate la un loc. Biblio-

tecarul, deopotrivă, când vrea să fie dumirit despre felul cum, adică prin câți și ce scriitori și prin ce opere este înfățișată acea ramură de cunoștințe în bibliotecă.

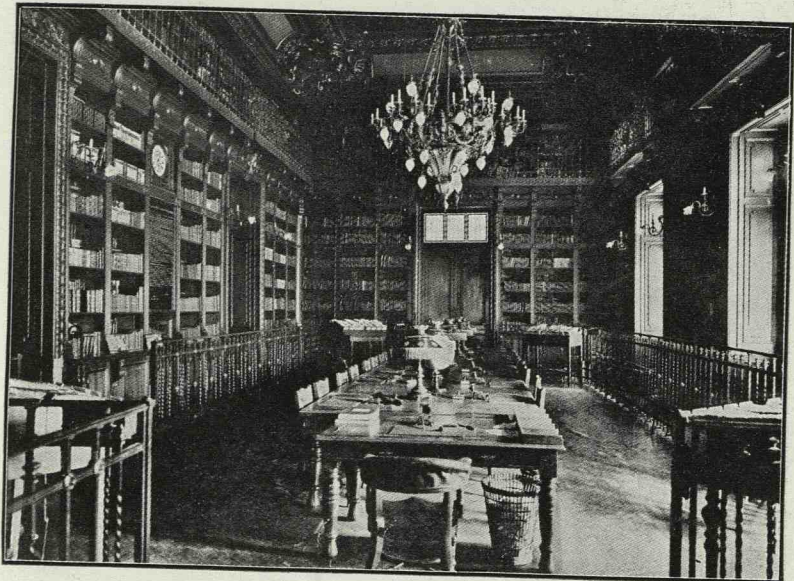
Impărțirile în care intră cărțile unei biblioteci sunt foarte deosebite, întâiu după număr de cărți și apoi după țară. Impărțirea cea mai ușoară pentru o bibliotecă a satului ar fi aceasta: 1. Povestiri, romane, nuvele și altele asemănătoare; 2. Poezii și piese de teatru; 3. Cărți de învățatură. Dacă trebuințele și cărțile încep să se înmulțească, fiecare împărțire mai mare trebuie să se desfacă în mai multe subîmpărțiri. Când într'o bibliotecă de acestea numai cărțile de învățatură ar ajunge 200, cititorul ar începe să găsească foarte greu ceea ce-i trebuie, dacă el poate fi plugar, crescător de vite, albinar, uscător de prune, tăctor de lemne în pădure sau caută vreo carte de sănătate, despre cooperative, despre mori și turbine cu apă, despre clădirea unei gropi de nutreț murat sau despre văpsirea cu zeamă de burueni a lânii. Dacă am rămâne la împărțirea cea mare, atunci omul ar fi silit, când nu se mulțumește cu ce-i spune bibliotecarul, să citească și să se oprească la toate cele 200 de nume de autori și titluri. Impărțirea se poate atunci desvolta astfel: 1. Știință și meșteșuguri; 2. Plugărie, grădinarie, gospodărie; 3. Creștere, sănătate, gimnastică, sport și jocuri; 4. Istorie, geografie; 5. Drept și stat, Societate și gospodărie națională; 6. Viața sufletească a omului (religie, artă și literatură, scris și limbă).

Când bibliotecă nu mai încapă nici în aceste margini, înseamnă că ea este destul de mare ca să treacă la întocmirea mai puternice și în seama unor bibliotecari cu altă pregătire. Americanii au descoperit mijlocul, pentru marile lor biblioteci, să facă în Catalogul după cuprins împărțiri atât de amănunțite încât orice carte, ori despre ce-ar scrie,

FUNDAȚIA
CAROL I
1901

Biblioteca Fundației universitare Carol I din București.

Vechia sală de citire.

să se afle foarte ușor. Dacă cineva vrea să citească despre felul cum își cioplesc Moții ciuberele lor, despre viermii cari mănâncă prunii din Basarabia, despre prețul cu care s'a plătit pietruitul unei șosele de munte sau despre uneltele din cancelaria domnească a lui Ștefan cel Mare, Catalogul după cuprins, ticluit de chibzuința americană, îl pune numaidecât pe cale. Bibliotecarii, învățați cu nenumăratele lui subîmpărțiri, sunt gata să răspundă la adevărate ghicitori și să amțească pe cititorii cei mai buclucași prin iuțea cu care le aduc orice carte. Bibliotecile noastre pentru studenți și cercetători, Biblioteca universitară Carol I și Biblioteca Academiei Române din București, Biblioteca Universității din Cluj au cărțile așezate după acest catalog. Toate cărțile sunt desfăcute întâiu în zece mari împărțiri însemnate cu numere, de la 0 până la 9. Cele cu acelaș fel intră la acelaș număr, la 0 dicționare sau enciclopedii, la 1 gândirea sau filozofia, la 2 religia, la 3 gospodăria țării și dreptul, la 4 limbile, la 5 științele naturale și matematica, la 6 științele aplicate și arta, la 7 artele frumoase, la 8 literatura, la 9 istoria și geografia. Fiecare număr se poate împărți însă, la rândul lui, în alte zece numere și sub fiecare din acestea se pun cărțile care au cuprinsul arătat de întâiul număr, dacă e 3, de pildă, cărți de gospodăria țării, dar în tot mai mici subîmpărțiri, de pildă, lemnăritul, și mai departe încă, cioplitul lemnului în Munții Apuseni, până dăm la capăt de vreun volumaș unde cineva a arătat cum își fac Moții ciuberele! Este desul să dibăcim astfel acest număr, ca să-l căutăm în catalog și să dăm acolo, între miile de cărți pe care le cuprinde, tocmai de ceea ce ne pasă.

La bibliotecile mari, Cataloagele, adică lista cărților, nu mai sunt scrise în condici, pentru că acolo, de fiecare

literă de nume de autor sau de fiecare împărțire, vin zilnic zeci sau sute de lucrări noi și începe să fie cu neputință să li se găsească un loc de trecut. Ar trebui ca în fiecare an să se facă noi condici. Atunci s'a descoperit niște cataloage mult mai îndemânatece, făcute din cartoane înșirate pe o vargă de alamă. Pe fiecare carton se scrie o carte, cu tot ce vrem să știm despre ea, autor, an și loc de tipărire sau cuprinsul pe scurt. Dacă vine o nouă carte al cărei loc ar fi tocmai între două din cele vechi, n'avem decât să facem un nou carton și să-l așezăm la mijloc. Putem să așezăm astfel între ele zece sau o sută de cartoane, fără greutate și fără să se bage de seamă, pe când în condică, unde scriam de mână pe aceeaș foaie de hârtie, de la un timp, oricât ne-am fi înghesuit și am fi urâțit locul, nu mai aveam unde. Cartoanele se chiamă fișe și se țin într'o cutie lungă de lemn, căreia îi zice fișier. La fișier ciocănește și lucrează neconținut, întregind, controlând și schimbând, bibliotecarul. Fișierul aduce aminte de acele sticle în care meșteșugarii isteți izbutesc să strecoare, pe gâtul îngust, tot felul de lemnișoare și la urmă să închipue din ele, de-a minune, crucea răstignirii, sulitele, ciocanul și toate uneltele, ținute în apă ca să nu se usuce și să se deschee, ale Sfintelor Patimi. Le vezi în mic înainte, cum vor fi fost aievea în zilele Evangheliilor pe Dealul Căpățâniilor. Fișierul nu este altceva decât întreaga bibliotecă, ușoară s'o iei la subțiori, cu fiecare carte un carton plin de însemnări, peste care stau aplecați cititori și bibliotecari. La bibliotecile mari sunt săli anume, pline de aceste fișiere, așezate unele peste altele în caturi și acestea în rânduri, cu ulițe printre ele, pe unde umblă căutătorii. Sunt însă și biblioteci mici țărănești care, datorită unui bibliotecar fost pe la cursuri și dornic de înoini, au înlocuit condica și

caetul cu fișierul. Lucrul este atunci, adeseori, mai de folos bibliotecarului decât țăranilor, cari primesc îndrumările și cărțile mai mult deadreptul de la el, dar se poate aduce dovadă că s'a făcut și n'a ieșit rău.

A patra și cea din urmă condică a unei biblioteci țăra-nești este condica împrumuturilor. Deși cea mai de seamă avuție a unei biblioteci sunt nu zidurile ei și nici cărțile, ci tocmai cititorii, în afară de cari toate celelalte sunt zadarnice, bibliotecarul este dator să stea de pază cu mare grijă asupra zestrei date în seamă. O bibliotecă însă care își urmărește prost pe împrumutători se distruge de două ori: odată, prin pierderea cărților care o împuținează sau, ceea ce înseamnă acelaș lucru, prin scoaterea lor multă vreme din întrebuințare, atunci când nu sunt cerute la soroc; și al doilea, prin reaua creștere făcută cititorilor. Fiecare carte trebuie trecută în condică, împreună cu data când se cade să fie înapoiată, la două săptămâni sau atât cât cere regulamentul bibliotecii. Indatăce cartea se întoarce, bibliotecarul e dator să dea descărcare cititorului, ștergându-l, chiar sub ochii lui, din condică și însemnând ziua și luna. Toate aceste însemnări vor folosi pentru facerea numărătorii cititorilor și cititului, cu arătarea vârstei și îndeletnicirii, dacă e bărbat sau femeie, a pregătirii școlare, pentru cititori; a numărului de volume și a felului lor, pentru cărți. Dacă în Registrul jurnal, în Catalogul după numele scriitorilor și în Catalogul după cuprinsul cărților se pot urmări ființa și alcătuirea bibliotecii, în Condica împrumuturilor se vede însăși viața ei. Însemnătatea acestei condici este într'un fel mai mare chiar decât a celorlalte două. Iată de ce bibliotecarul trebuie s'o supravegheze deaproape. Ca și Registrul inventar, ea îl privește numai pe el și n'are de ce să intre în mâna cititorilor. De multe ori și aici,

condica este mai bine să fie înlocuită de fișe, care se mânuesc mult mai ușor.

Imprumutarea cărților a ajuns în unele țări și la unele biblioteci atât de departe, încât, ca în Elveția, ciobanul din munte să ceară, de-acolo dintre oile și vacile lui, o carte de orice fel prin poștă, și, tot prin poștă, ea să-i fie fără întârziere trimeasă.

Așezarea propriu zisă pe raft trebuie făcută, la orice bibliotecă de sat cu un număr mai mic de volume, la rând, după cum au fost trecute cărțile în registrul-inventar. Fiecare carte purtând pe cotor numărul ei, bibliotecarul și oricine poate vedea cu mai mare ușurință dacă lipsește vreuna. Atunci când cărțile încep să se înmulțească, această așezare încetează să fie cea mai bună. Fiind destul de stingheritor să se pună alături cărți de mărimi prea deosebite, ceeace, pe lângă urâțenie, încurcă la mânuit; de multe ori, iar în bibliotecile mari totdeauna, cărțile se așează după mărime sau după formate, cum zic bibliotecarii. Se iau cărțile cele mai mari și se înșiră alături, pe raftul de jos, pentrucă se scot mai anevoe și ca să fie la îndemână; acesta e formatul unu. Se iau apoi cărțile cele mai mici și se pun pe raftul cel mai de sus, cam la înălțimea omului, ca să poată fi ajunse cu mâna ridicată, fără scaun; acesta este formatul patru sau cinci, după cum s'a hotărât un număr mai mare sau mai restrâns. Cele care rămân se împart în două sau trei și se așează între celelalte; acestea sunt formatele doi și trei sau patru. După asemenea așezare însă, rostul cataloagelor se simte și mai limpede, pentrucă numerele de pe cotor nu mai sunt acum la rând și, fără arătările din catalog, într'adevăr nu se mai pot găsi cărțile. In catalog trebuie, de aceea, însemnat și numărul

dulapului și al raftului pe care se află cartea. Dulapul și raftul se arată, fie cu un număr, fie cu o literă.

Pentru ziare și reviste se face o trecere deosebită. Ceeace se înseamnă, de câte ori vine o foaie nouă, nu mai este titlul, rămas același, ci numai numărul. Ziarele, la bibliotecile mici, de obicei nu se păstrează, pentru că n'au nici un rost de document; altceva este cu revistele. La sfârșitul anului ele se leagă și urcă între cărți. Atât ziarele cât și revistele trebuie ținute pe un cadru, un fel de gherghef de scândurele sau de trestie, ca să nu se vânzolească și să fie mai ușor de luat în mână.

Orice bibliotecă de sat trebuie să aibă venituri proprii, oricât de neînsemnate, din care să trăiască. Cheltuielile ei sunt cel puțin de trei feluri: cumpărare de cărți și abonamente la ziare și reviste; o mică plată bibliotecarului; cheltuieli de administrație, de la chirie, lemne, lumină, curățenie până la hârtia și cerneala de cancelarie. În fiecare an bibliotecarul, împreună cu comitetul sau autoritățile satului și ale Statului, încropește un buget, de care trebuie să caute să se ție cât mai de aproape. O bibliotecă fără buget este o întreprindere nesigură și care nu-și merită numele.

De acest lucru noi de obicei nu suntem pătruși, pentru că mai toate bibliotecile românești au ieșit dintr'o bună voință culturală, odată pentru totdeauna, atunci la înființare, și fără vreun sprijin în viitor. Dovadă bibliotecile noastre țărănești, care, afară de rari cazuri, sunt fără buget. Ele alcătuiesc în mijlocul satului niște întocmiri venite și întreținute din afară. De aci până la părerea că nu privesc satul nu este prea departe. În foarte multe locuri s'a și ajuns să se gândească așa.

Este nevoie mai mult decât oricând de o întoarcere și de o schimbare în bine de părere. Poate că o cale, și nu cea

mai puțin potrivită, va fi tocmai bugetul. Țăranul este prea gospodar și socotit, ca să nu vadă în cele din urmă că ceva, pentru care se cheltuiește din banii satului și din banii lui, nu se poate să nu ascundă vreun folos, și ca să nu-l descopere. În schimb, astăzi, țăranul vede că pe tot ce pune mâna costă, pentru o bucată de sfoară trebuie să plătească, pentru un pumn de sare i se cer bani, pentru un chibrit trebuie să scoată și să dea, și numai pentru pachetele de cărți, cu care se trezește într'o bună zi, la școală sau la primărie și care i se spune că ar fi ale lui și spre binele lui, nu este nevoie să miște niciun deget ca să le capete. Cartea, în capul lui, atât de muncită, până să fie gândită și scrisă, mai muncită decât un ogor pietros până să se facă lan de grâu, și atât de scumpă, apoi, până să iasă din teascurile tipografului ca marfă, așa cum a ieșit făina și pâinea, cu osteneala morarului, a brutarului, a cărăușilor și a tot felul de prăvăliași, cartea aceasta, în capul țăranului, care, tocmai el, dacă ar fi pusă ca muncă alături de munca lui, ar înțelege-o mai bine, pare un lucru fără preț, ticluit, din lipsă de alte griji, pentru petrecere, de târgoveți și împărțit cui vrea și cui nu vrea, pentru aceeaș pierdere de vreme. Nepriceperea și puținul respect față de bibliotecă urmează de la sine. De aceea, biblioteca țărănească trebuie schimbată într'o gospodărie, ca orice alte gospodării, cu veniturile și cheltuelile ei, cu un cap răspunzător și cu rosturi limpezi. Iată însemnătatea, tot pe atât de pământească pe cât sufletească, a bugetului înăuntrul unei biblioteci.

Pentru că biblioteca împlinește o trebuință foarte înrudită cu a școlii: păstrează ceea ce dă școala și desvoltă, iar școala este întreținută de Stat, nu se poate ca biblioteca să nu se bucure de o luare aminte la fel. Întâia parte din

bugetul oricărei biblioteci țărănești trebuie să vie de la el. Statul, în locul unde lucrează bibliotecă, este satul, ea însăși îi stă deschisă și este numai a lui. De aci urmează datoria pentru fiecare sat să pună o sumă cât de mică în bugetul lui, pentru bibliotecă. Legea, de altminteri, oriunde este o lege a bibliotecilor populare, și în România la fel, legea noastră din 1933, prevede această îndatorire pentru comune, sate și orașe. Bibliotecile populare ele însele se cheamă, din această pricină, la noi și în altă parte, biblioteci comunale. Satul românesc, și așa destul de sărac, nu trebuie să se sperie de o nouă sarcină. În afară că este vorba de un nou așezământ pentru suflet, alături de școală și de biserică, destul de slăbite, de valuri ale veacului sau de sămânță de boale lăuntrice, ca să le fie binevenit un asemenea ajutor, dar suma n'are și nu trebuie să fie o povară pentru buget. Apoi Statul va da și el, maicuseamă daruri de cărți și poate și sume de bani bibliotecilor care arată bune roade, prin Ministerul Școalelor, supravegheatorul și îndrumătorul bibliotecilor țărănești.

Biblioteca trebuie să fie sprijinită și de oamenii mai de inimă ai satului, cititori ai ei. Fiecare bibliotecă este bine să aibă o societate a prietenilor ei, cari să fie un reazăm pentru bibliotecar în gospodăria bibliotecii și în întâiul rând să plătească fiecare o cotizație, să dea adică un venit sigur pus de la începutul anului în buget. Aceeaș societate, împreună cu bibliotecarul, trebuie să pună la cale o serbare sau două pe an, de unde să iasă iară o sumă de bani. Ceeace face comitetul școlar pentru școală, are menirea să facă pentru biblioteca satului această societate a prietenilor ei. Pe lângă folosul pipăit, creșterea unui buget, care nu poate să fie niciodată îndestulător, dacă n'are alt izvor decât bugetul satului, își face loc folosul mai ascuns,

dar mai adânc. Se nasc în jurul bibliotecii, o însuflețire, un îndemn la faptă și o legătură între oameni, care o pun la adăpost de paragină și de uitare. Să nu se uite că dacă școala satului este apărată de legea îndatoririi de înscriere și de urmare, biblioteca își deschide ușile numai pentru cine vrea să intre. Dincolo copiii sunt așteptați și, la nevoie, pot fi duși din urmă; aici oamenii trebuie câștigați, pentru că nu vin decât de bunăvoie. Intr'un asemenea scop niciun mijloc nu trebuie uitat. Acesta, în afară de ceea ce este chemat să facă bibliotecarul între pereții bibliotecii prin carte, este dintre cele mai încercate și mai temeinice. Un lucru nu trebuie să se uite însă niciodată, în căutarea de mijloace bănești pentru întrebuițarea bibliotecii țărănești, că folosirea cărților se face fără nicio plată, Prietenii bibliotecii plătesc pentru că vor și se leagă ei, și nici decum ca să aibă dreptul să citească. Unii dintre aceștia, atunci când ar fi oameni ieșiți din sat și cu rosturi mari la orașe, s'ar putea să nici nu se folosească de bibliotecă și de ziarele și cărțile ei.

Bugetul bibliotecii se alcătuește de bibliotecar, dar se încuviințează și aducerea lui la îndeplinire se supraveghează de un comitet sau de orice altă adunare și autoritate, cu care bibliotecarul este îndatorat prin lege sau printr'un regulament să lucreze. Biblioteca nu este numai o gospodărie sufletească, ci este și o gospodărie adevărată, care mănuește bani. De aceea, chiar bibliotecarii cei mai mărunți primesc la școala lor și câteva lecții de ținerea socotelilor și a registrelor. Una din cheltuelile cele mai însemnate este cumpărarea cărților. Este însemnată, întâiu, pentru că ziarele, revistele și cărțile sunt însăși viața bibliotecii. Rostul în alegere al bibliotecarului este covârșitor. Bibliotecarul se ajută, de obicei, așa cum s'a văzut, cu liste de

cărți potrivite, pe care le trimite un serviciu din Ministerul Școalelor însărcinat cu îndrumarea bibliotecilor populare, cu publicații anume făcute de librării sau de așezăminte culturale, cu dările de seamă din foi și reviste, cu dorințele chiar ale cititorilor. Acelaș comitet și aceeaș adunare sunt în drept să-și spună cuvântul și să ferească astfel de greșeli și poate și de o răspundere prea mare pe bibliotecar.

Dar cumpărarea cărților pentru bibliotecile satului mai este însemnată și din altă pricină. Dacă aceste biblioteci vor ajunge să fie odată 10.000 și fiecare să aibă un buget de cumpărare de cărți numai de 500 lei, iată cum în fiecare an o sumă de 5.000.000 de lei se va îndrepta spre târgul cărții, ca să-l învioreze. Această sumă va fi cu atât mai prețioasă cu cât va veni dintr'o lume nedeprișă până astăzi să facă asemenea cheltueli. Când atât alcătuitoarii de cărți, scriitorii, cât și cei cari le tipăresc și le desfac, tipografii și negustorii, vor ști că au cumpărători siguri de câteva milioane, ei se vor grăbi să se aștearnă anume la lucru pentru sate. Foarte curând lipsa din trecut și chiar și din zilele noastre, de tipărituri potrivite pentru bibliotecile țărănești, va pieri. Va ieși din potrivă, de-aici, cum e firesc, și o cunoaștere mai adâncă a vieții și a trebuințelor oamenilor de la țară, pentru că aceștia vor îndrăgi și vor căuta mai ales acele cărți în care vor afla oglindite acea viață și acele trebuințe. De aceea, una din cererile mereu auzite, fie în foi și reviste, fie la Ziua Cărții, atât ale scriitorilor, cât și ale editorilor și librarilor, a fost să se înființeze, cât mai repede, bibliotecile populare. Ei vedeau în ele o adevărată mântuire a cărții. Trebuie însă bine înțeles că nimeni nu s'a gândit la bibliotecile datorite bunăvoinței, stinsă odată cu înființarea lor, pe care le avem și astăzi în destul de

mare număr, fără să însemne un folos adevărat nici pentru cititori nici pentru scriitori și editori, Este vorba numai de bibliotecile pentru cei mulți ale viitorului, întocmite așa cum s'a văzut, și având în deosebi un buget propriu și regulat. Să ne gândim că 5.000.000 de lei, cheltuiți numai pentru cărți, înseamnă în fiecare an 200.000 de volume, de câte 25 de lei fiecare, în care ar intra și tot felul de scăzăminte de plată, atunci când cumpărătura se face în mare și deadreptul, și acestea numai pentru înoirea și creșterea bibliotecilor satului. În cinci ani s'ar putea îndrepta astfel către cele 10.000 de sate românești cu biblioteci, nu mai puțin de un milion de volume, nu din dar și nici din silințe și jertfe neobișnuite, ceace ar trebui să ne bucure mai puțin, ci din veniturile de toată ziua ale unei gospodării, tot pe atât de smerite pe cât de chibzuite. Încă odată, semnul după care o bibliotecă din timpul nostru se deosebește de la întâia privire de o bibliotecă de odinioară, este bugetul ei de venituri și de cheltuieli, înghebat prin mijolace proprii. Oricât suflet ar însemna o bibliotecă fără buget, ea nu se poate asemăna cu cealaltă, în care sufletul capătă sprijinul și își înmulțește puterile cu puterea banului, strâns din voința și din punga tuturor. Nicio bibliotecă de sat să nu se mai înființeze pe viitor până când nu va putea să arate, din întâia zi, acest buget.

În afară de condicile propriu zise ale bibliotecii, bibliotecarul va trebui să aibă și registre de aducerea la îndeplinire a bugetului, cu toate temeiurile, atât pentru venituri cât și pentru cheltuieli, ținute în cea mai bună rânduală. Pentru venituri el va avea legături cu serviciile de Stat, care plătesc ajutoare, sau cu tot felul de comitete, care adună cotizații sau dau serbări, iar pentru cheltuieli,

în cea mai mare parte, cu librari și cu negustorii cei mai deosebiți, de la legători până la vânzătorii de lemne și de gaz. Lucrând cu un comitet, în ședințe, unde bibliotecarul este secretar de drept, sau cu alte autorități, el trebuie să ție și o condică de dări de seamă sau de cronică, din care să se poată urmări oricând și de oricine viața administrativă a bibliotecii. Intre alte cartoane, trebuie să se găsească apoi copii după scrisorile, cele mai însemnate, pe care nu se poate ca biblioteca să nu le schimbe cu unul sau cu altul, sau ce puțin arătarea pe scurt a cuprinsului, împreună cu adresele unde au fost trimise. Dacă ne mai gândim că biblioteca satului se înființează și lucrează potrivit unei legi și unui regulament, ascultat în toată țara, dar care trebuie pus neconținut față în față cu împrejurările, tot altele, și că pentru cunoașterea drepturilor și datorii fiecărui cititor este nevoie de o călăuză cu îndrumări foarte limpezi la fiecare bibliotecă în parte, sarcina bibliotecarului începe într'adevăr să sperie. Aici este, de altminteri, și una din cele mai mari primejdii care îl pândesc, să nu se lase înecat de multele hârtii și țineri de socoteli până într'atât încât să piardă din vedere că bibliotecarul este, în întâiul rând, și rămâne sufletul așezământului dat lui și numai lui singur în seamă. Pentru treaba de secretar și de funcționar de bibliotecă își poate găsi oricând ajutor, dacă simte că nu mai poate răzbi, în cineva din societatea prietenilor bibliotecii sau în vreun cărturar binevoitor din sat, dar în treaba de bibliotecar propriu zis, de mare baci al cărților și cititorilor, nimeni nu-l poate înlocui. În slujba ei trebuie să fie cu toată paza și să-și pună toată inima.

INCHEERE

Bibliotecile satești, unelte de cunoaștere și unelte de Stat. — Cartea la marginea țării. — Cea mai frumoasă bibliotecă de sat din România.

Bibliotecile pentru toți sunt o mare unealtă de cultură și de aceea toate țările, atât cele care au luat-o înainte cât și cele rămase mai în urmă, fac tot ce le stă în putere ca să le desvolte și să le îmbunătățească. Intr'o vreme când cele mai noi și mai îndrăznețe mijloace tehnice de ușurare a vieții se întind pretutindeni, din mândrele orașe până în cele mai umile cătune, telegraf, telefon, automobil, avion, electricitate, radio, și când poporul întreg este chemat să hotărască în parlamente sau alte adunări obștești soarta statelor și a lumii, se simte ca o trebuință dintre cele mai poruncitoare și mai grabnice împrăștierea cât mai departe a cunoștințelor. Școala pentru toți este însă numai un început, pe care îl spulberă vremea, dacă nu este luat pe seamă și dus la desăvârșire de bibliotecă. Biblioteca satului are menirea să întindă ca o legătură între oameni, să ajute pe toți să se ție în pas cu vremea și să arunce lumină în treburile mai înalte unde maicuseamă ochii țărânului singur n'ar putea să pătrundă niciodată. Dar nu numai atât.

Bibliotecile pentru toți, și prin urmare, bibliotecile satului odată cu ele, au ajuns în timpul din urmă și o unealtă

de guvernământ. Nu mai amintim că bibliotecile cele mari ale vechimii au fost totdeauna privite și întrebuințate ca atare. Ele se găseau în palatele regilor sau în templele unde Faraonul intra ca fiu de zeu și zeu el însuș. Se cunoaște, mai aproape de noi, soarta vestitei biblioteci de la Alexandria, orașul de mare de la gura Nilului, al doilea odinioară după Roma, ca număr de suflete și ca bogăție. Când au ajuns aici Arabii, pe la anul 641, în drumul lor de cucerire, Alexandria era mai cunoscută decât fusese mai de mult prin farul ei, acum prin biblioteca pe care o adăpostea, cu cele mai de preț manuscrise ale tuturor vremurilor, mai ales elinești și erveești. Ea a căzut în mâinile păgânilor cu 4000 de palate, 4000 de băi, 12.000 de negustori de untdelemn, 12.000 de grădinari, 40.000 de Evrei plătitori de tribut, 400 de teatre și de locuri de petrecere. Șase luni se zice însă că focul la băi s'a făcut cu manuscrisele cele fără preț ale bibliotecii, pentru că Omar califul, întrebat ce hotărăște cu ea, dăduse crudul răspuns că, sau biblioteca nu cuprinde mai mult decât cuprinde Coranul, cartea cea sfântă lăsată de Mahomet, și atunci este nefolositoare, sau cuprinde altceva decât Coranul, și atunci este primejdioasă. Iată întâia bibliotecă privită ca un dușman, și arsă. În zilele noastre, în bisericile din satele românești ale Bulgariei, maicuseamă din județul Vidin, unde s'a citit lui Dumnezeu totdeauna în limba noastră, cărțile de rugăciune, Evangheliile, cazanii și psaltiri, au fost căutate cu jandarmii și puse pe foc. La fel s'a făcut și cu cărțile de povestiri și de sfaturi, venite de dincoace de Dunăre și găsite prin casele oamenilor. Cartea românească este urmărită și nimicită, pentru că în ea sălășluiește sufletul unui neam, care ar încălzi și ar apăra de înstrăinare pe Românii din țara vecină, iar țara vecină nu vrea să îngăduie acest lucru.

Iată cum cartea și biblioteca pot fi crezute un fel de cetății, care, la fel cu cele de zid, trebuie întâiu dărâmate, de cine vrea să-și întindă o stăpânire silnică. Altă țară vecină cu noi, atunci când a vrut, acum câțiva ani, să înoiască din temelii felul de gândire al zeci și zeci de milioane de oameni una din întâile măsuri pe care le-a luat, a fost scoaterea din bibliotecile pentru toți a unor anumite cărți, socotite rele, și înlocuirea lor cu altele. Popoare de bărăgane uitate, sau de munți înghețați, care nici nu cunoscuseră scrisul, au căpătat un alfabet al lor și tipografii, ca să se poată tipări pentru ele gazete și cărți și întocmi biblioteci, de unde să fie călăuzite și câștigate. Așa s'au trezit Românii de-acolo, trecuți cu mult de o jumătate de milion de suflete, cu ziare, cărți și biblioteci țărănești în limba lor, care era oprită mai înainte, și acestea toate, nu de drag, ci ca să fie supuși prin noua sabie a cărții, împreună cu celelalte popoare.

România este, dela războiu încoace, o țară fericită, pentru că a fost în stare să-și strângă aproape toți fiii între hotarele lărgite. Basarabeni ruși de noi de mai bine de o sută de ani, Bucovinenii smulși cam cu vreo 50 de ani înaintea lor, Transilvănenii, pierduți din veacurile ciobăniei, de la anul o mie după Cristos și poate mai de mult, s'au întors cu toții la vatră, ca să închege un singur neam. Călătoriseră și în vremurile trecute de la unii la alții, în ciuda hotarelor nefirești trase între ei, oamenii și cărțile, mai ales cele bisericești, ale căror cuvinte trebuie să fie ca banii, ca să umble și să fie înțelese între toți Românii. Când ne-am întâlnit din nou, după atâta lungă despărțire, am băgat de seamă cu bucurie că, datorită mai ales acelor cărți, rămăseserăm destul de asemenea. Țara însă, în alcătuirea ei de astăzi, este

o țară nouă. Toți trebuie să punem mână de la mână ca să umplem atâtea șanțuri, pe care le-au săpat anii când n'am fost împreună. Pământurile s'au făcut una; trebuie să se facă una și sufletele. Țăranul ardelean din părțile Sălajului trebuie să se simtă legat de țăranul dobrogean și țăranul din Hotin de țăranul Banatului. Atâtea mijloace lucrează în acest scop dar niciunul n'are să fie mai puternic și să pătrundă mai adânc, până la izvorul gândurilor, decât cartea și biblioteca. Scriitorii români, cei cari au fost și cei de astăzi, cu darul lor fără pereche de rostire, sunt mai în stare decât oricine să vorbească tuturor despre ceea ce ne e mai drag și mai al nostru. Ei încap tocmai bine, ca într'o arcă și un chivot al legii, într'o bibliotecă țărănească, pe care țara s'o poarte pe umerii săi, ori în ce căi ar merge. Nimic n'o poate apăra mai bine, de multele primejdii care o pândesc, decât sufletul acesta românesc, întrupat în cei mai buni și pus în cărți, ca să treacă astfel din nou în toți și să-l oțelească. Biblioteca satului poate fi înzestrată cu toate cărțile pe care țara le socotește cele mai potrivite cu vremea și cu poruncile ei de viață, pentruca să scoată pe oameni după tiparul dorit de ea. Cine a pregătit zi cu zi și în taină Unirea, este mai chemat decât alții s'o întărească. Biblioteca satului este astăzi, nu numai o unealtă de cunoaștere, dar și o armă de luptă. Vremurile sunt destul de tulburi. Să n'o uităm în aceste vremuri tocmai pe ea, cea mai la îndemână, cea mai încercată, cea mai sigură.

Pentru aceasta să nu înțeleagă însă nimeni greșit, că am fi prietenii unei biblioteci cu cărți alese pe sprânceană. O asemenea bibliotecă se osândește singură, dinainte, pentrucă cititorii bagă foarte curând de seamă și o părăsesc. Este vorba de altceva, de descoperirea celei dintâi trebuințe a omului, pentru care s'au făcut bibliotecile, și de punerea

lor în slujba acelei trebuințe, cu toată însuflețirea și cu toate mijloacele de organizare cu putință. În felul acesta, biblioteca pentru toți nu va rămâne alături de viață, fără gând și putere s'o înrăurească, ci se așează chiar în miezul ei, vitejește. Ea este un izvor de învoire și o călăuză prin greutateți.

Am fost martor totdeauna la deschiderea Săptămânii Cărții, cu toată literatura română de astăzi față, neastâmpărată și tânără sau luătoare aminte și stăpânită. Am fost prin librării, în aceste zile de mare vânzare și de împărțire de semnături din partea scriitorilor. Am citit tot ce s'a publicat, liric sau documentar, despre serbarea și însemnătatea tiparului românesc. Nimic nu m'a mișcat însă atât cât o mică, nevinovată și zâmbitoare lecție asupra cărții, făcută în aceeaș săptămână, într'o școală de bărne, cu o singură sală de clasă, dintr'un sat dela hotarele Bucovinei. Aici cartea era deodată mai mult decât numai o unealtă de cunoaștere sau de petrecere a minții, pe care o lași din mână după ce ai folosit-o. Ea se schimbă într'un fel de piatră de hotar ea însăși, mărturie și apărătoare a unui neam și a unei limbi, în care se răsfrânge și trăește sufletul lui, în fața altor neamuri și altor limbi. De jur împrejurul ei se așezau copiii fragezi, fete în fote portocalii și băeți cu pieptare de piele, cu tiv de lână neagră de oaie, ca niște făpturi îngerești dintr'o pânză italiană a Renașterei, când oamenii mai credeau destul în Dumnezeu, la ieșirea din Veacul de Mijloc, încât să încerce să coboare cerul pe pământ. Satul era dela marginea țării Huțulilor, Gura Putilei, pe Ceremuș. Ziua, pe la un mijloc de Maiu.

Locurile sunt ele însele pline de istorie. Gândiți-vă că, vorbindu-le la o lecție, care venea întâmplător, în urmărirea programei școlare, despre Dimitrie Cantemir, prințul învățat, și Ion Sobieschi, Riga Poloniei, care a des-

presurat Viena de păgâni, atunci când învățătorul întreba de Pocuția: cine știe să arate unde a fost? băiatul desghețat, sculat vesel în picioare ca să răspundă, în loc să arate ținutul pe hartă, a arătat cu mâna pe fereastră și a zis: Aci! Deși știam că muntele cu brazi care se vedea în față era din acel pământ zălogit pe niște bani de argint lui Alexandru cel Bun, m'a trecut un fior. Parcă se întorceau vremurile! La fel m'a înfiorat altădată, când preotul din Câmpulungul de pe Ceremuș, un sat huțul la vreo zece kilometri de aici în susul apei, mi'a spus, ca și când n'ar fi vorbit în anul dela Domnul 1930, ci în leatul dela Facerea Lumii 6973, că Ștefan Vodă a cerut un clopotar pentru mânăstirea Putna de peste munte, chiar din țere oamenii acelu loc. Nu trebuie să fii numai decât un îndrăgostit fără leac de trecut, ca să ți se pară că auzi atunci prin văzduhul subțire un clopot de departe, tras din clopotnița păstrată până astăzi ca în zilele când a fost zidită, de aceleași brațe de acum mai bine de patru și jumătate sute de ani. Sunt locuri unde timpul, dacă nu stă, împotriva oricăror legi pământești, nemișcat, se poate întoarce, la orice slabă amintire. Bucovina este dintre ele.

Satul Gura Putilei sărbătorea și el în acele zile Săptămâna Cărții și mă dusesem până acolo, la 600 de kilometri de București, drum de tren, dar și de căruță, de alergare pe șosele, dar și de suit la deal pieptiș, până la 1100 și mai mulți de metri, trecătoarea cumpenei apelor dintre Suceava și Ceremuș, mers pe poduri spânzurate la amănitoare înălțimi, dar și deadreptul prin gârlele iuți de munte, cu spinări de stânci și cu păstrăvi, mă dusesem până acolo, puțin ca să pun la cale această serbare și puțin ca să fiu față, silindu-mă să par numai un oaspe al întâmplării între localnici, fără să se bage de seamă că aveam mai multă

parte decât ei la ceea ce se petrecea. Țara, așa cum se așeza în cadrul fiecărei ferestre, era ea însăși ca o carte mare deschisă, cu ilustrații în verde și în argintiu. Munții se deschideau odată spre Miază zi și altădată spre Miază noapte, numai ca să lase să treacă, gâlgâind din unde rezezi, Ceremușul. Și se mai deschideau odată spre Răsărit, de unde venisem, ca să lase Putila, râul nebun, strecurat până la noi prin tot felul de chei de piatră. Dacă se crăpa o fereastră, liniștea clasei se umplea de cântecul cucilor, unii din pădurile Poloniei de peste vale și alții dela noi. Copăcei de liliac, înfloriți pe aici abia acum, aprindeau o pâlpâire albastră dinaintea casei lor. Fote portocalii se strecurau grăbite pe drum. Plutașii strigau pe apă, jumătate la cârmă și jumătate în râu împingând, pentru că pluta se prinsese într'o stâncă. Iar copiii din clasa a patra până într'a șaptea, vorbeau cu ochii mari despre cartea românească, despre basme citite sau poezii învățate în alte cărți decât cărțile de școală.

Școala avea tot felul de pui de om. Populația, ca în atâtea părți de graniță, este amestecată. Huțulii ei înșiși sunt poate un amestec, în care se aud încă atâtea răsunete românești, ca la o chemare din veacurile de demult. În limba lor sunt cuvinte, care au intrat odată cu ai noștri, pierduți apoi pe aceste plaiuri înalte și prin sălașele rare, fără legături cu lumea. Huțulii zic vatră, chieptar, portiță, zic oisagi, brânză.

Prin aceste părți va trebui să ne mișcăm în curând mai lesne, pe șoseaua de mari frumuseți, care pornește dela Vijnița și face un mare arc până la Seletin, pe o lungime de vreo 60 de kilometri. Astăzi drumul este cam mâncat de ploi și spart de telegile cu bușteni, dar el va trebui să fie altfel. Atâta lume vine până în buza acestui pă-

mânt, chemată de vestitele mănăstiri ale lui Bogdan întemeietorul, ale lui Ștefan cel Mare și Sfânt, ale mândrului Ieremia Movilă, ale boierului cu multă minte, dar cu mai puțin noroc, Luca Arbore, și trebuie să se întoarcă, fără să bănuie măcar ce desfătare o așteaptă la doi pași, pentru că ținutul este lăsat încă la o parte de marea circulație. Este o greșeală, care nu se poate să nu fie cât mai repede îndreptată. Țara românească are să câștige o nouă ispită, pentru drumeții dela noi și din țările vecine, iar Huțulii, acești Moți tainici dela Miazănoapte, o legătură cu noi, care rămâne până acum prea slabă. Și un nou mijloc de traiu, pe lângă plutărit și munca de băjenari la câmp, de până astăzi. Gura Putilei va fi atunci popasul cel mai frumos al acestui frumos drum. Deocamdată, copiii vorbesc despre carte, în bănci și la tabiă, cu biblioteca alături, și cu glasurile lor cristaline îmbinate cu glasurile catifelate ale cucilor. Este ca un cântec al cărții și al scrisului românesc, rostit de oameni și de locuri, pe acest pridvor pierdut al Țării lui Dragoș, într'o dimineață cu soare de Maiu.

Nu vreau să încheiu însă fără să spun câteva cuvinte despre cea mai frumoasă bibliotecă de sat, fără sat, pe care am cunoscut-o. Ea se găsește la marginea cea mai de răsărit a țării, departe în mare, pe Insula Șerpilor. Pământul este acolo așa de sărac, numai piatră bătută de valuri, încât nu poate hrăni oameni. Numai pescărușii albi se adună cu miile primăvara din larg și-și clocesc prin iarbă ouăle peștițe. Pe stânci se prăjesc la soare și năpârlesc de piele șerpilor negri cari au dat numele insulei. Singurii locuitori sunt păsătorii farului, aduși la fiecare întâiu al lunii, împreună cu merinde și cu apă de băut pentru treizeci de zile, de un vas iute numit pilotină, de la Sulina, portul de la gura Du-

nării, depărtat la 40 de kilometri. Cu ei mai stau de strajă în aceeaș casă așezată pe o culme, trei, patru marinari grăniceri. Seara farul, cu marele lui cap de sticlă, se aprinde și clipește peste ape, arătând vapoarelor din zare calea cea bună. Păzitorii au grijă să tragă scripetele și privesc pe ferestrele înalte cerul și marea.

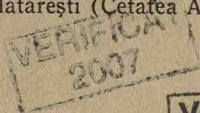
Acești șapte, opt oameni, țărani din Deltă sau dinlăuntrul țării, au cerut, ca să poată răbda singurătatea, să li se dea o bibliotecă. Este cea mai răsleață bibliotecă țărănească pe care o avem și, în acelaș timp, cea mai cu tâlc. Ea am privit-o înfiorat, în odaia ei de sub far. Nicăeri cartea nu se arăta ca în acel loc, prietenul omului. Locuitorii vremelnici ai insulei o înconjurau cu iubire și vorbeau de fiecare întâmplare scrisă ca de o întâmplare a lor, trăită. Lumea, pe care o lăsaseră, venise cu ei în aceste cărți. N'aveau decât să se amestecă între ele și țara era din nou cu ei. Nu mai sufereau de urît. Vapoarele de pe valuri avea flacăra farului, ca să treacă prin noapte, și ei își aveau biblioteca din colț, cu mai multe lumini decât el.

Am luat și eu o carte și m'am dus în iarbă să citesc. Peste mine treceau țipând pescărușii. Din trecut ieșeau amintiri de zei păgâni, care-și avuseseră capiștele pe aceste locuri. Sus, îndărătul meu, lipiți de cer, cei doi paznici rămâneau încremeniți alături și se uitau peste mare. Erau ca niște strămoși, stând de sute de ani de veghe la marginea pământului românesc.

C H I P U R I

- Oală cu flori și cărți* de *G. Petrașcu*
Scrisoarea lui Neacșu Câmpulungeanul dela 1521
Evanghelie cu învățătură, tipărită de Diaconul Coresi la 1581 întâia pagină
Albina românească, cea mai veche „gazetă politico-literară“ din Moldova, 1829 întâia pagină
Buletin, cea mai veche „gazetă administrativă“ din Țara românească, 1832 întâia pagină
Gazeta de Transilvania, cel mai vechi ziar românesc din Transilvania, 1837 întâia pagină din numărul dela 12 Martie 1838.
Inceputul Bibliotecii Academiei Române foaia cu întâiul dar de cărți din 1867.
Școală primară în aer liber la București pe la 1842după *Ch. Doussault*
Capra cu trei iezi de Creangă, o carte de copii (coperta „Cartea românească“) de *D. Stoica*
Afiș pentru tipăriturile Fundației Culturale Principele Carol și Biblioteca Fundației universitare Carol I din București de *Lena Constante*
Vechia sală de citire
O nouă sală de citire
O parte din depozitul de cărți
Imprumutare de cărți dela biblioteca populară din Râpile (Bacău)
Citire de ziare la Căminul cultural din Nepos (Năsăud)
Cărțile pentru popor la Plătărești (Cetatea Albă)
Expoziția cărții din Plătărești (Cetatea Albă)

CUPRINSUL

CE ÎNȚELES ARE

Pagina

Biblioteca, ținerea de minte a omenirii	3
Biblioteca vorbită și biblioteca scrisă	5
Marile biblioteci din alte țări	7
Marile biblioteci din România	10
Cum se strâng astăzi cărțile	12
Cărți pentru sat	16
Biblioteca populară o întregire a școlii	26

CUM S'A DESVOLTAT

Întăile încercări	30
Bibliotecile de Stat dela 1898	33
Bibliotecile sătești ale Casei Școalelor	48
Legi ale bibliotecilor populare în România și alte țări	52
Inceputuri de închezare	58
Biblioteci de sate făcute de Societăți culturale: Astra, Fundația Culturală Principele Carol	60
Biblioteca satului și Căminul cultural	62

DIN CE ESTE ALCĂTUITĂ

Bibliotecarul și pregătirea lui	67
Cărțile de copii, de tineret, de vârstnici și de cărturari	75
Clădirea	83
Așezarea și împrumutarea acasă	91
Veniturile și cheltuelile	101

INCHEERE

Bibliotecile sătești, unelte de cunoaștere și unelte de Stat ..	108
Cartea la marginea țării	112
Cea mai frumoasă bibliotecă de sat din România	115

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „LUCEAFĂRUL“ S. A. — BUCUREȘTI
10030 ex. VI. 1936

